

**Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski, Mołdowy
oraz Mediatora Republiki Francuskiej
„Partnerstwo dla praw człowieka”
realizowany w ramach
Programu Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa
Wschodniego UE 2009-2013**

Seminarium w Kiszyniowie, 9-15 maja 2010 r.

Materiały na seminarium w Mołdowie

Redakcja: Mirosław Wróblewski, Aleksandra Kistowska

*Projekt jest współfinansowany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP
w ramach programu „Pomoc zagraniczna 2010”*

Informacje o autorach

- **Przemysław Kazimirski** - główny specjalista w zakresie Krajowego Mechanizmu Prewencji w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich. Zajmuje się m.in. przeprowadzaniem wizytacji KMP w różnego rodzaju miejscach zatrzymań, opracowywaniem raportów powizytacyjnych oraz formułowaniem rekomendacji związanych z KMP. Prezentacja na temat KMP w Polsce.
- **Krystyna Kupczyńska** - główny specjalista w Zespole Prawa Karnego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Zajmuje się skargami związanymi z prawem karnym i postępowaniem karnym. Prezentacja dotycząca pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem.
- **Magdalena Kuruś** - główny specjalista w Zespole Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zajmujący się kwestią szeroko pojętej dyskryminacji. Prezentacja dotycząca modelu ombudsmana w Polsce oraz Mechanizmu Równego Traktowania.
- **Ewa Wrońska** - główny specjalista Programu Walki z Ubóstwem w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich. Koordynuje Konwencje i spotkania Ruchu przeciw Bezradności Społecznej. Redaktor „Księgi Ubogich A.D.2009”. Prezentacja dotycząca Programu Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym.
- **Mirosław Wróblewski** - Dyrektor Zespołu Konstytucyjnego i Międzynarodowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Pełnomocnik RPO ds. Programu Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego UE 2009 – 2013. Odpowiedzialny za organizację i koordynację merytoryczną całości projektu „Partnerstwo dla Praw Człowieka”. Prezentacja dotycząca modelu ombudsmana w Polsce oraz Mechanizmu Równego Traktowania.

Krótką charakterystyka programu „Partnerstwo dla praw człowieka”

Program „Partnerstwo dla praw człowieka” realizowany jest pomiędzy urzędem polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich, a urzędem mołdawskiego Adwokata Parlamentarnego we współpracy z Mediatorem Republiki Francuskiej w ramach szerokiego Programu Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego UE 2009-2013 .

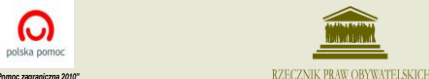
Na podstawie konkluzji płynących z seminarium „Stan przestrzegania praw i wolności człowieka w państwach objętych programem Partnerstwa Wschodniego”, które odbyło się w Kolegium Europejskim w Natolinie w 2009 r. z udziałem m.in. przedstawicieli urzędów Ombudsmanów z Mołdowy, Francji oraz Polski, wyróżniono następujące obszary wspólnych działań: model instytucji ombudsmana, Krajowy Mechanizm Prewencji, pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem, Mechanizm Równego Traktowania oraz walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Pierwszy etap projektu przewiduje seminarium w Mołdowie. W drugim etapie projektu (listopad 2010 r.) zaplanowano wspólne seminarium w Polsce dla delegacji urzędów Ombudsmana z Mołdowy i Gruzji. Spotkania te poświęcone zostaną prezentacji rozwiązań legislacyjnych obowiązujących w Unii Europejskiej oraz państwach biorących udział w projekcie oraz wymianie doświadczeń i dobrych praktyk stosowanych przez przedstawicieli urzędów Ombudsmanów oraz przedstawicieli innych jednostek bądź organizacji zajmujących się tematyką praw człowieka w zakresie wyszczególnionej tematyki. W poszczególnych etapach współpracy udział bierze także Mediator Republiki Francuskiej.

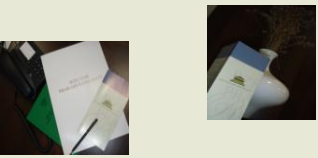
Współpraca w ramach programu „Partnerstwo dla praw człowieka” z pewnością przyczyni się do cennej wymiany doświadczeń sprzyjającej skutecznemu działaniu na rzecz ochrony praw człowieka oraz zaowocuje dalszą kooperacją urzędów Ombudsmanów.

Prezentacje

1. Pozycja ustrojowa oraz kompetencje Rzecznika Praw Obywatelskich

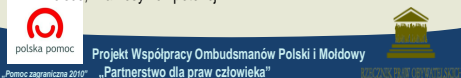
**Pozycja ustrojowa oraz kompetencje
Rzecznika Praw Obywatelskich**

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Ombudsman – geneza

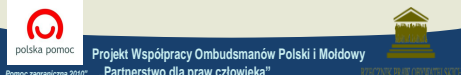
- => działa w około 140 państwach
- => wywodzi się ze Szwecji – *ombudsman*
pierwotnie powołany przez Karola XII w 1713 r., następnie
ustanowiony przez parlament w 1809 r.
- => gwałtowne rozprzestrzenienie się instytucji po II wojnie
światowej
- => różne nazwy: „obrońca ludu” – w Hiszpanii, „advokat
ludowy” – w Albanii i Austrii, „mediator” – we Francji, „advokat
parlamentarny” w Moldawii, „rzecznik praw obywatelskich” w
Polsce, i zakresy kompetencji

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytucja ombudsmana

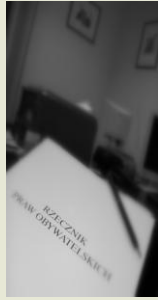
- => zapewnia jednostce szeroki dostęp przy równoczesnym
niesformalizowanym i bezpłatnym postępowaniu
- => stanowi uzupełnienie „tradycyjnych” rozwiązań
instytucjonalnych
- => umożliwia reagowanie na bezczynność organów
podlegających kontroli

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Rzecznik Praw Obywatelskich w Polsce

- Wprowadzony ustawą z dnia 15 lipca 1987 r.
- Początek urzędowania: 1 stycznia 1988 r.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Poczet Rzeczników w Polsce

Prof. dr hab. Ewa Łętowska - RPO I kadencji (1987 - 1992)
Prof. dr hab. Tadeusz Zieliński - RPO II kadencji (1992 - 1996)
Prof. dr hab. Adam Zieliński - RPO III kadencji (1996 - 2000)
Prof. dr hab. Andrzej Zoll - RPO IV kadencji (2000 - 2006)
Dr Janusz Kochanowski – RPO V kadencji (2006 - 2010)

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Organ ochrony prawa w Polsce

- Art. 80 Konstytucji RP
Każdy ma prawo wystąpienia, na zasadach określonych w ustawie, do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej
- Art. 208 Konstytucji RP
Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Prawo zwrócenia się do Rzecznika

W sprawach o ochronę wolności i praw człowieka i obywatela Rzecznik bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych wolności i praw, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej

Art. 1 ust. 3 ustawy o RPO

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA NAJWIĘKSZYCH

Rzecznik Praw Obywatelskich

- Powoływany jest przez Sejm za zgodą Senatu na okres 5 lat (nie więcej niż dwie kadencje)
- Obywatel polski wyróżniający się wiedzą prawniczą, doświadczeniem zawodowym oraz wysokim autorytetem ze względu na swe walory moralne oraz wrażliwość społeczną

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA NAJWIĘKSZYCH

Gwarancje niezależności Rzecznika – immunitet

Rzecznik odpowiada wyłącznie przed Sejmem, nie może być bez jego uprzedniej zgody pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności

Rzecznik nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania (niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA NAJWIĘKSZYCH

Gwarancje niezależności Rzecznika

Możliwość powrotu na zajmowane lub równorzędne zajmowanemu przed powołaniem na urząd stanowisko

Rzecznik nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego, ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu

Rzecznik nie może zajmować innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska profesora szkoły wyższej

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RODZINA NAJLEPSZYCH

Rzecznik wykonuje swoje zadania ...

- z udziałem Zastępców
- przy pomocy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich
- poprzez swoich Pełnomocników Terenowych
 - w Gdańsku
 - w Katowicach
 - we Wrocławiu

- stałe dyżury pracowników Biura Rzecznik w Krakowie
- przyjęcia interesantów podczas wyjazdów terenowych

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RODZINA NAJLEPSZYCH

Zespoły terenowe Biura RPO

Zespół Terenowy we Wrocławiu powołany dnia 2 sierpnia 2004 r.
Zespół Terenowy w Gdańsku powołany dnia 16 maja 2005 r.
Zespół Terenowy w Katowicach powołany dnia 14 września 2007 r.
RPO w Warszawie

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RODZINA NAJLEPSZYCH

Rzecznik wykonuje swoje zadania ...

Współdziałając ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami na rzecz ochrony wolności i praw człowieka i obywatela

Art. 17a ustawy o RPO

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Kompetencje Rzecznika

Dwutorowość działań:

- sprawy indywidualne
- wystąpienia generalne, systemowe

„Pomoc zagraniczna 2010”

Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

... w odniesieniu do Parlamentu

=> zwracanie się z wnioskiem o podjęcie inicjatywy prawodawczej

=> Rzecznik corocznie składa przed Sejmem i Senatem informację ze swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

... w odniesieniu do administracji publicznej

Kontrola działania rządu, terenowych organów administracji rządowej i samorządowej poprzez:

udział w postępowaniu administracyjnym – Rzecznik może:

- => zwrócić się o wszczęcie postępowania
- => wnosić skargi do sądu administracyjnego
- => uczestniczyć w postępowaniach na prawach przysługujących prokuratorowi

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŢIONAL DE ÎNDRUMĂRI

... w odniesieniu do sądów

Postępowanie cywilne

Rzecznik może:

=> żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych oraz wziąć udział w każdym toczącym się postępowaniu – na prawach przysługujących prokuratorowi

=> wnosić środki odwoławcze, w tym skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego oraz wnioski o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŢIONAL DE ÎNDRUMĂRI

... w odniesieniu do sądów

Postępowanie karne

Rzecznik może:

=> żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu

=> wnosić kasacje do Sądu Najwyższego

Postępowanie sadowo-administracyjne

Rzecznikowi przysługuje:

=> skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego

=> skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŢIONAL DE ÎNDRUMĂRI

... w odniesieniu do sądów

=> występowanie do Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego o podjęcie uchwał rozstrzygających przedstawioną kwestię prawną wywołującą rozbieżności w orzecznictwie

=> kontrola działalności administracyjnej sądów

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

... w odniesieniu do Trybunału Konstytucyjnego

=> prawo inicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym

Rzecznik może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją i ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi albo o zbadanie zgodności przepisów aktów niższego rzędu z aktami wyższego rzędu

=> możliwość przystąpienia do skargi konstytucyjnej jednostki

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Podjęcie czynności

Rzecznik podejmuje czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą na naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela

Art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

Podjęcie czynności przez Rzecznika następuje:

- 1) na wniosek obywateli lub ich organizacji
- 2) na wniosek organów samorządów
- 3) na wniosek Rzecznika Praw Dziecka
- 4) z własnej inicjatywy („z urzędu”)

Art. 9 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wniosek o pomoc Rzecznika w ochronie wolności lub praw

Każdy może wystąpić do Rzecznika o pomoc w ochronie wolności lub praw swoich lub innej osoby

- => obywatel polski
- => cudzoziemiec, który znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej
- => organizacja pozarządowa (NGO)
- osoba prawna
- => jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej, jeśli w myśl przepisów może być podmiotem praw i obowiązków
- => organ samorządu

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Wniosek o pomoc Rzecznika w ochronie wolności lub praw

Wniosek kierowany do Rzecznika
jest wolny od opłat,
nie wymaga zachowania szczególnej formy,

lecz powinien zawierać:
oznaczenie wnioskodawcy oraz osoby, której wolności i praw sprawa dotyczy (imię i nazwisko, adres do korespondencji),
a także określać przedmiot sprawy

Art. 10 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Wniosek o pomoc Rzecznika w ochronie wolności lub praw

Wnioskodawca (skarżący) powinien dokładnie (w miarę możliwości) opisać sprawę (przedmiot, dotychczasowe czynności – stan sprawy) oraz podać argumenty wskazujące na naruszenie wolności lub prawa (określić zarzuty), w tym załączyć niezbędne dokumenty (kopie lub odpisy)

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Wniosek o pomoc Rzecznika w ochronie wolności lub praw

Wniosek do Rzecznika może być:

- 1) przesłany drogą pocztową
- 2) złożony przy użyciu formularza zamieszczonego na stronie internetowej Rzecznika
- 3) przedstawiony ustnie podczas spotkania z przedstawicielem Rzecznika

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona danych wnioskodawcy

Rzecznik odmawia ujawnienia nazwiska i innych danych osobowych skarżącego, w tym także wobec organów władzy publicznej, jeżeli uzna to za niezbędne dla ochrony wolności, praw i interesów jednostki

Art. 13 ust. 3 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Działania Rzecznika

Rzecznik po zapoznaniu się z każdym skierowanym do niego wnioskiem może:

- 1) podjąć sprawę,
- 2) poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania,
- 3) przekazać sprawę według właściwości,
- 4) nie podjąć sprawy
- zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawa dotyczy

Art. 11 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Działania Rzecznika

Podjmując sprawę Rzecznik może:

- 1) samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające,
- 2) zwrócić się o zbadanie sprawy lub jej części do właściwych organów, w szczególności organów nadzoru, prokuratury, kontroli państwowej, zawodowej lub społecznej,
- 3) zwrócić się do Sejmu o zlecenie Najwyższej Izbie Kontroli przeprowadzenia kontroli dla zbadania określonej sprawy lub jej części

Art. 12 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Kompetencje Rzecznika prowadzącego postępowanie wyjaśniające w sprawie

Prowadząc postępowanie wyjaśniające Rzecznik ma prawo:

- 1) zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu
- 2) żądać złożenia wyjaśnień, przedstawienia akt każdej sprawy prowadzonej przez naczelne i centralne organy administracji państwowej, organy administracji rządowej, organy organizacji spółdzielczych, społecznych, zawodowych i społeczno-zawodowych oraz organy jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną, a także organy jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych

Art. 13 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Kompetencje Rzecznika prowadzącego postępowanie wyjaśniające w sprawie

Prowadząc postępowanie wyjaśniające Rzecznik ma prawo:

- 3) żądać przedłożenia informacji o stanie sprawy prowadzonej przez sądy, a także prokuraturę i inne organy ścigania oraz żądać do wglądu w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich akt sądowych i prokuratorskich oraz akt innych organów ścigania po zakończeniu postępowania i zapadnięciu rozstrzygnięcia,
- 4) zlecać sporządzanie ekspertyz i opinii

Art. 13 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Po zbadaniu sprawy w toku postępowania wyjaśniającego

Rzecznik może:

- 1) wyjaśnić wnioskodawcy, że nie stwierdził naruszenia wolności i praw człowieka i obywatela

Art. 14 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Po zbadaniu sprawy w toku postępowania wyjaśniającego

Rzecznik może:

- 2) skierować wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela; wystąpienie takie nie może naruszać niezawisłości sędziowskiej

W wystąpieniu Rzecznik formułuje opinie i wnioski co do sposobu załatwienia sprawy, a także może żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowych

Organ, organizacja lub instytucja, do których zostało skierowane wystąpienie, obowiązane są bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajętych stanowisku. W wypadku gdy Rzecznik nie podziela tego stanowiska, może zwrócić się do właściwej jednostki nadrzędnej o podjęcie odpowiednich działań

Art. 14, art. 15 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Po zbadaniu sprawy w toku postępowania wyjaśniającego

Rzecznik może:

- 3) zwrócić się do organu nadrzędnego nad jednostką, do której skierował wystąpienie, z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach prawa

Art. 14 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Po zbadaniu sprawy w toku postępowania wyjaśniającego

Rzecznik może (uprawnienia procesowe):

- 4) żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu - na prawach przysługujących prokuratorowi
- 5) żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu

Art. 14 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Po zbadaniu sprawy w toku postępowania wyjaśniającego

Rzecznik może (uprawnienia procesowe):

- 6) zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnosić skargi do sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach - na prawach przysługujących prokuratorowi,
- 7) wystąpić z wnioskiem o ukaranie, a także o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach,
- 8) wnieść kasację (skargę kasacyjną) od prawomocnego orzeczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach

Art. 14 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Obowiązki adresata wystąpienia Rzecznika

Organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, obowiązane są z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności:

- 1) zapewniać dostęp do akt i dokumentów
- 2) udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień,
- 3) udzielać wyjaśnień dotyczących podstawy faktycznej i prawnej swoich rozstrzygnięć,
- 4) ustosunkowywać się do ogólnych ocen, uwag i opinii Rzecznika.

Rzecznik może określić termin, w jakim powinny być dokonane żądane przez niego czynności

Art. 17 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Skuteczność działań Rzecznika

Przepisy ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich są bezsankcyjne

Wystąpienia Rzecznika mają charakter postulatyczny, zatem moc ich oddziaływania uzależniona jest od siły (rodzaju i jakości) podniesionych argumentów

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

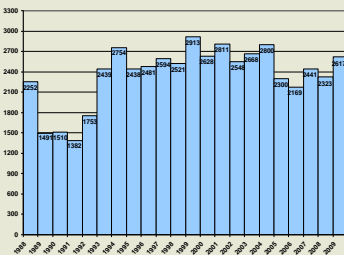
Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL PRAV OBYWATELSCII

Średniomiesięczny wpływ spraw nowych (suma skierowanych do Rzecznika wniosków oraz spraw podjętych z urzędu)

Średniomiesięczny wpływ spraw nowych
w latach 1988-2009

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

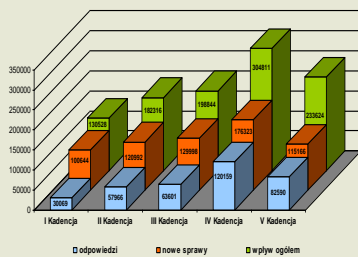
Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL PRAV OBYWATELSCII

Ogólna liczba spraw, które wpłynęły do Rzecznika w drodze indywidualnych skarg obywateli, a także spraw podjętych z inicjatywy Rzecznika

Dane dotyczące wpływu spraw do Biura RPO

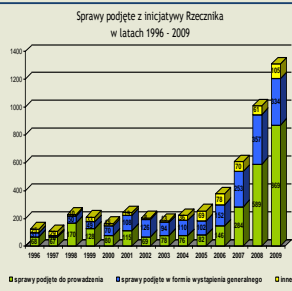
polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL PRAV OBYWATELSCII

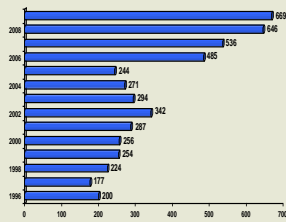
Ogólna liczba spraw podjętych z inicjatywy Rzecznika

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wystąpienia generalne

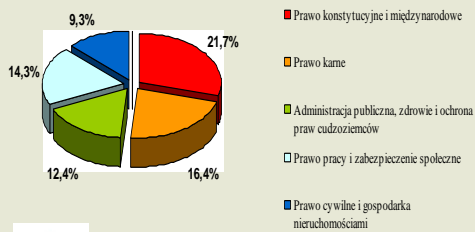

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wystąpienia Generalne

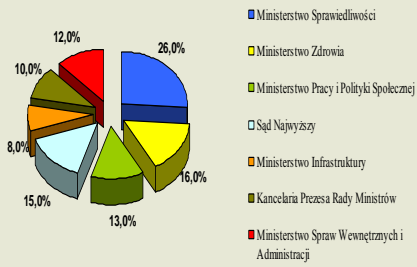
Problemy rozkład wystąpień generalnych

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

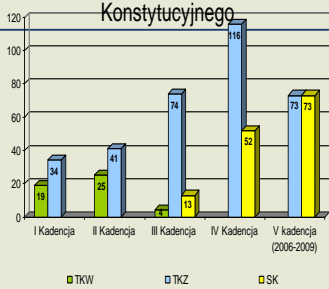
Wiodący adresaci wystąpień Rzecznika

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

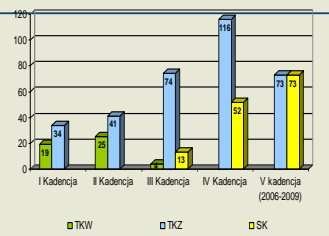
Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

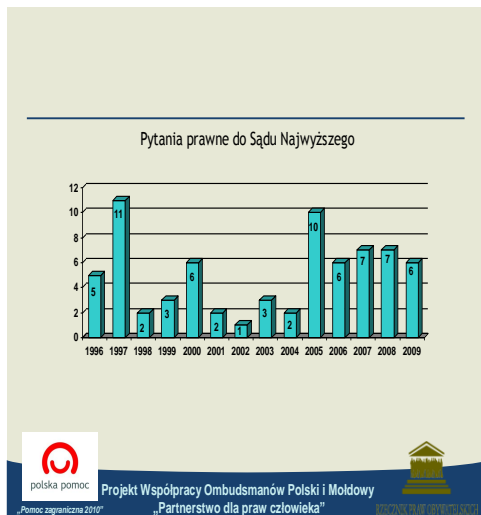
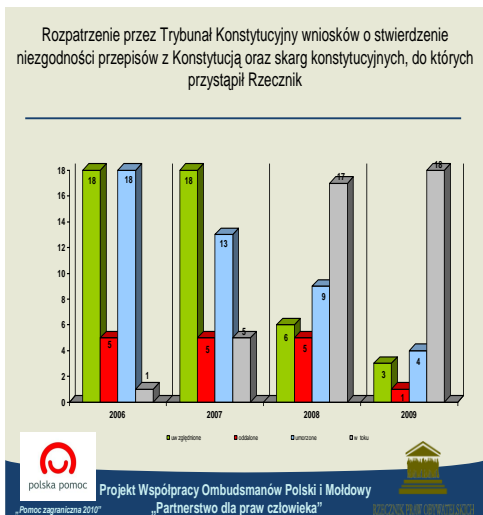
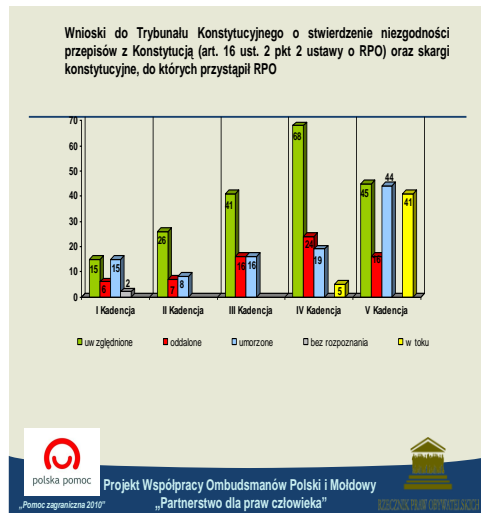
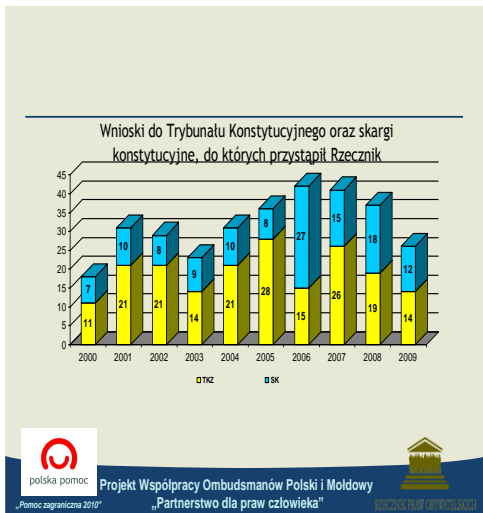

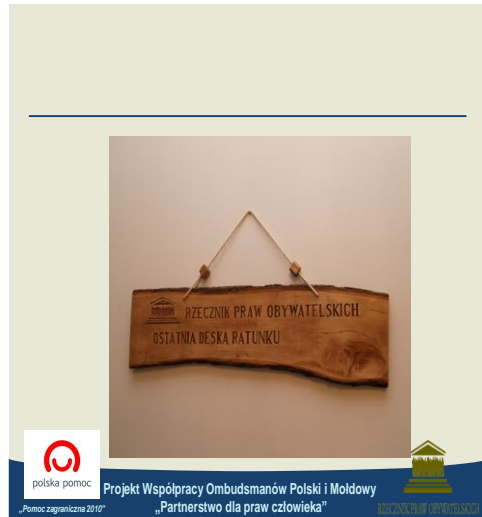
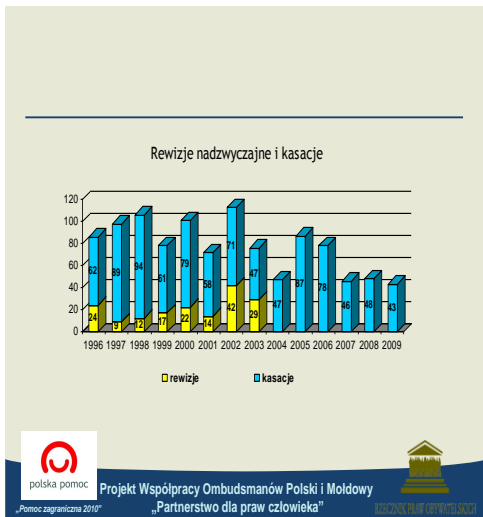
Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dane kontaktowe

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
 Aleja Solidarności 77
 00 – 090 Warszawa

centrala (+48) 22 565 17 700
 fax (+48) 22 827 64 53
 e-mail: rzecznik@rpo.gov.pl

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
 „Partnerstwo dla praw człowieka”

2. Wykonywanie przez Rzecznika Praw Obywatelskich zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji

Logo "polska pomoc" and "RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH".

Problematyka poszanowania praw osób pozbawionych wolności w świetle wykonywania przez Rzecznika Praw Obywatelskich zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji

Przemysław Kazimiński
Główny Specjalista
w Zespole Prawa Karnego Wykonawczego
Biura Rzecznika Praw Obywatelskich

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dlaczego Rzecznik Praw Obywatelskich wykonuje zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce ?

Rzecznik jest jednym z organów ochrony prawa powołanym w tym celu w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Skutecznemu wypełnianiu przez Rzecznika jego konstytucyjnej roli służy wyposażenie go w przymioty niezależności i niezależności od innych organów państwowych.

Ochrona praw osób pozbawionych wolności stanowi naczelne zadanie jednego z zespołów merytorycznych działających w Biurze Rzecznika od początków jego istnienia – Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego. Posiadając ponad dwudziestoletnie doświadczenie i doskonale rozeznanie w omawianej dziedzinie, Zespół koordynuje działalność Krajowego Mechanizmu Prewencji.

Logo "polska pomoc" and "RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH".

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Organizacja Krajowego Mechanizmu w Polsce

Zadania Polskiego Mechanizmu Prewencji wykonywane są obecnie przez cztery zespoły merytoryczne działające w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich:

- * Zespół Prawa Karnego Wykonawczego,
- * Zespół Administracji Publicznej, Zdrowia i Ochrony Praw Cudzoziemców,
- * Zespół Praw Żołnierzy i Funkcjonariuszy Służb Publicznych oraz
- * Zespół Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego.

Koordynacją działalności Mechanizmu zajmuje się Zespół Prawa Karnego Wykonawczego, któremu podlega również największa liczba zatrzymań, leżących w polu zainteresowania Mechanizmu.

Ponadto, do składu grupy wizytacyjnej KMP włączani są **przedstawiciele Zespołów Tematycznych Biura RPO** – z Gdańska, Katowic i Wrocławia, jeśli wizytacje są przeprowadzane w jednostkach, usytuowanych na podległym im obszarze działania.

Zgodnie z zaleceniami Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom w wizytacjach uczestniczą także **zewnętrzni eksperci, w tym psycholodzy, psychiatry oraz specjaliści do spraw uzależnień**.

Realizując wymóg interdyscyplinarności oraz równowagi płci, wśród pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji znajdują się osoby z wykształceniem politologicznym, socjologicznym, pedagogicznym oraz prawniczym.

Logo "polska pomoc" and "RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH".

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Współpraca Krajowego Mechanizmu Prewencji z organizacjami międzynarodowymi oraz pozarządowymi

1. ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE

Podkomitet do Spraw Prewencji (SPT) – jest to organ współpracujący wraz krajowymi mechanizmami prewencji system regularnych wizytacji w miejscach zatrzymań, celem zapobiegania torturom oraz innym formom okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karaniam. W 2009 r. Rzecznik Praw Obywatelskich nie zwracał się do Podkomitetu w sprawie problemów zaistniałych w trakcie wizytacji KMP. Pod koniec tego roku, w związku z problemami z pozyskaniem środków finansowych na działalność Krajowego Mechanizmu Prewencji w 2010 r., poinformował jednak Podkomitet o zaistniałej sytuacji, zwracając się z prośbą o interwencję.

Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom (APT) – międzynarodowa organizacja pozarządowa, funkcjonująca od 1977 r., nadzorująca obecnie działalność krajowych mechanizmów prewencji w poszczególnych Państwach Stronach OPCAT. APT zajmuje się prowadzeniem kampanii na rzecz ratyfikacji Protokołu i jego właściwej implementacji. Rzecznik Praw Obywatelskich, wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce, pozostawał w 2009 r. w kontakcie z członkami APT. Informował ich o działalności KMP na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej oraz problemach z tym związanych.

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) – powołany do monitorowania poprzez wizytacje, traktowania osób pozbawionych wolności, w celu ewentualnego wzmocnienia ich ochrony przed torturami bądź niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Delegacja CPT, podczas czwartej okresowej wizytacji prowadzonej w Polsce, w dniu 8 grudnia 2009 r., spotkała się z pracownikami Krajowego Mechanizmu Prewencji oraz zapoznala się z raportem rocznym Mechanizmu za rok 2008. Przedstawiciele RPO uczestniczyli również w podsumowaniu wizytacji Komitetu, które odbyło się w Ministerstwie Sprawiedliwości. Delegacja CPT oceniła w jakim stopniu uwzględniono rekomendacje, które zostały wydane po ostatniej wizytacji okresowej Komitetu w Polsce w 2004 r., w szczególności dotyczące jednostek Policji, Straży Granicznej oraz jednostek penitencjarnych.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Współpraca Krajowego Mechanizmu Prewencji z organizacjami międzynarodowymi oraz pozarządowymi

2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

W trakcie realizacji zadań KMP, Rzecznik współpracuje z organizacjami pozarządowymi monitorującymi wykonywanie tej funkcji przez polskiego Ombudsmana. W tym celu, w dniu 26 października 2007 r., utworzono Porozumienie na rzecz wprowadzenia Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karaniam (dalej OPCAT), w skład którego weszły:

- * Amnesty International Polska,
- * Międzynarodowa Komisja Prawilów – Sekcja Polska,
- * Stowarzyszenie Interwencji Prawnej,
- * Helsińska Fundacja Praw Człowieka oraz
- * Fundacja Sławek działająca na rzecz byłych skazanych opuszczających jednostki penitencjarnie.

Spotkania Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Porozumienia, mają charakter cykliczny i odbywają się co 3-4 miesiące.

W 2009 r. Rzecznik spotykał się trzykrotnie z przedstawicielami Porozumienia, omawiając problemy związane z funkcjonowaniem Mechanizmu w Polsce. W czasie spotkań wymieniano się informacjami na temat problemów polskich jednostek penitencjarnych, czy też innych miejsc zatrzymań. Wspólnie omówiono również pierwszy roczny raport Mechanizmu z jego działalności w 2008 r. Przedstawiciele organizacji, którzy spotykają się z członkami KMP, są to bowiem osoby doświadczające jeżeli chodzi o wizytacje miejsc zatrzymań, posiadające szeroki wiedz z zakresu ochrony praw człowieka. Wszystko to służy również transparentności działalności Mechanizmu.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Finansowanie zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce

W drugim roku swojej działalności w Polsce, Krajowy Mechanizm Prewencji miał znacznie lepszą sytuację finansową niż w roku 2008. W budżecie na rok 2009 przyznano bowiem 1,4 mln zł (około 350 tys. euro) na działalność KMP, podczas gdy w 2008 r. było to 425 tys. zł (około 106 tys. euro). Pozwoliło to między innymi zwiększyć częstotliwość wizytacji z 76 wizytacji w roku 2008, do 106 w 2009 r. oraz wyposażyć pracowników Mechanizmu w niezbędny do pracy sprzęt.

Ostatnie miesiące 2009 r. sprostowały się w praktyce do podgrywania intensywnych zabiegów celem pozyskania środków finansowych na działalność Mechanizmu w roku 2010. Ostatnie jednak w toku prac na budżetem państwa na rok 2010, budżet Biura RPO zmniejszono o 1,3 mln zł, czyli niemal o całą sumę, jaka była przyznana na działalność KMP w roku 2009.

W budżecie na rok 2010, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich nie otrzymało żadnych środków na wykonywanie zadań Mechanizmu. Jego działalność musi być finansowana ze środków ogólnych Biura. Oznacza to wykonywanie tych zadań kosztem innej jego aktywności oraz znaczne ograniczenia w zakresie działalności Mechanizmu. Tym samym narusza to art. 18 ust. 3, jak i art. 18 ust. 4 OPCAT. Państwo Polskie jest bowiem zobowiązane udostępnić niezbędne środki na działalność Krajowego Mechanizmu Prewencji oraz respektować tzw. Zasady Paryskie w zakresie finansowania instytucji zajmujących się ochroną praw.

Z odpowiednim pismem informującym o powyższych trudnościach finansowych Mechanizmu, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się zarówno do Sekretarza Generalnego Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT), do Podkomitetu do Spraw Prewencji (SPT), jak i Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT).

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Miejsca zatrzymań objęte wizytacjami polskiego Mechanizmu Prewencji

Krajowy Mechanizm Prewencji dokonuje wizytacji miejsc zatrzymań, w rozumieniu art. 4 OPCAT. Miejsca zatrzymańa objęte jest przez wspomniany przepis niezwykle szeroko. Zgodnie z zawartą w nim definicją, przez takowe rozumieć należy „**jakośkolwiek miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności, na podstawie polecenia organu władzy publicznej, bądź za jego namową, zgodę lub przyzwoleniem**”. Przez pozbawienie wolności rozumie się z kolei: zatrzymanie, uwięzienie, lub umieszczenie osoby na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej,

w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuścić.

Tak szerokie określenie przedmiotowego zakresu działalności KMP, oznacza w praktyce konieczność objęcia wizytacjami Mechanizmu **około 1000 miejsc zatrzymań** na terenie całego kraju, a wśród nich:

- * **zakońców karnych,**
- * **aresztów śledczych** oraz oddziałów zewnętrznych i wewnętrznych jednostek penitencjarnych;
- * **zakońców poprawczych;**
- * **szkoleń dla nieletnich;**
- * **młodzieżowych ośrodków wychowawczych;**
- * **młodzieżowych ośrodków socjoterapii;**
- * **pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia jednostek organizacyjnych Policji;**
- * **politycznych lub dzieci;**
- * **śródyzwozów;**
- * **szpitali psychiatrycznych, w których wykonywane są środki zabezpieczające;**
- * **ośrodków straszonych dla cudzoziemców;**
- * **pomieszczeń do wykonywania aresztu w celu wydalenia, przy jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej;**
- * **ośrodków dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub azylu;**
- * **domów pomocy społecznej;**
- * **wojewódzkich aresztów dyscyplinarnych.**

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KRAJOWY MECHANIZM PREWENCJI

Miejsca zatrzymań objęte wizytacjami polskiego Mechanizmu Prewencji

Wykonując naczelne zadanie powierzone KMP, **działania podejmowane przez mechanizm zapobiegają mają przede wszystkim torturom na poziomie krajowym.**

W tym celu przeprowadzane są **wizytacje** wspomnianych miejsc zatrzymań, **mające charakter stricte prewencyjny**, nie związane z indywidualnymi sprawami osób pozbawionych wolności, charakteryzujące się ponadto pełną swobodą doboru miejsc kontroli. Rozpatrywanie spraw indywidualnych oraz przeprowadzanie wizytacji interwencyjnych, leży natomiast w gestii Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego, w strukturze którego funkcjonuje obecnie Mechanizm.

Działający od 18 stycznia 2008 r. KMP przeprowadził:

w 2008 r. - 76 wizytacji zapobiegawczych,
w 2009 r. - 106,
w 2010 r. do dnia 18 marca - 18

Cechą charakterystyczną każdej wizytacji przeprowadzanej przez Krajowy Mechanizm Prewencji jest jej niezapowiadany charakter oraz interdyscyplinarny i zróżnicowany pod względem płci skład osobowy grupy wizytującej.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KRAJOWY MECHANIZM PREWENCJI

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

Każda z wizytacji zorganizowana jest według przyjętego przez Mechanizm **porządku**, zgodnie z którym po **rozmowie wstępnej** z kierownictwem wizytowanej jednostki, następuje **ogład całego terenu jednostki**, począwszy od obiektów sanitarno-kuchennych, pomieszczeń służby zdrowia, magazynów, pralni, warsztatów, miejsc nauczania i zatrudnienia, aż po obiekty służące do zakwaterowania osób pozbawionych wolności.

W czasie wizytacji pawilonów mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych oglądamy **miejsca niewrażliwe**

z punktu widzenia przestrzegania praw osób pozbawionych wolności, tj. cele do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, cele zabezpieczające, miejsca kontroli osobistej osadzonych, oddziały dla tzw. osadzonych niebezpiecznych, czyli osób, które najkrócej rzecz ujmując sąd lub komisja penitencjarna określonej jednostki uznały za takie, wobec których należy stosować wmożone środki ostrożności w trakcie izolacji penitencjarnej ze względu na charakter popełnionych przez nich czynów lub zachowanie w trakcie odbywania kary godzące w bezpieczeństwo jednostki, albo w bezpieczeństwo innych osadzonych.

W jednostkach dla nieletnich takimi niewrażliwymi miejscami są izby przejściowe czy izolaki, w których poza ich wyposażeniem poddajemy szczegółowej kontroli zasady pobytu w nich nieletnich.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KRAJOWY MECHANIZM PREWENCJI

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

Po części stricte lustracyjnej, dokonujemy **losowego wyboru rozmówców** spośród osób pozbawionych wolności. Z wylosowanymi podczas spotkania w „cztery oczy” przeprowadzamy wywiad nastawiony na poznanie ich oceny poszanowania praw osób pozbawionych wolności przez funkcjonariuszy służb mundurowych lub administracji wizytowanej jednostki. Wśród naszych rozmówców w jednostkach penitencjarnych powinny znaleźć się każdorazowo osoby, które w związku z ich swoistymi cechami (i. wiek, stan zdrowia, obywatelstwo, pobyt w celi izolacyjnej, stosowanie środków przymusu bezpośredniego, narażone są bardziej aniżeli pozostali na naruszenie ich praw.

Rozmowa z wylosowanymi osobami prowadzona jest w oparciu o **anonimową ankietę** wypełnianą przez przedstawiciela Rzecznika Praw Obywatelskich zgodnie z udzielonymi przez respondentów odpowiedziami. W trakcie rozmów możemy przyjmować od ankietowanych oficjalne skargi i prośby związane z izolacją, w której przebywają.

Wizytację kończymy **podsumowaniem** prowadzonym w gronie osób dobranych przez kierownictwo jednostki.

Po powrocie do Biura, przeanalizowaniu zebranych informacji i dokumentacji, sporządzamy **kompleksowe sprawozdanie** w której formułujemy nasze oceny, wnioski oraz zalecenia zwracając się jednocześnie z prośbą do właściwych organów o ustosunkowanie się do nich.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy „Partnerstwo dla praw człowieka”

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

ROZMOWA WSTĘPNA

Wchodząc na teren wizytowanej jednostki okazujemy każdorazowo **legitymację służbową**

Osoby pełniące funkcję strażników (jednostki penitencjarne) lub pracowników ochrony (pozostałe miejsca zatrzymań) informujemy o chęci **rozmowy z dyrektorem placówki lub jego zastępcą** (absencja dyrektora nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia wizytacji w podległej mu placówce)

Rozpoczynając spotkanie z kierownictwem jednostki wskazujemy **cel naszej wizyty**, określamy jej **przebieg** oraz szacowany **czas jej trwania**, a także okazujemy **szczegółowe upoważnienia** wystawiane przez Rzecznika Praw Obywatelskich uprawniające nas do podjęcia wszelkich działań wchodzących w zakres wizytacji.

W trakcie rozmowy wstępnej pytamy o podstawowe dane związane z placówką, którą wizytujemy (typ, rodzaj, charakter, załadunek, problemy związane z jej funkcjonowaniem).

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy „Partnerstwo dla praw człowieka”

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

OGLĄD WIZYTOWANEGO MIEJSCA

Lustracją obejmujemy **wszystkie pomieszczenia i obiekty wchodzące w skład wizytowanej jednostki**, począwszy od obiektów sanitarno-kuchennych, pomieszczeń służby zdrowia, magazynów, pralni, warsztatów, miejsc nauczania i zatrudnienia, aż po obiekty służące do zakwaterowania osób pozbawionych wolności.

W czasie wizytacji pawilonów mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych oglądamy, jak już wspominałem, **miejsca newralgiczne** z punktu widzenia przestrzegania praw osób pozbawionych wolności, tj. **cele do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, cele zabezpieczające, miejsca kontroli osobistej osadzonych, oddziały dla tzw. osadzonych niebezpiecznych**.

W **jednostkach dla nieletnich** takimi newralgicznymi miejscami są **tzby przejściowe czy izolatki**, w których poza ich wyposażeniem poddajemy szczególnej kontroli zasady pobytu w nich nieletnich.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy „Partnerstwo dla praw człowieka”

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

ROZMOWY Z WYŁOSOWANYMI OSOBAMI POZBAWIONYMI WOLNOŚCI PRZEBYWAJĄCYMI W WIZYTOWANEJ JEDNOSTCE

Po części stricte losowej, **dokorujemy losowego wyboru rozmówców** spośród osób pozabawionych wolności. W jednostkach penitencjarnych **losujemy z tzw. „cełówek”** znajdujących się w dyktando oddziałowego i zawierających karty tożsamości osób pozabawionych wolności w rozbiu na poszczególne cele mieszkalne znajdujące się w oddziale. W jednostkach dla nieletnich losowanie odbywa się z **list wychowanków** przyporządkowanych do poszczególnych grup wychowawczych.

Udział wylosowanej osoby w rozmowie jest całkowicie **dobrowolny**. Zostaje ona uprzedzona o tym fakcie podczas krótkiego przedstawienia naszej funkcji i powodów obecności w danej placówce. Odpowiedzi wzięcia udziału w ankiecie zdają się jednakże sporadyczne.

Z wylosowanymi, podczas spotkania w „**cztery oczy**” przeprowadzamy wywiad nastawiony na poznanie ich oceny poszanowania praw osób pozabawionych wolności przez funkcjonariuszy służb mundurowych lub administracji wizytowanej jednostki. Wśród naszych rozmówców w jednostkach penitencjarnych powinny znaleźć się każdorazowo osoby, które w związku z ich swoistymi cechami (i, wiek, stan zdrowia, obywatelstwo, pobyt w celi izolacyjnej, stosowanie środków przymusu bezpośredniego, narazone są bardziej aniżeli pozostali na naruszenie ich praw.

Rozmowy prowadzone są w oparciu o **jedynolity kwestionariusz** opracowany w BRPO na potrzeby związane z wizytacjami Krajowego Mechanizmu Prewencji.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

ORGANISMUL NAȚIONAL DE PREVENȚIE

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

KRĄG ROZMÓWCÓW

Do rozmów wylosujemy każdorazowo **ok. 10 %** populacji danej jednostki.

Poza wylosowanymi do rozmów, spotykamy się **także z osobami, które zgłaszają chęć rozmowy**.

Dobierając losowo rozmówców wyznaczamy **grupy naszego zainteresowania** tworzone w oparciu o swoiste cechy, których posiadanie może narazić je w praktyce na naruszenie lub ograniczenie przysługujących im praw. Rozmawiamy zatem z **osobami powyżej 60 r. życia, z niepełnosprawnościami ruchowymi, cudzoziemcami, karanymi dyscyplinarnie, z osobami, wobec których stosowane są nadzwyczajne środki ostrożności w trakcie izolacji penitencjarnej (niebezpieczni – „N”), z osobami wymagającymi szczególnej ochrony z racji ich nieporadności psychicznej lub charakteru popełnionych przestępstw** oraz z tymi, wobec których stosowane były środki przymusu bezpośredniego.

Dodatkowe rozmowy przeprowadzamy w trakcie oglądu pomieszczeń służących do zakwaterowania osób pozabawionych wolności, miejsc zatrudnienia, nauczenia. Rozmowy te mają charakter generalny i nie są prowadzone w oparciu o kwestionariusz. Stanowią one niejednokrotnie ważne źródło informacji i o nastrojach panujących w jednostce oraz atmosferze pomiędzy osobami pozabawionymi wolności, a pracownikami jednostki.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

ORGANISMUL NAȚIONAL DE PREVENȚIE

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

KWESTIONARIUSZE WYKORZYSTYWANE W ROZMOWACH Z OSOBAMI POZBAWIONYMI WOLNOŚCI

Na potrzeby związane z różnymi rodzajami wizytowanych jednostek opracowaliśmy **trzy zasadnicze rodzaje kwestionariuszy** przeznaczone do:

- * **jednostek penitencjarnych**
- * **miejsc zatrzymań podlegających Polacji oraz**
- * **jednostek dla nieletnich**

Każdy z kwestionariuszy liczy **kilkadziesiąt pytań**, ukierunkowanych, najogólniej rzecz ujmując, na poznanie opinii wylosowanej do rozmowy osoby na temat **warunków bytowych** panujących w wizytowanej placówce, zapewnienia **poczucia bezpieczeństwa** oraz **traktowania** przez osoby zatrudnione w jednostce.

Ankiety zawierają **pytania otwarte** dotyczące np. uwag na temat wyżywienia, możliwości utrzymania higieny osobistej, ewentualnych zmian, których potrzebę w danej jednostce dostrzega respondent oraz **pytania zamknięte** zawierające gotowe odpowiedzi o charakterze ocenym np. jak ocenia Pan stosowanie kar dyscyplinarnych w placówce? (a) dobrze, (b) dość dobrze, (c) znośnie, (d) raczej źle, (e) źle. Po wyborze przez ankietowanego konkretnej oceny, prosimy o jej krótki uzasadnienie.

Odpowiedzi udzielone przez respondentów wpisywane są do kwestionariuszy przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

ORGANISMUL NAȚIONAL DE PREVENȚIE

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

ANALIZA DOKUMENTACJI ZWIĄZANEJ Z FUNKCJONOWANIEM WIZYTOWANEGO MIEJSCA

Analizujemy całą **dokumentację** związaną z funkcjonowaniem danej placówki **ze szczególnym uwzględnieniem norm prawnych regulujących prawa i obowiązki przetrzymywanych w niej osób** (statut, regulamin, porządek wewnętrzny)

Szczegółowej analizie poddajemy ponadto **dokumentację z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, liczbę oraz sposób załatwiania prób, skarg i wniosków** osób pozbawionych wolności kierowanych do dyrektora danej placówki, jak również **liczbę pozwów o odszkodowanie lub zadośćuczynienie** z tytułu warunków odbywania kary skierowanych przez osoby pozbawione wolności do sądów, czy wreszcie **zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa** przez pracowników danej placówki złożone przez przebywające w niej osoby pozbawione wolności.

Zapoznajemy się także z **liczbą i charakterem wypadków nadzwyczajnych**, które miały miejsce w ciągu 2 ostatnich lat w wizytowanej jednostce.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

PODSUMOWANIE CZYNNOŚCI DOKONANYCH W TRAKCIE WIZYTACJI

Po zakończeniu wszystkich przedstawionych wyżej działań w wizytowanej jednostce, przeprowadzamy każdorazowo krótkie podsumowanie zrealizowanych czynności, dzieląc się z kierownictwem wrażeniami oraz sygnałami odebranymi od osób wylosowanych do rozmów.

Podczas takiego **roboczego podsumowania**, Dyrektor oraz inni dobrani zgodnie z jego uznaniem pracownicy danej jednostki, informowali się przez nas o wstępnych ustaleniach oraz dostrzeżonych przez nas nieprawidłowościach.

Po przedstawieniu naszych spostrzeżeń, **umódlwiliśmy ustosunkowanie się** do nich kierownictwu wizytowanej placówki.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

CZAS TRWANIA WIZYTACJI

Okres naszej bytności w jednostce uzależniony jest w praktyce przede wszystkim od jej **wielkości**, zastanych na miejscu **problemów** oraz **liczebności składu wizytującego**.

W przypadku dużych jednostek penitencjarnych (pojemność pow. 800 osób) nasze wizytacje trwają **nawet 3, 4 dni**.

Zazwyczaj jednak, czynności wizytacyjne realizowane są z powodzeniem **w ciągu 2 dni**.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Czynności dokonywane przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji miejsc zatrzymań

SKŁAD ZESPOŁU WIZYTUJĄCEGO

Realizując zalecenia Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT), zespół Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzający wizytację określonego miejsca zatrzymania ma **interdyscyplinarny charakter** charakteryzujący się zróżnicowaniem pod względem **kierunku wykształcenia** posiadanego przez jego członków (prawnicy, socjologowie, pedagodzy) oraz **płci**.

W miarę potrzeb dyktowanych specyfiką wizytowanej jednostki, do stałego składu KMP **dobierane są osoby dysponujące specjalistyczną wiedzą** z zakresu medycyny, psychologii, psychiatrii, specjalistów ds. uzależnień.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Raport z wizytacji miejsca zatrzymania

Po powrocie do Biura, przeanalizowaniu zebranych informacji i dokumentacji, sporządzamy **kompleksowy raport**, w którym formułujemy nasze oceny, wnioski oraz zalecenia zwracając się jednocześnie z prośbą do właściwych organów o ustosunkowanie się do nich.

Sprawozdania liczą zazwyczaj od **kilku do kilkudziesięciu stron** (powody takiego objętościowego różnicowania są tożsame z tymi, które rzutują na okres trwania naszej wizytacji).

Raport przesyłany jest przede wszystkim kierownictwu wizytowanej jednostki, organom nadrzędnym, sądziemu sprawującemu nadzór nad placówką, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz Koalicji „Porozumienie na rzecz wprowadzenia OPCAT”.

W zależności od charakteru sformułowanych w raporcie zaleceń i wniosków **prosimy o ustosunkowanie się** do nich odpowiednich spośród adresatów sprawozdania organów.

Często, zawarte w sprawozdaniu z wizytacji ustalenia stanowią **asumpt do sporządzania wystąpień o charakterze generalnym** adresowanych do rządczych organów państwowych, w których zwracamy uwagę na potrzebę wypełnienia dostrzeżonych przez nas luk prawnych lub niedoskonałość przepisów regulujących określoną materię związaną z prawami obywatelskimi.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Struktura Raportu

- * Wprowadzenie
- * Charakterystyka jednostki
- * Ogłęd wizytowanej jednostki
- * Rozmowy z wylosowanymi osobami pozbawionymi wolności
- * Analiza dokumentacji
- * Wnioski i zalecenia

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Struktura Raportu

WPROWADZENIE ZAWIERA:

Krótką charakterystykę wizytowanej jednostki

Dane osób, które brały udział w czynnościach wizytacyjnych ze wskazaniem posiadanego przez nie wykształcenia

Wykaz czynności przedsięwziętych w czasie wizytacji oraz po jej zakończeniu

Cel wizytacji ze szczególnym wskazaniem jej pochodzenia – Krajowy Mechanizm Prewencji

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Struktura Raportu

CHARAKTERYSTYKA I OGLĄD JEDNOSTKI

Opisując wizytowaną jednostkę wskazujemy przede wszystkim **jej rodzaj, typ oraz przeznaczenie**. Określamy także jej **pojemność i zaludnienie** panujące w czasie wizytacji.

Dokonując charakterystyki jednostki opisujemy także **ogólny stan warunków socjalno-bytowych** panujących we wchodzących w jej skład obiektach oraz **ewentualne potrzeby remontowe**.

We wstępie sygnalizujemy również **kwestie związane z wyposażeniem jednostki w monitoring**, sposobem wyodrębnienia **kąpek sanitarnych** oraz **dostępnością do opieki medycznej** osób w niej przebywających.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Struktura Raportu

ROZMOWY Z WYLOSOWANYMI OSOBAMI

W tej części sprawozdania dokonujemy **analizy opinii osób pozbawionych** wolności przekazanych nam podczas rozmów i dotyczących poszczególnych elementów z detencji tj. warunki socjalno-bytowe, wyżywienie, utrzymanie higieny, możliwość dokonywania zakupów, widzenie czy wreszcie traktowanie.

Sporządzenie tej części raportu wiąże się nierozłącznie z koniecznością **dokonania przeglądu treści odpowiedzi** naszych respondentów zawartych w kwestionariuszach wykorzystanych podczas wizytacji. Liczba kwestionariuszy, które musimy przeanalizować wynosi zazwyczaj kilkadziesiąt, a niekiedy przekracza 100.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Struktura Raportu

ANALIZA DOKUMENTACJI

Ta część sprawozdania zawiera **wnioski z analizy** wszelkiej dokumentacji, z którą zetknęliśmy się w trakcie pobytu w danej jednostce oraz tej, którą zabraliśmy w postaci kserokopii do naszego Biura.

Analiza dokonywana jest przede wszystkim **pod kątem zgodności z obowiązującymi w badanym przedmiocie uregulowaniami prawnymi**. Naszą uwagę skupiamy w tej części również na **przejrzystości i precyzyjności** obowiązujących w wizytowanej jednostce uregulowań, jak również na **rzetelności** w sposobie dokumentowania określonych prawem czynności.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI
URZĘDZANO W WARSZAWIE

Struktura Raportu

WNIOSKI I ZALECENIA

Nasze **rekomendacje** stanowią najistotniejszą część raportów powizytacyjnych

Formułujemy je w sposób **przejrzysty i jednoznaczny**

Każdy końcowy wniosek wynika z dostrzeżonej przez nas i zawartej w odpowiedniej części sprawozdania **nieprawidłowości**.

W miarę możliwości wskazujemy **gotowe propozycje** wyeliminowania dostrzeżonych nieprawidłowości

Stymulowane przez nas wnioski stanowią dla nas **podstawę okresowej oceny** stanu ich realizacji

Treść zaleceń, decyduje wreszcie o ich **adresacie**

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI
URZĘDZANO W WARSZAWIE

Wnioski płynące z wizytacji miejsc zatrzymań przez KMP w 2009 r.

W toku działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w 2009 r. **nie stwierdzono stosowania tortur na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej**.

Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich zaobserwowali jednak w trakcie wizytacji **sytuacje, czy okoliczności, które mogą być uznane za nieludzkie traktowanie albo karanie**, albo mogą prowadzić do tego rodzaju niedopuszczalnych form traktowania.

Główne uwagi i rekomendacje formułowane w następstwie wizytacji dotyczyły **wanunków bytowych** takich typów miejsc zatrzymań, jak: jednostki penitencjarne, ośrodki dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub azylu, pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych Policji, czy policyjne izby dziecka. Z zagadnieniem tym wiązała się również kwestia zapewnienia poczucia intymności osobom pozbawionym wolności.

Poza tym, w **zakładach karnych i aresztach śledczych** powtarzał się **problem z pozyskaniem lekarzy** do pracy w więziennej służbie zdrowia. Jest to dla nas szczególnie niepokojące w kontekście coraz większej liczby spraw przegranych przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, dotyczących nie zapewnienia osadzonym odpowiedniej opieki medycznej.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI
URZĘDZANO W WARSZAWIE

Wnioski płynące z wizytacji miejsc zatrzymań przez KMP w 2009 r.

Wizytacje **jednostek dla nieletnich** ujawniły potrzebę podjęcia odpowiednich **działań prawodawczych**, zmierzających do zagwarantowania wychowankom określonych praw.

Ujawniono w nich również **niedopuszczalne formy karania nieletnich**, mogące być w niektórych przypadkach uznane za nieludzkie i poniżające.

W większości zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapii oraz policyjnych izb dziecka, postulowano także zamieszczenie w ogólnie dostępnym miejscu **adresów instytucji**, do których wychowankowie mogą się zwrócić w przypadku naruszenia ich praw.

Nieprawidłowości w zakresie umieszczania nieletnich w **izbach przejściowych**, były również częstym zjawiskiem. W pojedynczych przypadkach pojawiały się zarzuty stosowania siły fizycznej przez pracowników placówek wobec nieletnich.

Poza tym, nieprawidłowości miały miejsce w zakresie stosowania **środków przymusu bezpośredniego**, zarówno w szpitalach psychiatrycznych, domu pomocy społecznej, jak i izbach wytrzeźwień.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI
URZĘDZANO W WARSZAWIE

Aktywność KMP zwieńczona sukcesem

W rozmowach z osadzonymi w jednostkach penitencjarnych obozowcami, przyjmujemy najczęściej skargi na trudności w porozumiewaniu się z funkcjonariuszami Służby Więziennej, w tym z wychowawcami oraz dyktaniami (np. przez 6 miesięcy) uniemożliwienie przez organ dysponujący nawiązaniem kontaktu listowego z osobami bliskimi w swoim kraju. Wskazują oni również na przydzielanie adwokatów z urzędu, którzy mówią wyłącznie po polsku, podczas gdy oni nie władają tym językiem. W lutym 2010 r. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z propozycją skierowania przez Centralny Zarząd SW kompendium wiedzy z zakresu praw osób pozbawionych wolności i przesłanie go na kilkanaście języków obcych. Dyrektor Generalny Służby Więziennej w odpowiedzi z dnia 16 marca 2010 r. na wielokrotne wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie trudności z informowaniem osadzonych obozowców o przysługujących im prawach i obowiązkach, poinformował o przygotowaniu aktualnego kompendium wiedzy dla osadzonych obozowców z uwzględnieniem wielojęzyczności Rzecznika.

W związku z utratą mocy obowiązującej przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lutego 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu odbycia środków przynajmniej bezprecedensnego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (Dz. U. Nr 25, poz. 203), Rzecznik zwrócił uwagę Ministra Sprawiedliwości na zastanią lukę prawną oraz potrzebę jej wyeliminowania. W następstwie naszej interwencji, Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z dnia 26 lutego 2010 r. poinformowało nas o wdrożeniu prac nad projektem nowego aktu wykonawczego w przedmiotowej sprawie.

W realizacji postawionego zastrzeżenia Rzecznika Praw Obywatelskich brakiem regulacji w sprawie zapewnienia nieletnim w czasie ich pobytu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i socjoterapii prawa do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, Ministerstwo Edukacji Narodowej w piśmie z dnia 22 grudnia 2009 r. zapewniło, że wymóg zapewnienia wychowankom, co najmniej godzinny zajęcia na świeżym powietrzu zostanie ujęty w przepisach prawa oświatowego.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Przydatne linki

Rzecznik Praw Obywatelskich

www.rpo.gov.pl

Działalność Krajowego Mechanizmu w Polsce

www.rpo.gov.pl/index.php?mde=4153

Działalność Koalicji organizacji pozarządowych i środowisk akademickich
„Porozumienie na rzecz wprowadzania OPCAT”

www.ipsir.uw.edu.pl/informacje_o_institucjach_katedry_i_zaklady_katedra_kryminologii_i_polityki_kryminalnej/osrodek_badan_praw_czlowieka/krajowy_mechanizm_prewencji_opcat

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dane kontaktowe

Biurowisko Rzecznika Praw Obywatelskich
Aleja Solidarności 77
00 – 090 Warszawa

centrala (+48) 22 565 17 700
fax (+48) 22 827 64 53
e-mail: rzecznik@rpo.gov.pl

Przemysław Kazimirski
p.kazimirski@hrpo.gov.pl

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dziękuję za uwagę!

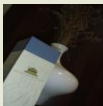
Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

3. Pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem

Pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wiktymologia i ewolucja pojęcia pokrzywdzonego
Pierwotnie reakcją na przestępstwo był odwet pokrzywdzonego i jego rodu

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wiktymologia i ewolucja pojęcia pokrzywdzonego
W XIII wieku proces kanoniczny w centralnym miejscu postawił sędziego, wykluczając możliwość działania pokrzywdzonego.

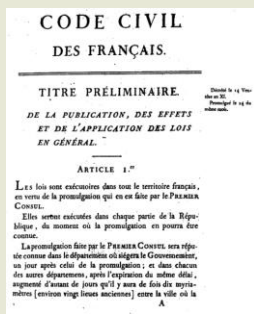

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wiktymologia i ewolucja pojęcia pokrzywdzonego

W XVIII wieku, dzięki wielkiej rewolucji francuskiej, pokrzywdzony odzyskał część utraconych praw procesowych

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wiktymologia i ewolucja pojęcia pokrzywdzonego

W XX wieku pokrzywdzonym zainteresowali się naukowcy, którzy badając rolę ofiar przestępstw w genezie przestępstwa powołali do życia naukę o ofierze (wiktymologię)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wiktymologia i ewolucja pojęcia pokrzywdzonego

Od lat 60-70 XX wieku, m.in. za sprawą feministek, rozwija się mająca wpływ na przekształcenie istniejących modeli prawa karnego materialnego, idea upodmiotowienia pokrzywdzonych i zapewnienia ofiarom przestępstw właściwego miejsca w kształtowaniu polityki społecznej państwa.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Pokrzywdzony w dokumentach międzynarodowych

Minimalne reguły kształtowania położenia osób pokrzywdzonych przestępstwami zostały opracowane przez społeczność międzynarodową

1. Organizacja Narodów Zjednoczonych.
2. Rada Europy.
3. Unia Europejska.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŢIONAL DE DEZVOLTURI

Pokrzywdzony w dokumentach międzynarodowych

Ramowa Decyzja Rady Komisji Europejskiej z dnia 15 marca 2001 o statusie ofiar w postępowaniu karnym 2001/220/J/II

1. Prawo do szacunku i uznania, w tym zapobiegnięcia powtórnej wiktyimizacji.
2. Prawo do wypowiedzenia się i przedstawienia dowodów.
3. Prawo do uzyskiwania informacji, w tym informacji o zwolnieniu sprawcy z więzienia.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŢIONAL DE DEZVOLTURI

Pokrzywdzony w dokumentach międzynarodowych

Ramowa Decyzja Rady Komisji Europejskiej z dnia 15 marca 2001 o statusie ofiar w postępowaniu karnym 2001/220/J/II

4. Prawo do pomocy w przypadku trudności z komunikowaniem się.
5. Prawo do bezpłatnych porad prawnych w sytuacji braku środków.
6. Prawo do zwrotu wydatków związanych z uczestnictwem w postępowaniu karnym.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŢIONAL DE DEZVOLTURI

Pokrzywdzony w dokumentach międzynarodowych

Ramowa Decyzja Rady Komisji Europejskiej z dnia 15 marca 2001 o statusie ofiar w postępowaniu karnym 2001/220/JII

7. Prawo do ochrony przed odwetem i bezpośrednim kontaktem ze sprawcą w siedzibach organów procesowych oraz prawo do ochrony przed upublicznieniem krzywdy,
8. Prawo do uzyskania kompensacji w trakcie postępowania karnego.
9. Państwo powinno promować mediację w postępowaniu karnym.
10. Pomoc i zadośćuczynienie ofiarom z innych państw członkowskich

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŃI DE DREPTURI

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Zgodnie z art. 2. § 1. pkt. 3 aktualnego Kodeksu postępowania karnego należy tak kształtować postępowanie karne, aby uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonego.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŃI DE DREPTURI

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Rozwinięcie i kontynuację tego postanowienia stanowią przepisy mówiące o szczegółowych uprawnieniach ofiar:

1. Przepisy służące zwiększeniu aktywności pokrzywdzonego w procesie karnym.
2. Przepisy służące ochronie pokrzywdzonego.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŃI DE DREPTURI

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Zwiększenie aktywności pokrzywdzonego w sprawach karnych odbyło się poprzez wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego m.in.:

1. Możliwości pozasądowego ustalenia ze sprawcą sposobu naprawienia szkody m.in. w drodze mediacji (art. 23a § 1 K.p.k., art. 341 § 3 K.p.k.).
2. Możliwości samodzielnego wystąpienia z aktem oskarżenia do sądu w sprawie ściganej z urzędu, jeżeli prokurator nie chce tego uczynić i występowania zamiast oskarżyciela publicznego (art. 330 § 2 K.p.k., art. 53 K.p.k.).
3. Możliwości wyznaczenia pełnomocnika z urzędu także ubogiemu pokrzywdzonemu (art. 88 w zw. z art. 78 K.p.k.).
4. Możliwości obecności pokrzywdzonego podczas rozpraw sądowych, niezależnie od potrzeby sądu (art. 384 § 2 K.p.k.).
5. Możliwości wyrażania zgody na wydanie wyroku bez rozprawy (art. 387 § 2 K.p.k.).

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Ad.1.) Postępowanie mediacyjne w prawie karnym.

Sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator (po postawieniu podejrzanemu zarzutów), może z inicjatywy lub za zgodą pokrzywdzonego i oskarżonego, skierować sprawę do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym i oskarżonym (art. 23a § 1 K.p.k.).

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Mediacja to proces w którym uczestniczą jedynie pokrzywdzony i sprawca, a w rozmowach pomaga im neutralny i dyskretny mediator

Fot.: Jupiterimages

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Przykład ugody mediacyjnej między złodziejem radia samochodowego a pokrzywdzoną starszą panią

W dniu 12.05.2010 r. na spotkaniu mediacyjnym, które odbyło się w siedzibie Centrum Mediacji przy ul. Zgody 1, została zawarta ugoda w sprawie o sygn. akt 123/4

W spotkaniu uczestniczyli: Pani Dorina Baryla i Pan Dimitr Dzugaszwilli oraz mediatorzy Centrum Mediacji Lena Giurgiu i Wiktor Łomidze

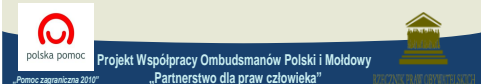
Ugoda

Strony wyjaśniły sobie szczegóły wydarzenia związanego ze sprawą o sygn. akt 123/4 Nie czują już do siebie żalu.

Ponadto:

1. Pan Dimitr Dzugaszwilli zwrócił Pani Dorinie Baryla koszty związane z zakupem i montażem nowego radia samochodowego w łącznej kwocie 200 EU.
 2. Pan Dimitr Dzugaszwilli zobowiązał się nadto do 30 dni nieodpłatnej pracy na rzecz pensjonariuszy Domu Spokojnej Starości przy ul. Słonecznej 2, w każdą sobotę i niedzielę, od dnia 15 maja 2010 r. począwszy.
- Strony wnoszą o umorzenie powyższej sprawy.

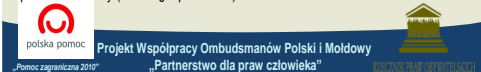
(podpisy stron i mediatorów)

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Wpływ mediacji na sposób zakończenia postępowania karnego

1. Postępowanie karne może zostać umorzone (art. 17 § 1 pkt.11 K.p.k. i art. 492 § 2 K.p.k. w sprawach z oskarżenia prywatnego) lub warunkowo umorzone na wniosek prokuratora (art. 336 § 1 K.p.k.).
2. Postępowanie karne może być warunkowo umorzone przez sąd (art. 339 § 1 pkt.2 K.p.k.), który w wyroku umarzającym postępowanie może określić obowiązki dla sprawcy zgodne z obowiązkami wskazanymi w ugodzie mediacyjnej (art.342 § 2 K.p.k.).
3. Sąd, wymierzając karę, bierze pod uwagę pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą albo osiągniętą pomiędzy nimi ugodę (art. 53 § 3 K.k.).
4. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, jeżeli doszło do pojednania stron i szkoda została naprawiona lub strony uzgodniły sposób jej naprawienia (art. 60 § 2 pkt. 1 K.k.) lub choćby sprawca chcąc brać udział w mediacji czynił starania o naprawienie szkody (art. 60 § 2 pkt. 2 K.k.).

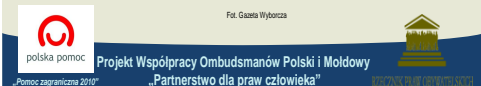

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Polskie prawo przewiduje również możliwość przeprowadzenia mediacji ze sprawcą odbywającym już karę pozbawienia wolności (wtedy jej wynik ma znaczenie dla decyzji o jego warunkowym przedterminowym zwolnieniu) oraz z nieletnim sprawcą czynu karalnego.

Fot. Gaeta Wyborca

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna. Uwaga krytyczna

Niestety wciąż uprawnienia pokrzywdzonych nie dorównują uprawnieniom oskarżonego. Koronnym przykładem jest odbieranie pokrzywdzonemu statusu strony, w chwili, gdy kończy się postępowanie przygotowawcze, a rozpoczyna sądowe. Stroną postępowania nie jest i nie może być w ogóle osoba skrzywdzona czynem karalnym nieletniego, niezależnie od brutalności jego przebiegu.

Źródło: Codziennik Prawny RPO

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI

Polskie standardy – nowa kodyfikacja karna

Zwiększeniu poziomu ochrony pokrzywdzonego w sprawach karnych przed ponownym skrzywdzeniem służy wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego m.in.:

1. Możliwość zastrzeżenia danych o miejscu zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu (art. 191 § 3 K.p.k.).
2. Stosowanie środków zapobiegawczych również w celu ochrony pokrzywdzonego, w tym tzw. zakazu zbliżania się i kontaktu z pokrzywdzonym (art. 275 § 2 K.p.k.)
3. Szczególna ochrona dzieci, poprzez jednorazowe, przyjazne przesłuchiwanie ich, w miarę możliwości poza salami sądów (art. 185 a i 185 b K.p.k.).

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI

Polskie standardy – nowe dokumenty

1. Polska Karta Praw Ofiary.
2. Ustawa o Dniu Ofiar Przestępstw.
3. Ustawa o kompensacie dla ofiar przestępstw.
4. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
5. Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

MINISTERSTWO JUSTYCJI

Polskie standardy – nowe dokumenty

Polska kompensata dla pokrzywdzonych może być przyznana w kwocie pokrywającej wyłącznie:

- utracone zarobki lub inne środki utrzymania;
- koszty leczenia i rehabilitacji;
- koszty pogrzebu.

Nie przekracza kwoty 12 tys.PLN (ok.3 tys.EU)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Polskie standardy – nowe działania organizacyjne

1. Powołanie w 2009 r. przy Ministrze Sprawiedliwości Rady ds. Pokrzywdzonych Prześpiństwem, w skład której wchodzi osoba spoza ministerstwa i która opiniuje akty prawne i ma prawo inspiracji ustawodawczej.

2. Powołanie w 2009 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości Departamentu Praw Człowieka zajmującego się problematyką osób pokrzywdzonych przespstwem.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Polskie standardy – nowe działania organizacyjne

3. Opracowanie w 2008 r. wspólnie z Rzecznikiem Praw Obywatelskich projektu Rządowego Krajowego Programu Pomocy Ofiarom Prześpiństw i powołanie do życia 16 ośrodków pomocy ofiarom przespstw.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Działania interwencyjne niezależnych od władz państwowych grup obywateli na rzecz krzywdzonych przez instytucje osób, mają w Polsce długą tradycję, związaną przede wszystkim z ochroną praw osób walczących o demokrację.

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

W ramach swoich zadań Rzecznik od początku swego istnienia zawsze zajmował się ochroną praw ofiar przestępstw.

Rzecznik Praw Obywatelskich stoi „ (...) na straży wolności i praw człowieka (...)” Wykonując swoją funkcję bada czy: „(...) nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej” – art.1 ust.2 i z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. nr 14 poz. 147).

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Główny Koordynator ds. Pomocy Ofiarom Przestępstw od 2006 r. prowadzi następujące działania:

1. Interweniuje w wybranych, indywidualnych przypadkach osób pokrzywdzonych przestępstwami.
2. Prowadzi działania o charakterze generalnym, zmierzające do systemowego rozwiązania zidentyfikowanych problemów (zidentyfikowanych na przykładzie podobnych spraw indywidualnej lub analizy przepisów prawa).

polska pomoc

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Główny Koordynator ds. Pomocy Ofiarom Przepęstw prowadzi następujące działania:

2. Współpracuje z instytucjami państwowymi w sprawach związanych z problematyką ofiar przępstw, w tym:
 - a) Reprezentuje Rzecznika Praw Obywatelskich w pracach rządowych zespołów zajmujących się problematyką ofiar przępstw oraz
 - b) Reprezentuje Rzecznika Praw Obywatelskich w pracach wybranych komisji sejmowych i senackich.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Główny Koordynator ds. Pomocy Ofiarom Przepęstw prowadzi następujące działania:

3. Współpracuje z organizacjami obywatelskimi w sprawach związanych z problematyką ofiar przępstw.
4. Działa na rzecz upowszechnienia wśród pokrzywdzonych przępstwem wiedzy o prawach ofiar przępstw i dostępnej dla nich pomocy np. prowadzenie strony www.pomoc.rpo.gov.pl z poradami dla pokrzywdzonych i tzw. wyszukiwarką pomocy.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Internetowa wyszukiwarka pomocy dla ofiar przępstw

Tu znajdziesz najbliższą Twojemu miejscu zamieszkania organizację pozarządową, z której pomocy możesz skorzystać.

The screenshot shows a web browser window displaying a map of Poland divided into voivodeships. The text above the map reads: "Tu znajdziesz najbliższą Twojemu miejscu zamieszkania organizację pozarządową, z której pomocy możesz skorzystać." The browser's address bar shows the URL: "http://www.pomoc.rpo.gov.pl/bruk/obrazek/obrazek1/brukobrazek1_gln2.htm".

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Przyjazne dzieciom pokoje przesłuchań

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Przyjazne dzieciom pokoje przesłuchań w miejsce tradycyjnych

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Metodologia pracy, doświadczenia Ombudsmana RP

Wielu inicjatyw na rzecz pokrzywdzonych Rzecznik V kadencji nie zdążył dokończyć

JANUSZ KOCHANOWSKI, Rzecznik Praw Obywatelskich
(1940-2010)

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dziękuję za uwagę!

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

4. Zasada równości i zakaz dyskryminacji

„Pomoc zagraniczna 2010”

Zasada równości i zakaz dyskryminacji

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Standardy prawne UE dotyczące zasady równości i zakazu dyskryminacji

Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)

Artykuł 2
Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, **równości**, państwa prawnego, jak również **poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości**. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, **niedyskryminacji**, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na **równości kobiet i mężczyzn**

„Pomoc zagraniczna 2010” Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy „Partnerstwo dla praw człowieka”

Standardy prawne UE dotyczące zasady równości i zakazu dyskryminacji

Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)

Artykuł 3

1. Celem Unii jest wspieranie pokoju, jej wartości i dobrobytu jej narodów.
3. Unia (...) **zwalcza wyłączenie społeczne i dyskryminację** oraz wspiera sprawiedliwość i ochronę socjalną, **równość kobiet i mężczyzn**, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka

„Pomoc zagraniczna 2010” Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy „Partnerstwo dla praw człowieka”

Standardy prawne UE dotyczące zasady równości i zakazu dyskryminacji

KARTA PRAW PODSTAWOWYCH

Artykuł 21 – Niedyskryminacja

1. **Zakazana jest wszelka dyskryminacja** ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub światopogląd, opinie polityczne lub wszelkie inne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

2. W zakresie zastosowania Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i bez uszczerbku dla jej postanowień szczególnych, **zakazana jest wszelka dyskryminacja** ze względu na przynależność

państwową

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

ROZUMIEM PRAW OBYWATELSKI

Dyrektywy równościowe

- dyrektywa Rady z dnia 9 lutego 1976 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy
- dyrektywa Rady 86/613/EWG z dnia 11 grudnia 1986 r. w sprawie stosowania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn pracujących na własny rachunek, w tym w rolnictwie, oraz w sprawie ochrony kobiet pracujących na własny rachunek w okresie ciąży i macierzyństwa

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

ROZUMIEM PRAW OBYWATELSKI

Dyrektywy równościowe

- dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne
- dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy
- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/73/WE z dnia 23 września 2002 r. zmieniającej dyrektywę Rady 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

ROZUMIEM PRAW OBYWATELSKI

Dyrektywy równościowe

- dyrektywa Rady 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług
- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/54/WE z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja przedrzedagowana)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

ROZDZIAŁ 104 (2006/54/WE)

Dyrektywy równościowe

Podstawą przyjęcia „równościowych” dyrektyw stanowił art. 13 ust. 1 TWE, na mocy którego Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może podjąć środki niezbędne w celu zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

ROZDZIAŁ 104 (2006/54/WE)

Dyrektywy równościowe

Podlegające implementacji dyrektywy tworzą ramy prawne zakazu dyskryminacji osób w zróżnicowanym zakresie, zależnie od przesłanki:

- rasa lub pochodzenie etniczne – dyskryminacja zakazana w zakresie zatrudnienia, pracy i szkolenia zawodowego, jak również w obszarach niezwiązanych z zatrudnieniem: ochrona socjalna, opieka zdrowotna, edukacja i dostęp do powszechnie dostępnych towarów i usług, w tym do mieszkań
- płeć – dyskryminacja zakazana jest w obrębie tych samych obszarów, z wyjątkiem edukacji, mediów i reklamy
- wiek, religia i światopogląd, orientacja seksualna i niepełnosprawność – w zakresie zatrudnienia, pracy i szkolenia zawodowego

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

ROZDZIAŁ 104 (2006/54/WE)

Dyrektywy równościowe

- Celem dyrektyw jest zapewnienie jednolitego minimalnego poziomu ochrony w obrębie UE dla osób, które doznały dyskryminacji
- Głębokość regulacji wspólnotowych, a także stawiane państwom członkowskim wymagania w sferze materialnej, są zróżnicowane

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŃI DE ÎNDRĂZĂRI

Dyrektywy równościowe – projekt dyrektywy horyzontalnej

- Obecnie w UE trwają prace nad przygotowaniem dyrektywy, która wprowadzać będzie w życie poza rynkiem pracy zasadę równego traktowania osób bez względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną KOM(2008) 426 wersja ostateczna. 2008/0140(CNS)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŃI DE ÎNDRĂZĂRI

Konstytucja RP

Art. 32.

1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAŃI DE ÎNDRĂZĂRI

Konstytucja RP

Art. 33.

1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.
2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytut Praw Człowieka

Projekt ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania

- Celem ustawy jest **prawidłowa implementacja do krajowego systemu prawnego postanowień kilku tzw. równościowych dyrektyw UE**, w związku z zastrzeżeniami formułowanymi przez KE odnośnie do ich niewłaściwego lub niepełnego wdrożenia

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytut Praw Człowieka

Projekt ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania

Zakres regulacji

- Według zamierzeń projektodawcy ustawa ma mieć charakter ogólnej, horyzontalnej regulacji standardu równego traktowania
- Projektodawca określając zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy uwzględnił krajowe ustawodawstwo, w tym zwłaszcza normę z art. 32 Konstytucji, wykraczając poza ścisłe obowiązki transpozycyjne

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytut Praw Człowieka

Projekt ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania

Środki ochrony

- Narzędziem, które ma ułatwić dochodzenie praw z tytułu naruszenia zasady równego traktowania jest przeniesienie ciężaru dowodu (dot. postępowań cywilnych) – podmiot, który zarzuca naruszenie ma uprawdopodobnić fakt naruszenia, druga strona obowiązana jest wykazać, że naruszenia się nie dopuściła (obowiązuje już na gruncie prawa pracy)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAȚIONAL DE ÎNDRUMĂRI

Organ lub organy ds. równego traktowania

Zgodnie z przepisami dyrektyw 2000/43/WE (art. 13), 2004/113/WE (art. 12) oraz 2006/54/WE (art. 20) państwa członkowskie UE są zobowiązane do wyznaczenia organu lub organów, które byłyby odpowiedzialne za **promowanie, analizowanie, monitorowanie i wspieranie zasady równego traktowania** wszystkich osób niezależnie od ich pochodzenia rasowego lub etnicznego, czy też płci „Organ ds. równości”, który będzie wspierać równe traktowanie wszystkich osób bez dyskryminacji ze względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną przewidziany jest także w projektowanej dyrektywie horyzontalnej (art. 12)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAȚIONAL DE ÎNDRUMĂRI

Organ lub organy ds. równego traktowania

Prawo wspólnotowe nie zawiera szczegółowych wytycznych dotyczących zasad tworzenia tego rodzaju organów, pozostawiając państwom członkowskim swobodę decyzyjną w zakresie ustanowienia adekwatnych rozwiązań. Organ działający na rzecz wspierania zasady równego traktowania powinien jednak w zakresie swoich kompetencji:

- świadczyć niezależną pomoc ofiarom dyskryminacji we wnoszeniu skarg dotyczących dyskryminacji,
- prowadzić niezależne badania nad dyskryminacją,
- publikować niezależne sprawozdania i wydawać zalecenia na temat problemów związanych z dyskryminacją

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

CENTRUL NAȚIONAL DE ÎNDRUMĂRI

Organ lub organy ds. równego traktowania

- We wszystkich aktach wspólnotowych podkreśla się, iż organ lub organy ds. równego traktowania powinny posiadać cechę **niezależności**
- Przy wykonywaniu swoich uprawnień i obowiązków organy te powinny działać w sposób zgodny z **zasadami paryskimi NZ** dotyczącymi statusu i funkcjonowania instytucji krajowych w zakresie ochrony i promowania praw człowieka" (pkt 28 projektowanej dyrektywy horyzontalnej)

Rzecznik Praw Obywatelskich, jako jedyna tego typu instytucja Polsce, posiada taką akredytację od 1999 r.

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KOMISJA PRAW OBYWATELSKICH

Rzecznik Praw Obywatelskich organem ds. równego traktowania?

W świetle obowiązującego prawa Rzecznik jest organem, którego zasięg działania obejmuje ochronę wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji i innych aktach normatywnych. Rzecznik stoi zatem również na straży przestrzegania zasady równego traktowania oraz zakazu dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32 Konstytucji)

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KOMISJA PRAW OBYWATELSKICH

Rzecznik Praw Obywatelskich organem ds. równego traktowania?

Umocowanie konstytucyjne, a także obowiązujące podejście horyzontalne obejmujące wszelkie sfery wolności i praw wyznaczające zakres działań Rzecznika, zapewnia efektywność i spójność działań organu ochrony prawa, w tym w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż Rzecznik, za zgodą Sejmu, może ustanawiać swoich pełnomocników terenowych, ułatwiając w ten sposób każdemu dostęp do pomocy w ochronie wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KOMISJA PRAW OBYWATELSKICH

Rzecznik Praw Obywatelskich organem ds. równego traktowania?

Pozycja ustrojowa oraz zakres uprawnień Rzecznika stanowi gwarancję prawidłowego wykonywania zadań związanych z egzekucją zasady równego traktowania, w szczególności w relacjach wertykalnych (tj. obywatel – organ władzy publicznej)

Z pewnością prowadzone przez niego działania, w tym badawcze, sprawozdawcze czy edukacyjne, przyczyniają się do zmiany stanu świadomości i sposobu działania wszystkich podmiotów

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KOMISJA PRAW OBYWATELSKICH

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania

Informacja o Pełnomocniku Rządu ds. Równego Traktowania

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Wybrane sprawy dotyczące naruszenia zasady równego traktowania i dyskryminacji

Prezentacja wybranych spraw dotyczących naruszeniu zasady równego traktowania czy dyskryminacji prowadzonych przez Rzecznika

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dane kontaktowe

Biurowiec Rzecznika Praw Obywatelskich
Aleja Solidarności 77
00 – 090 Warszawa

centrala (+48) 22 565 17 700
fax (+48) 22 827 64 53
e-mail: rzecznik@rpo.gov.pl

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Dziękuję za uwagę!

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Moldowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

5. Ruch przeciw Bezradności Społecznej - Program do spraw Walki z Ubóstwem

The cover features the logos of 'polska pomoc' (Pomoc zagraniczna 2010) and the 'RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH' (Ombudsman). The title is prominently displayed in the center. Below the title are two small photographs: one showing a desk with papers and a pen, and another showing a person's hands holding a document. At the bottom, the author's name and affiliation are listed, along with the project name.

Ruch przeciw Bezradności Społecznej
Program ds. Walki z Ubóstwem

Ewa Wrońska
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

The cover has a light green background with a horizontal line. The title is centered above the line. Below the line, the subtitle and the period of the report are centered. The logos of 'polska pomoc' and the 'RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH' are at the bottom.

Współpraca Rzecznika Praw Obywatelskich
z organizacjami pozarządowymi

Opracowanie Narodowej, Obywatelskiej
Strategii Walki z Ubóstwem
2010 - 2015

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

The cover has a light green background. The title is centered at the top. Below it, the specific article of the constitution is mentioned. The main text is a quote from the Polish Constitution. The logos of 'polska pomoc' and the 'RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH' are at the bottom.

Źródła Prawa

Art. 12 Konstytucji RP

Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Źródła Prawa

Art. 17a Ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich

Rzecznik współdziała ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami na rzecz ochrony wolności i praw człowieka i obywatela

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ustawa o Stowarzyszeniach

(Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r.)

Ustawa o Fundacjach

(Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r.)

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o Wolontariacie

(Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r.)

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ruch przeciw Bezradności Społecznej

Cel powołania

Potrzeba wzmocnienia i integracji organizacji obywatelskich, stanowiących warunek niezbędny rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Zadanie

Rozwiązywanie trudnych problemów współczesności w partnerstwie z władzami samorządowymi i państwowymi oraz z naukowcami, ekspertami polskimi i zagranicznymi, przedstawicielami mediów, osobami potrzebującymi wsparcia oraz wszystkimi zainteresowanymi; obecnie opracowanie Strategii Walki z Ubóstwem.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Formy działania

Konwencje (17 października 2010 r. jubileuszowa X Konwencja) – coroczne spotkania przedstawicieli organizacji pozarządowych i ich beneficjentów, naukowców i ekspertów krajowych i zagranicznych, władz samorządowych i państwowych, podczas których dzielą się Oni doświadczeniami, sygnalizują trudności oraz wypracowują kierunki dalszej wspólnej pracy; ponadto organizowane są spotkania konsultacyjne zespołów tematycznych, debaty, dyskusje.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Institute for Democracy and Human Rights

I Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

10 listopada 2001 – Kraków

podpisanie Deklaracji Obywatelskiej przez inicjatora prof. Andrzeja Zolla, ówczesnego Rzecznika Praw Obywatelskich, Prezesa Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej oraz Prezesa Związku Powiatów Polskich.

Deklarację Obywatelską poparło około stu pięćdziesięciu przedstawicieli organizacji pozarządowych, solidaryzujących się z ideami Ruchu przeciw Bezradności Społecznej.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Institute for Democracy and Human Rights

II Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

Pod ogólnym hasłem: „Przeciw bezradności społecznej”

25 stycznia 2003, Kraków

Sesje tematyczne:

„Samorządność lokalna i organizacje pozarządowe w walce z bezradnością społeczną”

„Młodzież a samorządność lokalna – w poszukiwaniu nowych form współdziałania młodzieży w sprawach społeczności lokalnych”

„Uniwersytety Trzeciego Wieku”

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Institute for Democracy and Human Rights

III Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

„Europa i praca”

10 listopada 2003, Kraków

Sesje tematyczne:

„Wejście Polski do Unii Europejskiej a społeczeństwo obywatelskie”

„Rodzina, młodzież a bezradność społeczna”

„Problematyka polskich rodzin w świetle badań spisowych 2002 r.
Możliwości wsparcia społecznego dla rodzin z syndromem
bezradności”

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

REGIONALNY BIURO OMBUDSMANÓW

IV Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

„Aktywizacja Środowisk lokalnych”

najważniejszy cel:

uświadomienie konieczności zjednoczenia aktywnych działań organizacji
obywatelskich i samorządów wobec drażliwych problemów rzeczywistości, m.in.
ochrony zdrowia i walki z korupcją.

Regionalne spotkania przygotowawcze:

„Aktywizacja Środowisk lokalnych w województwie śląskim”
2004, marzec, Sala Sejmu Śląskiego w Katowicach.

„Prawdźwie wspólna Europa czyli o praktycznych pożytkach i zadaniach
wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej”.
2004, październik, Ratusz, Wrocław

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

REGIONALNY BIURO OMBUDSMANÓW

IV Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

10 listopada 2004, Kraków

Sesje tematyczne:

„Organizacje pozarządowe a samorząd lokalny – doświadczenia
z regionu śląskiego”

„Problemy dzieci i młodzieży, wynikające z ubóstwa i wykluczenia
społecznego rodziców”

„Problemy integracji osób starszych i niepełnosprawnych w
środowisku lokalnym”

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

REGIONALNY BIURO OMBUDSMANÓW

V Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

"Ekonomia społeczna a bezradność społeczna – perspektywy i bariery"

10 listopada 2005, Kraków

W reakcji na wzrastającą stopę bezrobocia w Polsce, wymagającą natychmiastowego intensywnego szukania metod zapobiegających wykluczeniu społecznemu osób pozbawionych pracy.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA DLA OBYWATELSCICH

V Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

Spotkania przygotowawcze:

Konwersatorium: „Bariery aktywności obywatelskiej i sposoby ich przezwyciężenia – w kontekście ekonomii społecznej”, kwiecień 2005, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Konwersatorium: „Gospodarka społeczna jako nowa forma aktywności obywatelskiej w systemach prawno – finansowych w Europie” czerwiec 2005, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Regionalna Konwencja:

„Rola ekonomii społecznej w aktywizacji społeczno - zawodowej niepełnosprawnych - na bazie doświadczeń międzynarodowych i krajowych” wrzesień 2005, Wrocław

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA DLA OBYWATELSCICH

VI Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

„Rozwój przedsiębiorczości w walce z bezradnością społeczną – nowym wyzwaniem dla organizacji pozarządowych”

10 listopada 2006, Sejm RP, Warszawa

Cel:

Zbliżenie społeczeństwa obywatelskiego do centrów decyzyjnych i zainicjowanie w Sejmie niezwykle ważnej i wymagającej kontynuacji dyskusji o wychodzeniu z bezradności za pomocą metod ekonomii społecznej; odpowiedź na pytania o pułapki ekonomii społecznej oraz o perspektywy rozwoju przedsiębiorstw społecznych w Polsce.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA DLA OBYWATELSCICH

VI Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

Sesje tematyczne:

„Problemy spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych”

„Aktywizacja społeczności i władz lokalnych
w zakresie rozwoju ekonomii społecznej”

„Edukacja dla ekonomii społecznej – potrzeby i perspektywy”

Spotkanie przygotowawcze:

„Blokady przedsiębiorczości z perspektywy III sektora - ocena wspomaganie
rozwoju przedsiębiorczości w grupach społecznie wykluczonych”
wrzesień 2006, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

XX Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem

17 października 2007 roku

Patronat Honorowy
dr Janusza Kochanowskiego nad polskimi obchodami

- * Przekonanie wewnętrzne
- * Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich
- * Inicjatywa Międzynarodowego Ruchu ATD „Czwarty Świat” – obchody od 1987, założyciel Ruchu – francuski ksiądz polskiego pochodzenia Józef Wrzesiński

- * Dyrektywa Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 2000 roku
- * Milenijne Cele Rozwoju ONZ

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Apel Rzecznika Praw Obywatelskich

Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem jest wezwaniem społeczności światowej o solidarne wsparcie dla osób dotkniętych brakiem podstawowych środków do życia.

Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego nadal jest w Polsce jednym z najważniejszych problemów społecznych, do którego rozwiązania powinien czuć się zobowiązany każdy z nas. Światowa społeczność, reprezentowana przez Organizację Narodów Zjednoczonych, widzi w ubóstwie naruszenie podstawowych praw człowieka. Przyjęcie przez mnie patronatu nad 20. obchodami Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem jest nie tylko poparciem Apelu Sekretarza ONZ, lecz wynika z mojego głębokiego wewnętrznego przekonania o konieczności podjęcia na szeroką skalę aktywnych działań przeciw ubóstwu.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich czuję się szczególnie zobowiązany występować w imieniu tych, których położenie społeczne i niedostatek materialny uniemożliwiają pełną realizację praw obywatelskich, przysługujących każdemu człowiekowi.

Pragnę zaapelować, aby Wszyscy Ludzie Dobrej Woli włączyli się w nasze działania i jak najszybciej wspomogli inicjatywę zorganizowania wokół 17 października obchodów Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem.

polska pomoc
„Pomoc zagraniczna 2010”

dr Janusz Kochanowski, Rzecznik Praw Obywatelskich
Warszawa, maj 2007 roku
Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Komitet Organizacyjny polskich obchodów

XX Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem

Cel powołania:

Koordinacja i inicjowanie przedsięwzięć związanych z obchodami

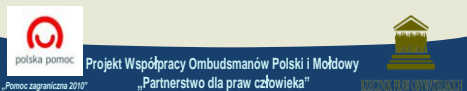
Uczestnicy:

Pełnią kluczową rolę w codziennej pracy w obszarze pomocy społecznej organizacje pozarządowe oraz instytucje publiczne:

Uczestnicy

- Caritas Polska
- Federacja Polskich Banków Żywności
- Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”
- Inicjatywa Społeczna „Warto być za!”
- Instytut Spraw Publicznych – Program Polityki Społecznej
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
- Ochotnicze Hufce Pracy
- Polski Czerwony Krzyż
- Polski Komitet EAPN
- Polskie Towarzystwo Pracowników Socjalnych
- Polsko – Amerykańska Fundacja Wolności
- Ruch przeciw Bezradności Społecznej - Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

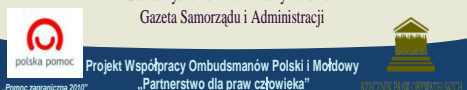

Uczestnicy

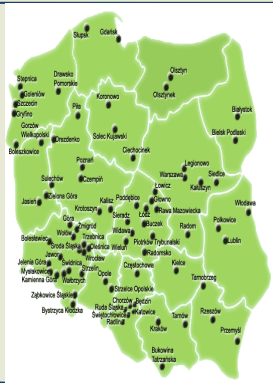
- Stowarzyszenie „Monar”
- Stowarzyszenie „Otwarte Drzwi”
- Stowarzyszenie Przyjaciół Międzynarodowego Ruchu ATD „Czwarty Świat” w Polsce
- Stowarzyszenie Samorządowych Ośrodków Pomocy Społecznej „Forum”
- Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
- Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta
- UNDP-Przedstawicielstwo w Polsce
- Wspólnota Robotcza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS
- Związek Miast Polskich
- Związek Powiatów Polskich

Patroni medialni:

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
Gazeta Samorządu i Administracji

Polskie obchody XX Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem

Koncepcja opracowania Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem prof. Julian Auleytner

	Zdrowie	Edukacja	Praca	Zabezpieczenie społeczne	Dialog i partnerstwo
Dzieci			X		
Aktywni zawodowo					
Niepełnosprawni					
Seniorzy					
Arylanci i uciekinierzy					

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONCEPCJA PRACY OMBUDSMANÓW

Koncepcja opracowania Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem

prof. Julian Auleytner

Dobre praktyki europejskie – casus Irlandii:

Aktualnie najwięcej doświadczeń w UE w walce z ubóstwem posiada Irlandia, która w latach 1997 - 2007 realizowała swój narodowy program likwidacji tego problemu, a obecnie weszła w kolejną dziesięcioletkę z podobnym tematem, ale i zebranych doświadczeniami w zwalczaniu biedy. Kraj ten awansował do ścisłej czołówki państw najwyżej rozwiniętych (w rankingu UNDP). Irlandia niezależnie od swych doświadczeń stworzyła w UE ponadnarodową sieć walki z ubóstwem, do której należą Węgry, Bułgaria, Hiszpania, Holandia, Norwegia.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONCEPCJA PRACY OMBUDSMANÓW

VIII Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

„Strategia walki z ubóstwem w Polsce? Diagnoza i zadania na lata 2009 – 2010.

Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”

w ramach obchodów XXI Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem

17 października 2008 roku, Warszawa, Pałac Belwederski

„Strategiczne podejście do zwalczania biedy i wykluczenia społecznego w Irlandii”
wystąpienie Gerrego Mangana, Dyrektora Biura ds. Integracji Społecznej Irlandii

Sesje tematyczne:

1. Status materialny rodziny i środowiska a szanse rozwojowe dzieci i młodzieży
2. Zakłete koło niemocy – między indolencją jednostki a nadmiernym interwencjonizmem socjalnym państwa. Problemy osób w wieku aktywności zawodowej
3. Perspektywy i szanse na lepsze życie i funkcjonowanie w środowisku społecznym i zawodowym jako efekt rehabilitacji osób niepełnosprawnych
4. Przyjazne środowisko jako rozwiązanie zabezpieczenia przed ubóstwem i wykluczeniem osób starszych
5. Uchodźcy i migranci w polskiej rzeczywistości

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytut Polityki Społecznej

Podstawy merytoryczne europejskich działań przeciw ubóstwu

• Strategia Lizbońska

Polityczne zobowiązanie Unii Europejskiej, podjęte przy wprowadzaniu Strategii Lizbońskiej w 2000 roku, eliminacji do 2010 roku ubóstwa o połowę.

• Decyzja Parlamentu i Rady UE nr 1098/2008/WE z dnia 22 października 2008 r., w sprawie ustanowienia roku 2010 – Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym.

Celem ustanowienia Europejskiego Roku 2010 jest potwierdzenie i umocnienie pierwotnego zaangażowania politycznego Unii Europejskiej, zapoczątkowanego przy okazji rozpoczęcia realizacji Strategii Lizbońskiej, w podjęcie działań, które w zdecydowany sposób przyczyniłyby się do wyeliminowania problemu ubóstwa - zarówno na poziomie całej UE, jak i w poszczególnych państwach członkowskich.

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytut Polityki Społecznej

„Księga Ubogich” A.D. 2009

Materiały diagnostyczne do opracowania Strategii Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym na lata 2010 – 2015 z VIII Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

pod hasłem:

„Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”

w ramach obchodów XXI Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem 17 października 2008 roku oraz ze spotkań konsultacyjnych w maju – czerwcu 2009 roku

pod patronatem honorowym

dr Janusza Kochanowskiego, Rzecznika Praw Obywatelskich

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

Instytut Polityki Społecznej

IX Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

Strategia walki z ubóstwem w Polsce. Diagnoza i zadania na lata 2010 – 2015.
 „Przedsiębiorczość polska”
 w ramach obchodów XXII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem
 17 października 2009 roku, Warszawa, Pałac Belwederski

Ruch przeciw Bezradności Społecznej na swoich corocznych spotkaniach podejmował tematy bliskie ubóstwu. Najczęściej bowiem ludzie biedni (niekiedy nie z własnej winy) są bezradni wobec otaczającej ich rzeczywistości. Mottem IX Konwencji uczyniliśmy Kwestię przedsiębiorczości, rozumianej jako aktywność Życiowa, jako kreatywność, brak zgody na bezradność i najlepszy sposób przezwyciężenia biedy.

Najważniejsze tematy sesji plenarnej:

- „Ubóstwo i walka z wykluczeniem we Francji. Bieżące trendy, najnowsze rozwiązania”
- „Kapitał społeczny. Zaufanie do państwa i prawa jako podstawa rozwoju przedsiębiorczości”
- „Instytucjonalne bariery walki z ubóstwem”
- „Jak uwolnić przedsiębiorczość w Polsce?”
- „Rozwój przedsiębiorczości jako warunek podstawowy wyjścia z kryzysu”

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
 „Partnerstwo dla praw człowieka”

Sesje tematyczne

IX Konwencji

- „Dzieciństwo jako czas uczenia skuteczności i zaradności Życiowej”
- „Jak uczyć być zaradnym i przedsiębiorczym?” Młodzież w niegościnnym świecie – wybory i decyzje Życiowe
- „Jak uwolnić przedsiębiorczość w Polsce?”
- „Czy i komu potrzebni są pracownicy socjalni?”
- „Znaczenie społecznego zaangażowania biznesu w walce z ubóstwem”
- „Potrzeby i bariery zatrudniania osób niepełnosprawnych – propozycje zmian”

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
 „Partnerstwo dla praw człowieka”

Strategia walki z ubóstwem 2010-2015 - Europejski Rok Walki z Ubóstwem 2010 Zespół ds. Rozwiązania Problemu Bezradności pod kierownictwem Piotra Olech											
	A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	I.	J.	K.
Cele	Stabilizacja sytuacji	Jak stworzyć warunki aby być?	Chromać, jakiego rodzaju jest wsparcie?	Jak to zrobić?	Wzrost powtarzalności i trwałości zmian? (główny projekt, inicjatywy, działania, plany, inne)	W jakich ramach? (organizacje, służby, plany)	Jakie będą? (konkretne)	Skąd się weźmie? (fundusze)	Wskazniki	Wskazniki	Jak będą pomiarowane?
1. Współpraca na poziomie międzynarodowym											
2. Edukacja											
3. Świadczenia społeczne											
4. Ochrona zdrowia											
5. Świadczenia											
6. Stymulacja przedsiębiorstwa											
7. Praca											
8. Świadczenia socjalne											
9. Wsparcie społeczne, świadczenia											
10. Wspieranie prawa rynku i innych walących inicjatyw społecznych											
Time											

Seminaria konsultacyjne Zespołów tematycznych

I. Zespół ds. przeciwdziałania biedzie małych dzieci

W zakresie przygotowania Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym oraz opracowania Programu Edukacji Przedszkolnej dla Dzieci ze Środowisk Wymagających Wsparcia w ramach Jubileuszowej X Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej jako wkładu w Polskie Obchody XXIII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem oraz 2010 Roku Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem

sesje tematyczne:

„Dostęp do edukacji, edukacja w dzieciństwie w perspektywie całości życia”
„Wprowadzanie człowieka w świat wartości uniwersalnych, ogólnoludzkich
„Uczenie przedsiębiorczości, zaradności”
„Rozwiązania edukacyjne w wybranych krajach. Tzw. eksperyment amerykański”

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA EUROPEJSKA

Seminaria konsultacyjne Zespołów tematycznych

II. Zespół ds. Walki z Ubóstwem Rodzin

- * Polityka rodzinna wobec rodzin o niskich dochodach. Dramat rodzin wielodzietnych
- * Problemy rodzin zastępczych
- * Warunki mieszkaniowe najuboższych rodzin
- * Zasoby rozwojowe u członków rodzin wielodzietnych

III. Zespół ds. Przeciwdziałania Marginalizacji Społecznej Młodzieży

Opracowanie Programu Edukacji Kreatywnej i Przedsiębiorczości Młodzieży

Przykładowe tematy:

- Strategie radzenia sobie młodzieży z sytuacjami trudnymi jako wyznacznik Życiowej zaradności
- Młodzież jako kategoria społecznie zagrożona – czynniki i wyznaczniki problemów Życiowych
- Aktualne problemy doradztwa zawodowego jako czynnik ewokujący problemy młodzieży w wyborze ścieżki zawodowej i znalezienia się na rynku pracy
- Jak nauczać przedsiębiorczości w szkole - programy Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości przykładem dobrych praktyk

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA EUROPEJSKA

Seminaria konsultacyjne Zespołów tematycznych

IV. Zespół ds. Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Osób Starszych

Opracowanie Programu stworzenia osobom 50 + możliwości godnego dopracowania do emerytury

Tematy dyskutowane:

- ⇒ Aktywność obywatelska czy rodzinna.
- ⇒ Paradoxs o emerycie czyli dlaczego jest tak źle, skoro jest tak dobrze.
- ⇒ Zdrowie - Renty - Emerytura .
- ⇒ Działalność gospodarcza/ przedsiębiorczość / kreatywność .
- ⇒ Polityka społeczna wobec ludzi starszych w Unii Europejskiej i w Polsce, czym powinniśmy pamiętać przygotowując Strategię w zakresie osób starszych?
- ⇒ „Włącz wiek!” – publiczne debaty o potrzebach ludzi starszych. Wyniki ankiety: Co myślą ludzie? Warszawa przyjazna seniorom .

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA EUROPEJSKA

Seminaria konsultacyjne Zespołów tematycznych

V. Zespół ds. Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Osób Niepełnosprawnych

Tematy dyskutowane

1. Zagrożenie osób niepełnosprawnych na rynku pracy
2. Dostęp do edukacji
3. Pieniężne świadczenia społeczne
4. Ochrona zdrowia
5. Rodzina
6. Sytuacja mieszkaniowa
7. Przemoc / poczucie bezbezpieczeństwa
8. Środowisko zamieszkania
9. Uczestnictwo w sferze publicznej i aktywność obywatelska
10. Zagrożenia praw na rynku dóbr i usług konsumpcyjnych

„Pomoc zagraniczna 2010”

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy

„Partnerstwo dla praw człowieka”

KONFERENCJA EUROPEJSKA

Seminaria konsultacyjne Zespołów tematycznych

VI. Zespół ds. Rozwoju Przedsiębiorczości

Najważniejsze problemy:

- ⇒ Działalność gospodarcza
- ⇒ Etyka biznesu
- ⇒ Odpowiedzialność za pracę (jakość pracy)
- ⇒ Ekonomia społeczna i przedsiębiorczość społeczna. Problemy spółdzielni społecznych
- ⇒ Mikropożyczki
- ⇒ Opracowanie Programu Edukacji Finansowej

VII. Zespół ds. Nowej Pracy Socjalnej

Opracowanie Projektu nowej Ustawy o pomocy społecznej

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

Seminaria konsultacyjne Zespołów tematycznych

VIII. Zespół ds. Rozwiązania Problemu Bezdomności

Pytania do dyskusji:

- Na ile potrzebna jest w Polsce Strategia Rozwiązania Problemu Bezdomności?
- Czy potrzebna jest Strategia, czy wystarczy Program?
- Jakiego rodzaju cele i kierunki działań taka Strategia powinna mieć?
- Jakiego rodzaju obszary powinna Strategia zawierać?
- Kto powinien przygotować i wdrażać Strategię?
- Jakiego rodzaju okoliczności powinny zaistnieć w celu przyjęcia i wdrażania Strategii?

IX. Zespół ds. Problematyki Uchodźców i Azylantów

X. Zespół ds. Państwa, Prawa, Kultury, Edukacji, Społeczństwa Obywatelskiego

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

X Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

Zapraszamy na X Konwencję Ruchu przeciw Bezradności Społecznej
17 października 2010

w Arkadach Kubickiego w Zamku Królewskim w Warszawie

Z udziałem prof. Jerzego Buzka, Przewodniczącego Parlamentu Europejskiego, inicjatorów Ruchu: prof. Andrzeja Zolla, prof. Jerzego Reguńskiego oraz prezesa Związku Powiatów Polskich, przedstawicieli najwyższych władz państwowych, marszałków województw, starostów, organizacji obywatelskich i ich beneficjentów, naukowców, którzy do tej pory współpracowali z Ruchem przeciw Bezradności Społecznej w najróżniejszych tematach oraz opracowują Strategię Walki z Ubóstwem

Liczmy, że zbliżające się wybory pomogą nam zobowiązać kandydatów do przyjęcia i realizacji wniosków Strategii

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

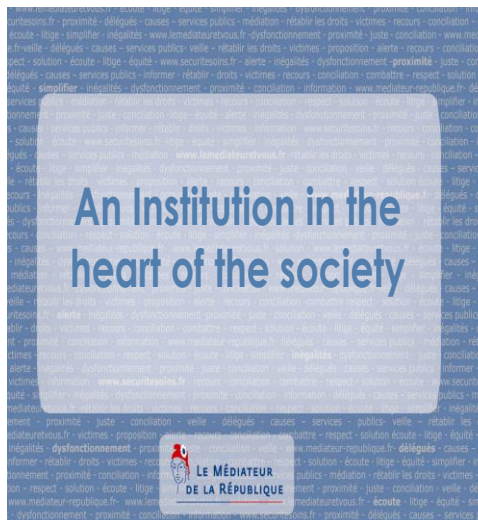
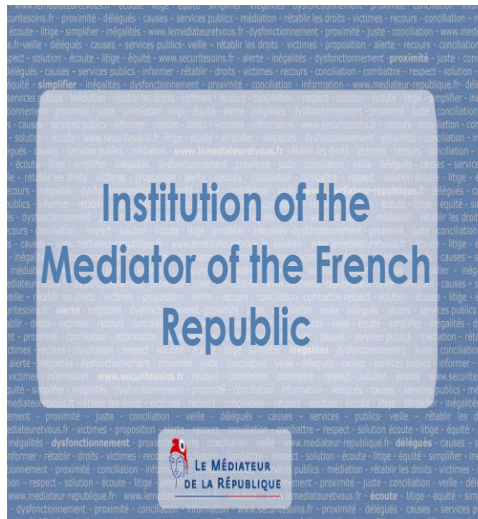
Dziękuję za uwagę!

Projekt Współpracy Ombudsmanów Polski i Mołdowy
„Partnerstwo dla praw człowieka”

6. The French Mediator of the Republic, an observer of the society – Mr. Christian Le Roux

- **Law of 3rd January 1973 that created the Institution of the Mediator of the French Republic**

- Independent authority
- Perspective of the Defender of Rights, inspired by the foreign Ombudsmen Institutions
- Nominated by the President of the French Republic for 6 years, irrevocable, non-renewable

- **Missions**

- Settling disputes between citizens and the administration or public services
- Presenting reform proposals to the government and to the parliament
- Protecting Human rights (member of the National Consultative Commission on Human Rights since 1993)

- **Competencies**

- Recommending (repairing dysfunctions, recommendation in equity)
- Proposing reforms
- Injunction
- Requiring inquiries and surveys from public authorities
- Inspection : examples of Nantes, Rennes, Écully...
- Sanctions

Making the system more humane

• Demand of reactivity

- 1 emergency unit since 2005 : 118 cases handled in 2009
- 1 objective surpassed : 130 days of instruction instead of 150 days initially fixed by the LOLF
- developing a correspondent network (ministries, employment agency, social services, sanitary authorities, pension service, rsi, cram...)

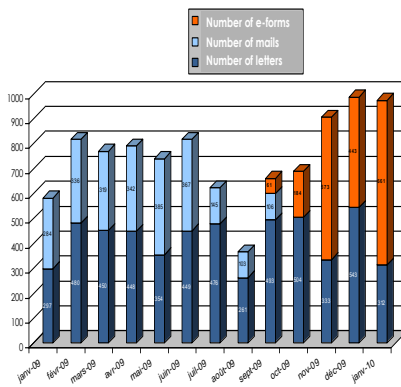
• Facility of access and addressing complaints

- Network of 281 delegates active in 419 reception points
- Requirement of clarity and pedagogy in the answers
- Addressing complaints directly thanks to an online form

4

The online form for addressing complaints since September 09

Making the system more humane

• Capacity of listening and development of technical tools

- Overflow of telephone calls (less than 8% telephone calls lost)
- Telephone line : [0810 455 455](tel:0810455455) for the healthcare unit
- Websites and internet applications
 - website of the institution : www.mediateur-republique.fr
 - the healthcare unit webpage : www.securexpress.fr
 - webpage for exchange and debate : www.lesamisdelerepublicain.fr
 - E-mediator available 24h/24h and 7days/7days via MSN and Gmail
- Development of personal mediations

6

To learn more about the Mediator of the Republic

Free information journal
Mediator Actualités
Run : 20 000 exemplars

Practical guide for victims of accidents
10 points Guide of amicable expertise
Co edited by FAF

Compendium of practical advice
The guide of good sense
Edition of Cherche - Mid

Annual report

Information brochure

+ 2 electronic newsletters

N° Azur 0 810 455 455

DE LUNDI AU VENDREDI DE 9h à 18h

website dedicated to the Healthcare Security and Safety Unit

www.mediateur-republique.fr

www.securitesoins.fr

Messenger :

✉ - mediateur »

www.lemediateur.fr

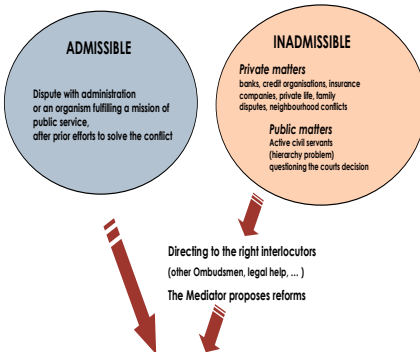

Msn : mediateur-republique@hotmail.fr
Google Talk : mediateur.republique@gmail.com
available 7days/7days, 24h/24h

Exchanges and debates website

Addressing the Mediator

=> 1 response to every case and every person

9

The central unit – 100 officials in Paris

• **Admissibility**

Allocation to sectors, propositions of orientation in case of inadmissibility, handling urgent cases

• **General Affaires**

Urbanism, public works, public roads, public domain, environment, local public services, agriculture, education and recognition of foreign diplomas...

• **Civil Servants Pensions**

Former combatants and war victims,
social protection of civil servants (unemployment, retirement, illness...)

• **Justice**

Civil status, nationality, rights of foreigners, French citizens abroad,
Dysfunction of the public service and/or justice service

• **Social**

Social protection (family allocations, unemployment allocations, retirements, health insurance),
Social aid (disability, social minimum)

• **Fiscal**

Fiscal control of companies and individuals

• **Health**

Sanitary surveillance unit, medical accidents, deontology and bioethics

10

The healthcare Security and Safety Unit : A new service since January 2009

- Telephone service [0810 455 455](tel:0810455455) assured by medical professionals
- Almost 5 000 cases in 2009

Origins and motives of calls

- 65% concern a request to clarify an individual case
- 15% concern a need for medical or legal information
- 60% concern medical accidents
- 15% are addressed by medical professionals

Specific problems in the Health unit ?

- Mistreatment (present in 1 case out of 2)
- Culture of mistake, informing, risk versus culture of fault
- Access to the medical file and the patient's and family's need for information
- Accepting the risk, accepting the hazard
- Loss of trust, mutual suspicion
- Tendency to solve conflicts by judicial means ? Fear of a trial ?

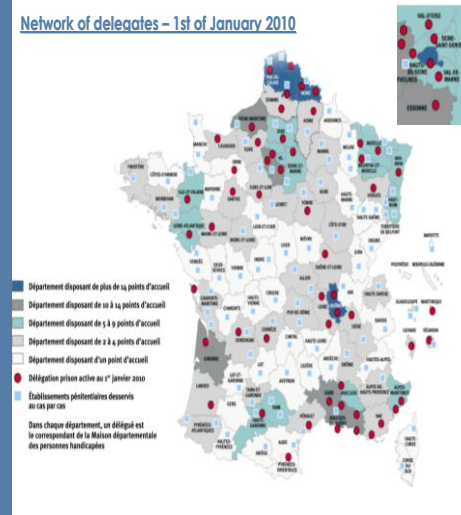
11

A proximity network

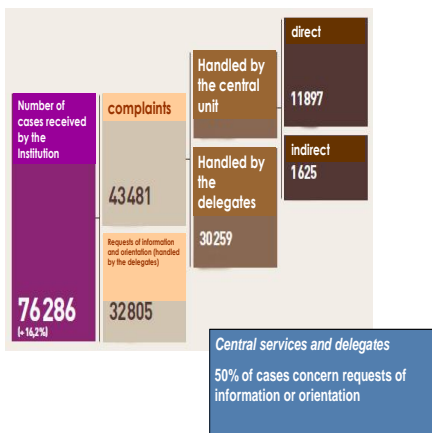
- 281 delegates
- 419 reception points out of which 275 in structures of proximity, often located in sensitive neighbourhoods
- Present in the overseas departments and territories
- 95 delegates correspondents with the "Departmental Centre for Disabled Persons"
- 149 delegates in 164 penitentiary institutions
 - 60 sites with regular duty
 - 104 sites with irregular duty
 - 100% of detainees have access to a delegate
- since 2004
 - number of delegates : +12%
 - activity of delegates : + 24 %
 - 120 supplementary reception points

12

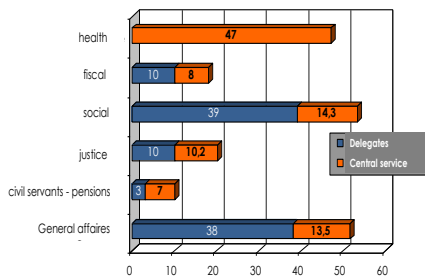
Network of delegates - 1st of January 2010

Figures of the year 2009

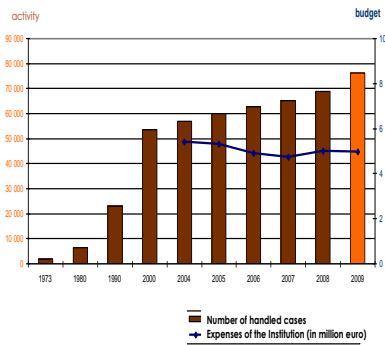

Division of handled cases by field of intervention - central services and delegates -

*** The delegates do not handle the medical cases, those cases are always transferred to the central unit

Number of handled cases and budgetary evolution

An increase of activity with a stable budget

=> Participatory and transparent management

- Request for tenders
- Lower rent
- Guide of procedures
- A re-examination of different regimes of remuneration of the officials
- Participation Committee

- 19 monthly indicators of stocks and flow
- Public accountant since 2006
- Report of the Court of Audit

17

Budget 2009

Budgetary means	11 099 009,00 Euros
Staff related expenses	7 274 792,00 €
Headquarters staff*	5 914 792 €
Delegates	1 280 000 €
Trainings	80 000 €
Operating expenses *	3 704 217,00 Euros
Office premises (including rent)**	1 980 700,00 €
General resources (including loans from state budget)	1 239 517,00 €
Other external services	484 000,00 €
Investments	120 000,00 Euros

The budget is controlled by the Court of Audit

* Integration of the Healthcare Unit

** 475 000 € rent profit made it possible to cover the spending differential noticed while transferring Midiss to PJS and to return close to 300,000 € to the State budget at the end of the business year

**Pathologies of the public service :
Internal dysfunctions or problems of the society ?**

- The administrated : user-consumer or citizen responsible and respectful ?
- Force of the law and the right to force
- New fragilities and France of the invisible
- Neutrality of the public space and ethics of the public actor
 - secularism and respect for different beliefs
 - conflicts of interest
 - transparency
- The breach of equality
 - Breach of the territorial equality
 - Breach of social equality : end of collective hopes and individual survival
 - Breach of the republican equality : social diversity ? Equality of chances ?
 - => Breach of solidarity and fragmentation of the society

22

Quality of the public decision and its acceptance

- New approach of the authority towards the individual
- Medium and long term versus immediate
- Time for evaluation and time for application
- The principle of precaution
 - Management of careers and management of risk
- Culture of figures
 - Indication of truth or satisfaction of the hierarchy
 - What place for the qualitative ?
- Devolution and decentralisation
 - Neutralisation or optimization of the public regulation

24

Stronger introduction of the human aspect and sense in the public services

In the time of mass treatment,

- Computerization + standardization = anonymous
- technology : a + or a - ?

- => Encouraging appeasement by listening and discussing
- => Developing accompaniment for all people

25

Reception: The key for entrance

•Current difficulties

- embolism of emergency units, queues at the reception desks
- overload of the telephone lines
- a function which lacks consideration / subordinate employment

•A necessity

- listening and orientation
- anticipating frustrations

=>developing psychology, empathy, tools and training for the staff

Respect for the procedures on accompanying all persons

- role of adviser
- a complex and evolutionary world + legislative complexity
- journey of life on a broken line

26

Re-establish a link to act against the division of society and the dissolution of living together

Restore confidence between citizens and public actors towards decision-makers

Website for exchanges and debates :
www.lemediateuretvous.fr

www.lemediateuretvous.fr

29

www.lemediateuretvous.fr

Published on the 23rd of February

www.lemediateuretvous.fr

Publié il y a 14 heures par Viking

Wecr, j'ai trouvé ce document, je vais le parcourir au fur et à mesure

Published on the
22nd of February

Agence d'adresses expériences :

Très souvent, les agents publics demandent que l'administré se déplace dans leur accueil dès qu'il y a un petit souci. Par exemple :

- Une carte vitale impossible de mettre à jour, refusée avec le message "boisier en anomalie - contacter votre caisse". Le 3645 ne trouve pas la cause du dysfonctionnement.
- Pour relancer un formulaire au Pôle Emploi par faire une demande d'acte au déplacement.
- Pour obtenir un relevé mensuel de Pôle Emploi qui était indisponible suite à une panne informatique de pole-emploi.fr. Le 3645 ne trouvait pas faire parvenir le relevé par voie postale et il n'avait pas d'autre solution.

Un déplacement de 2 à 10 km en voiture coûte environ 7 euros (tarif fixe fiscal appliqué). 7 euros correspond à peu près à une heure de salaire net au SMIC. Si on ajoute cette somme de dépenses logiquement, ça va être très cher pour l'agent public demandant que le citoyen aille une heure de salaire pour relancer un formulaire, pour raison d'un dysfonctionnement informatique dans un système public etc. Pour 2 à 20 km, la perte est de deux heures de salaire etc. Hors agglomérations, il n'y a le plus souvent pas d'alternatif à la voiture.

Informatique ou non, il faudra tout d'abord arriver de demander à l'administré de se déplacer pour des affaires banales qui peuvent être résolues par téléphone, fax, internet ou courrier. Je comprends que ça peut être nécessaire pour des pièces d'identité et certains autres documents ou actes d'importance, mais non pas pour des besoins quotidiens. Franchement, ça partait l'impression que certaines administrations ne sont pas vraiment véritablement soucieuses du citoyen quand les agents ne font comprendre qu'un problème banal ne peut être résolu à distance mais que je dois me déplacer - malgré tous les efforts qui ont été fait pour informatiser l'administration.

Dans ce contexte, le niveau de qualité des numéros 3645 (CFAM) et 3646 (Pôle Emploi) n'est pas très bon. Les agents de ces plateformes n'ont pas accès aux dossiers des administrés et le plus souvent ils ne peuvent pas intervenir. Parfois, ils ne comprennent même pas la loi, comme par exemple la disposition d'urgence de la loi d'un an qui est la relation de la CMU complémentaire. La loi est venue à l'été 140, mais après 10h certains jours de la semaine, selon le Pôle Emploi concerné je suppose. Et moi qui croyais que l'emploi était une priorité. Mais non, ils ferment au début de l'après-midi. Pareil pour l'accueil.

31

Répondre à Viking

www.lemediateuretvous.fr

À quand la 'class action' promise ?

Publié il y a 3 jours par Viking dans Consommation et argent

D'abord Chirac, puis Sarkozy, ont promis l'introduction de la 'class action' en France. Les associations de consommateurs la réclament depuis des lustres. Les consommateurs lésés par des grands groupes sont actuellement dans l'impossibilité d'obtenir des dommages-intérêts des juges. Exemple : action collective par l'ICC pour que Bouygues, SFPE et Orange soient condamnés à indemniser leurs clients après leurs fusions de prix (cartes) pour laquelle ils ont été condamnés par la Cour de Cassation. Ils ont gagné une amende à l'Etat qui n'a fait aucun préjudice mais que a effectivement gagné des fonds sur des bénéfices plus élevés) mais les consommateurs qui ont subi le préjudice ne peuvent obtenir aucune indemnisation ni par class action, ni par des procès individuels comme d'habitude la Cour d'appel les a déboulés.

Les arguments pour la 'class action' sont bien connus. Pendant combien de temps encore les consommateurs doivent-ils subir ce traitement ou les grands groupes peuvent effectivement faire comme ils veulent, pour ou contre la loi ?

Publié il y a 3 jours par George Chablon

À quand une 'class action' pour les usagers de l'Etat et des collectivités territoriales ?

Le dernier projet de loi sur la 'class action' avait entraîné considérablement sa portée pour avoir été révisé pour des raisons techniques, voire juridiques. Le droit de la protection du consommateur est très développé en France, et pourtant très dépeçonné. Il manque cette fameuse 'class action' emblématique de la législation d'une société de consommation avancée. Mais, il y a aussi cette obligation sur le principe d'association d'un tiers (ou d'un conjoint) qu'elle est appliquée aux conflits entre les masses de consommateurs et les entreprises. Ces conflits sont réglés par les juridictions judiciaires.

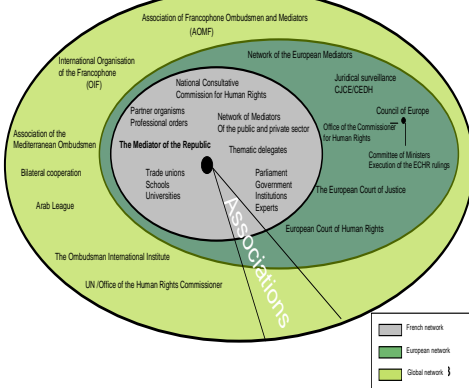
Pourquoi ne pas étendre la procédure de 'class action' aux juridictions administratives qui traitent les conflits entre les usagers et l'administration ? Evidemment, cette proposition supprime les spécialités de droit administratif mais sans doute pas les usagers qui, victimes d'abus de pouvoir, doivent effectivement obtenir la formation d'un droit ou. Cette doctrine ne jamaie été même envisagée par les grands acteurs de la sphère académique du monde. On considère que l'Etat, organisme moral, peut être jugé par les tribunaux de droit commun comme n'importe quelle personne morale, qu'elle soit publique ou privée.

Cette proposition ne vise pas à favoriser les tribunaux judiciaires et les tribunaux administratifs mais à donner aux usagers de l'Etat et des collectivités territoriales les mêmes droits que les clients consommateurs.

Qu'en pensez-vous ? Les usagers de l'administration ne sont pas les clients consommateurs ?

32

Synergy : The Mediator networks French, European and global level

Promotion of the values of mediation and the protection of rights on the international arena

- Human Rights: universal principles and regional guarantees → 1st of February 2010
Conference organized in cooperation with the Johns Hopkins University and the University of Panthéon-Assas. Representatives of 57 countries of the Arab League and of the Council of Europe participated in the event.
- 12th session of the United Nations Council for Human Rights in Geneva: September 2009
- Reunion in Athens / General Secretary of the Association of Mediterranean Ombudsmen
- Reunion in Quebec / General Secretary of the Association of Francophone Ombudsmen and Mediators
- Training centres in Rabat and Doha
- Twinning with Armenia
- Eastern Partnership (French and Polish initiative)
- Bilateral relations : Israel, Palestinian Authority, Jordan, Brazil...

34

Protection of Human rights

- The Council's of Europe Commissioner for Human rights
- European Court of Human Rights:
Follow-up of the execution of rulings by France, judicial surveillance
- Unaccompanied foreign minors
- The migrants in Calais
- Police files
- Penitentiary Law
- Secularism
- Bioethics
- Reform of the juvenile law

*In cooperation with the CNCDH, la Halde, la CNIL,
The Children's Ombudsman, General Inspector of places of imprisonment*

35

For a more just and more humane society

"Bad-indebtedness" and consumption

- Fight against the "bad-indebtedness" and the RCF (partial satisfaction, pending law on credits and consumption)
- Elusive bank sales (satisfaction, law of 12 may 2009 - 2009-256)
- Supervising bank fees
- Life insurance and escheat (satisfaction, law of 17 December 2007 - n°2007-1775 - new proposition of the law by senator Hervé Maury)
- Competent tribunal and forced execution fees (proposition of a law on the execution of rulings, pending before the National Assembly)

Disability

- Network of delegates-correspondents at the "Departmental Centre for Disabled Persons"
- Publication of an expertise guide with the APF
- Elimination of the inactivity condition to benefit from the allocation for disabled persons
- Access to services of accompaniment at work for the disabled persons
- Increase of the old-age insurance for the parents of disabled children
- Blindness compensation : elimination of territorial inequalities
- Surveillance of the transport of disabled adults
- Schooling disabled children

36

For a more just and more humane society

Mobility

- Trans-border workers
- Recognition of diplomas (in particular of foreign doctors)
- Document equivalent to the French notice of imposition for the EU citizens (satisfaction - fiscal instruction)
- Self-contractors and non-sedentary commerce (satisfaction, the decree of 30th December 2009 - 2009-1700)

Victims rights

- Compensation for corporal damage
 - medical accidents and the Kouchner law (conference of 27th may 2009)
 - Introduction of a common methodology for all operations
 - Re-enforcement of the victims rights
- Subrogatory recourse (follow-up of the application of the law of 21 December 2006 and possible improvements)
- Nuclear tests (satisfaction, law of 5th May 2010 - n°2010-2 / application decree?)
- Asbestos (improvement of the social protection of workers in contact with asbestos)
- Judiciary medical expertise (conference of 6th October 2009)
- contamination with the virus of the hepatitis C during transfusions (pending decree on the law of 2009 on the financing by the social security)

Civil status

- Usurpation of identity
- Renewals of identity cards and passports
- Recognition of paternity

37

For a more just and more humane society

•Detainees: Privation of liberty is not a privation of access to rights

- Network of delegates intervening in penitentiary institutions
149 delegates intervening in 164 institutions
- Penitentiary Law
- Adherence to the OPCAT and introduction of a General Inspector
- Exemption from audiovisual fees on TVs rented by the detainees (satisfaction / fiscal instruction of 10th July 2009)
- Loss of the possibility to benefit from unemployment allocation

•Accommodation

- Convention with the State Secretary of Housing and Urbanism in the favour of the homeless
- Payment of the Housing aide (APL) from the first euro

•Guardianship

- Follow up of the application of the Law of 2007
- Control of the guardianship expenses and modalities of patrimonial inventories
- The situation of voluntary judiciary representatives

38

For a more just and more humane society

•Family

- forced marriages
- attribution of family allocations in case of alternate guard
- eviction of the violent spouse
- solidarity discharge
- encouraging family judiciary mediation
- status of family aid for the farmers, artisans and traders

•Children

- Civil status of children born without life
- procedure of approval for adoption situation of children hosted by kafala
- unaccompanied foreign minors
- granting family allocation for parents of foreign children

•Civil Union (Pacs)

- Recognition of foreign civil unions in France (satisfaction, law of 13th May 2009 - 2009-526 and fiscal instructions of 29th and 30th of December 2009)
- Funeral grant for the civil union partner of a deceased civil servant (satisfaction, decree of 20th November - n°2009-1425)
- Possibility to conclude a civil union in New Caledonia, Wallis and Futuna (satisfaction 27 May 2009)
- Right to a 4 day leave for the conclusion of a civil union for the employees of the private sector
- Right to the reversion pension for partners of a civil union that lasted two years
- Presentation before tribunals while exemption from the obligation to be accompanied by a lawyer for the concubine or the civil union partner

39

Reforms

•Reforms to support

- rights of victims of corporal damage
 - medical accidents and the Kouchner Law
 - Introduction of a common methodology for all operations
 - Re-enforcement of the victims rights
- judiciary autopsies
- asbestos (improvement of the social protection of workers in contact with asbestos)
- civil status of children born without life
- precariousness of teachers without a secondary degree
- situation of children hosted by kafala
- renewal of identity cards
- granting family allocation to children born of foreign parents in a regular situation
- improvement of social rights in regard to civil unions
- restoration of the « over-amounts » paid by the administration to civil servants

•Pending application decrees

- compensation of victims of the hepatitis C due to blood transfusions
- regime of disability of civil servants
- nuclear tests

40

Reforms: retirement

•Calculating the average annual salary (SAM)

- Improving the modalities of calculating the annual average salary in order to determine the retirement pension
- SAM for the poly-pensioners

•Reversion pension

- Dividing the reversion pension of a civil servant in case of death of an entitled person
- Dividing the reversion pension in case of plurality of unions of the insured in the general regime and the posterior death of one of his/hers beneficiaries
- Revision of the reversion pension granted before the 1st of July 2004
- Right to the reversion pension for partners of a civil union that lasted two years

•Validation, bonuses and anticipated retirements

- Validation of periods of internships for those seeking employment for the regime of complementary retirements
- Validation of trimesters of voluntary work and international solidarity in order to benefit from a full rate retirement
- Anticipated retirements for long-term careers of civil servants working part-time
- Retroactive affiliation to the general regime of military services
- Extension of periods of reputable dues for access to an anticipated retirement for the profit of beneficiaries of the ACCRE
- Bonuses for female civil servants who have adopted a child
- Anticipated retirements for civil servants – fathers of 3 children (invalidation by the ECHR of the condition of effective interruption of the activity)

41

1. Pozycja ustrojowa oraz kompetencje Rzecznika Praw Obywatelskich

**KONSTYTUCJA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 2 kwietnia 1997 r.
(Dz. U. z dnia 16 lipca 1997 r.)
(wyciąg)**

Środki ochrony wolności i praw

Art. 80.

Każdy ma prawo wystąpienia, na zasadach określonych w ustawie, do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Art. 208.

1. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych.
2. Zakres i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich określa ustawa.

Art. 209.

1. Rzecznik Praw Obywatelskich jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu na 5 lat.
2. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może zajmować innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska Obywatelskich profesora szkoły wyższej, ani wykonywać innych zajęć zawodowych.
3. Rzecznik Praw nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

Art. 210.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest w swojej działalności niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Sejmem na zasadach określonych w ustawie.

Art. 211.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 212.

Rzecznik Praw Obywatelskich corocznie informuje Sejm i Senat o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.

USTAWA

z dnia 15 lipca 1987 r.

o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

(tekst jednolity)

Art. 1. 1. Ustanawia się Rzecznika Praw Obywatelskich.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich, zwany dalej "Rzecznikiem", stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych.

2a. W sprawach dzieci Rzecznik współpracuje z Rzecznikiem Praw Dziecka.

3. W sprawach o ochronę wolności i praw człowieka i obywatela Rzecznik bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych wolności i praw, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej.

Art. 2. Rzecznikiem może być obywatel polski wyróżniający się wiedzą prawniczą, doświadczeniem zawodowym oraz wysokim autorytetem ze względu na swe walory moralne i wrażliwość społeczną.

Art. 3. 1. Rzecznika powołuje Sejm za zgodą Senatu na wniosek Marszałka Sejmu albo grupy 35 posłów.

2. Szczegółowy tryb zgłaszania kandydatów na Rzecznika Praw Obywatelskich określa uchwała Sejmu.

3. Uchwałę Sejmu o powołaniu Rzecznika Marszałek Sejmu przesyła niezwłocznie Marszałkowi Senatu.

4. Senat podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na powołanie Rzecznika w ciągu miesiąca od dnia przekazania Senatowi uchwały Sejmu, o której mowa w ust. 3. Niepodjęcie uchwały przez Senat w ciągu miesiąca oznacza wyrażenie zgody.

5. Jeżeli Senat odmawia wyrażenia zgody na powołanie Rzecznika, Sejm powołuje na stanowisko Rzecznika inną osobę. Przepisy ust. 1-4 stosuje się odpowiednio.

6. Dotychczasowy Rzecznik pełni swoje obowiązki do czasu objęcia stanowiska przez nowego Rzecznika.

Art. 4. Przed przystąpieniem do wykonywania obowiązków Rzecznik składa przed Sejmem następujące ślubowanie:

"Ślubuję uroczyście, że przy wykonywaniu powierzonych mi obowiązków Rzecznika Praw Obywatelskich dochowam wierności Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, będę strzec wolności i praw człowieka i obywatela, kierując się przepisami prawa oraz zasadami współżycia społecznego i sprawiedliwości.

Ślubuję, że powierzone mi obowiązki wypełniać będę bezstronnie, z najwyższą sumiennością i starannością, że będę strzec godności powierzonego mi stanowiska oraz dochowam tajemnicy państwowej i służbowej."

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania "Tak mi dopomóż Bóg."

Art. 5. 1. Kadencja Rzecznika trwa pięć lat, licząc od dnia złożenia ślubowania przed Sejmem.

2. Ta sama osoba nie może być Rzecznikiem więcej niż przez dwie kadencje.

Art. 6. Po zaprzestaniu wykonywania obowiązków Rzecznik ma prawo powrócić na stanowisko zajmowane poprzednio albo otrzymać stanowisko równorzędne poprzednio zajmowanemu, jeżeli nie ma przeszkód prawnych.

Art. 7. 1. Sejm odwołuje Rzecznika przed upływem okresu, na jaki został powołany, jeżeli:

1)zrzekł się wykonywania obowiązków,

2)stał się trwale niezdolny do pełnienia obowiązków na skutek choroby, ułomności lub upadku sił - stwierdzonych orzeczeniem lekarskim,

3)złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu.

2. Sejm odwołuje Rzecznika przed upływem okresu, na jaki został powołany, również jeżeli Rzecznik sprzeniewierzył się złożonemu ślubowaniu.

3. Sejm podejmuje uchwałę w sprawie odwołania Rzecznika, w przypadku określonym w ust. 1 pkt 1, na wniosek Marszałka Sejmu.

4. Sejm podejmuje uchwałę w sprawie odwołania Rzecznika, w przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2 oraz w ust. 2, na wniosek Marszałka Sejmu lub grupy co najmniej 35 posłów, większością co najmniej 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Art. 8. Rzecznik podejmuje czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą na naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela.

Art. 9. Podjęcie czynności przez Rzecznika następuje:

- 1) na wniosek obywateli lub ich organizacji,
- 2) na wniosek organów samorządów,
- 2a) na wniosek Rzecznika Praw Dziecka,
- 3) z własnej inicjatywy.

Art. 10. Wniosek kierowany do Rzecznika jest wolny od opłat, nie wymaga zachowania szczególnej formy, lecz powinien zawierać oznaczenie wnioskodawcy oraz osoby, której wolności i praw sprawa dotyczy, a także określać przedmiot sprawy.

Art. 11. Rzecznik po zapoznaniu się z każdym skierowanym do niego wnioskiem może:

- 1) podjąć sprawę,
- 2) poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania,
- 3) przekazać sprawę według właściwości,
- 4) nie podjąć sprawy

- zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawa dotyczy.

Art. 12. Podejmując sprawę Rzecznik może:

- 1) samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające,
- 2) zwrócić się o zbadanie sprawy lub jej części do właściwych organów, w szczególności organów nadzoru, prokuratury, kontroli państwowej, zawodowej lub społecznej,
- 3) zwrócić się do Sejmu o zlecenie Najwyższej Izbie Kontroli przeprowadzenia kontroli dla zbadania określonej sprawy lub jej części.

Art. 13. 1. Prowadząc postępowanie, o którym mowa w art. 12 pkt 1, Rzecznik ma prawo:

- 1) zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu,
- 2) żądać złożenia wyjaśnień, przedstawienia akt każdej sprawy prowadzonej przez naczelne i centralne organy administracji państwowej, organy administracji rządowej, organy organizacji spółdzielczych, społecznych, zawodowych i społeczno-zawodowych oraz organy jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną, a także organy jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych,

- 3) żądać przedłożenia informacji o stanie sprawy prowadzonej przez sądy, a także prokuraturę i inne organy ścigania oraz żądać do wglądu w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich akt sądowych i prokuratorskich oraz akt innych organów ścigania po zakończeniu postępowania i zapadnięciu rozstrzygnięcia,
 - 4) zlecać sporządzanie ekspertyz i opinii.
2. W sprawach objętych tajemnicą państwową udzielanie informacji lub umożliwianie Rzecznikowi wglądu do akt następuje na zasadach i w trybie określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych.
3. Rzecznik odmawia ujawnienia nazwiska i innych danych osobowych skarżącego, w tym także wobec organów władzy publicznej, jeżeli uzna to za niezbędne dla ochrony wolności, praw i interesów jednostki.

Art. 14. Po zbadaniu sprawy Rzecznik może:

- 1) wyjaśnić wnioskodawcy, że nie stwierdził naruszenia wolności i praw człowieka i obywatela,
- 2) skierować wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela; wystąpienie takie nie może naruszać niezawisłości sędziowskiej,
- 3) zwrócić się do organu nadrzędnego nad jednostką, o której mowa w pkt 2, z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach prawa,
- 4) żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu - na prawach przysługujących prokuratorowi,
- 5) żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu,
- 6) zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnosić skargi do sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach - na prawach przysługujących prokuratorowi,
- 7) wystąpić z wnioskiem o ukaranie, a także o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach,
- 8) wnieść kasację lub rewizję nadzwyczajną od prawomocnego orzeczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach.

Art. 15. 1. W wystąpieniu, o którym mowa w art. 14 pkt 2, Rzecznik formułuje opinie i wnioski co do sposobu załatwiania sprawy, a także może żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowych.

2. Organ, organizacja lub instytucja, do których zostało skierowane wystąpienie, obowiązane są bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika

o podjętych działaniach lub zajętych stanowisku. W wypadku gdy Rzecznik nie podziela tego stanowiska, może zwrócić się do właściwej jednostki nadrzędnej o podjęcie odpowiednich działań.

Art. 16. 1. W związku z rozpatrywanymi sprawami Rzecznik może przedstawiać właściwym organom, organizacjom i instytucjom oceny i wnioski zmierzające do zapewnienia skutecznej ochrony wolności i praw człowieka i obywatela i usprawnienia trybu załatwiania ich spraw.

2. Rzecznik może również:

- 1) występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych w sprawach dotyczących wolności i praw człowieka i obywatela,
- 2) występować do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskami w sprawach, o których mowa w art. 188 Konstytucji,
- 3) zgłosić udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach skarg konstytucyjnych i brać udział w tym postępowaniu,
- 4) występować z wnioskami do Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych budzących wątpliwości w praktyce lub których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie.

Art. 17. 1. Organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, obowiązane są z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności:

- 1) zapewniać dostęp do akt i dokumentów na zasadach określonych w art. 13,
- 2) udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień,
- 3) udzielać wyjaśnień dotyczących podstawy faktycznej i prawnej swoich rozstrzygnięć,
- 4) ustosunkowywać się do ogólnych ocen, uwag i opinii Rzecznika.

2. Rzecznik może określić termin, w jakim powinny być dokonane czynności, o których mowa w ust. 1.

Art. 17a. Rzecznik współdziała ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami na rzecz ochrony wolności i praw człowieka i obywatela.

Art. 18. Przepisy ustawy dotyczące ochrony wolności i praw człowieka i obywatela odnoszą się również odpowiednio do osób nie będących obywatelami polskimi, znajdujących się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie przysługujących im wolności i praw.

Art. 19. 1. Rzecznik corocznie informuje Sejm i Senat o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.

2. Informacja Rzecznika podawana jest do wiadomości publicznej.
3. Rzecznik może przedkładać Sejmowi i Senatowi określone sprawy wynikające z jego działalności.
4. Rzecznik na wniosek Marszałka Sejmu przedstawia informację lub podejmuje czynności w określonych sprawach.

Art. 20. 1. Rzecznik wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

2. Zadania i organizację Biura określa statut, który nadaje Marszałek Sejmu na wniosek Rzecznika.
3. Na wniosek Rzecznika Marszałek Sejmu może powołać nie więcej niż trzech zastępców Rzecznika, w tym zastępcę do spraw żołnierzy. Odwołanie następuje w tym samym trybie.
4. Rzecznik określa zakres zadań zastępcy (zastępców) Rzecznika.
5. Do zastępców Rzecznika oraz pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stosuje się odpowiednio przepisy o pracownikach urzędów państwowych.
6. (skreślony).
7. (skreślony).

Art. 21. Wydatki związane z funkcjonowaniem Rzecznika Praw Obywatelskich pokrywane są z budżetu centralnego.

Art. 22. Rzecznik, za zgodą Sejmu, może ustanowić swoich pełnomocników terenowych.

STATUT BIURA RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

§ 1

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich realizuje zadania Rzecznika Praw Obywatelskich, w szczególności poprzez rozpatrywanie wniosków kierowanych do Rzecznika przez podmioty wymienione w art. 9 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich zwanej w dalszej treści statutu „ustawą”, przedstawianie Rzecznikowi propozycji postępowania z tymi wnioskami zgodnie z art. 11 ustawy, prowadzenie postępowania w podjętych sprawach indywidualnych zgodnie z postanowieniami art. 12-15 ustawy, opracowywanie propozycji wystąpień generalnych określonych w art. 16 ustawy, współdziałanie z podmiotami wymienionymi w art. 17a ustawy, działając pod jego bezpośrednim kierownictwem.

§ 2

1. Rzecznik kieruje Biurem przy pomocy Zastępców Rzecznika, powoływanych i odwoływanych na wniosek Rzecznika przez Marszałka Sejmu.
2. Zakres zadań Zastępców określa Rzecznik Praw Obywatelskich.

§ 3

W czasie nieobecności Rzecznika, pracą Biura kieruje wyznaczony przez niego Zastępca.

§3a

1. W Biurze działają ustanowieni przez Rzecznika jego Pełnomocnicy terenowi.
2. Zakres i tryb działania Pełnomocników terenowych określa Rzecznik.

§ 4

Pracownicy Biura działają z upoważnienia Rzecznika i w jego imieniu, zgodnie z zasadami, którymi kieruje się Rzecznik przy sprawowaniu swego urzędu. Upoważnienie nie dotyczy kompetencji procesowych Rzecznika do wnoszenia środków

prawnych służących z mocy ustawy Rzecznikowi, a w czasie jego nieobecności - Zastępcom.

§ 5

1. Właściwe funkcjonowanie Biura pod względem organizacyjnym i finansowym zapewnia Dyrektor Biura, powoływany i odwoływany przez Rzecznika.
2. Dyrektor Biura reprezentuje Biuro w sprawach cywilno-prawnych, budżetowych i administracyjnych oraz ze stosunku pracy.
3. Dyrektor Biura podejmuje decyzje w sprawach osobowych pracowników, z tym, że nawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy oraz awansowanie pracowników, należy do właściwości Rzecznika Praw Obywatelskich.

§ 6

1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi Biura są:
 - 1) Zespół Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego
 - 2) Zespół Prawa Karnego
 - 3) Zespół Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
 - 4) Zespół Prawa Cywilnego i Gospodarki Nieruchomościami
 - 5) Zespół Prawa Administracyjnego i Spraw Mieszkaniowych
 - 6) Zespół Prawa Gospodarczego, Danin Publicznych i Ochrony Praw Konsumenta
 - 7) Zespół Prawa Karnego Wykonawczego
 - 8) Zespół Przyjęć Interesantów
 - 9) Zespół Ochrony Praw Żołnierzy i Funkcjonariuszy Służb Publicznych
 - 10) Zespół Administracji Publicznej, Zdrowia i Ochrony Praw Cudzoziemców
 - 11) Zespół Klasyfikacji Wniosków
 - 12) Zespół Prezydialny
 - 13) Samodzielny Wydział Spraw Osobowych i Wynagrodzeń
 - 14) Samodzielny Wydział Finansowy
 - 15) Pion Ochrony Informacji Niejawnych
 - 16) Komórka Audytu Wewnętrznego
 - 17) Zespół Terenowy w Gdańsku
 - 18) Zespół Terenowy w Katowicach

19) Zespół Terenowy we Wrocławiu

2. W ramach zespołów mogą być tworzone wydziały lub działy.

§ 7

1. Jednostkami organizacyjnymi, o których mowa w § 6 ust. 1 kierują:

1) zespołami - dyrektorzy

2) zespołami terenowymi - Pełnomocnicy terenowi

3) Samodzielnym Wydziałem Finansowym - Główny Księgowy Budżetu

4) Samodzielnym Wydziałem Spraw Osobowych i Wynagrodzeń -naczelnik

5) Pionem Ochrony Informacji Niejawnych - Pełnomocnik Ochrony Informacji Niejawnych

6) Komórką Audytu Wewnętrznego - Audytor Wewnętrzny.

2. Jednostkami tworzonymi w ramach zespołów kierują naczelnicy i kierownicy.

§ 8

Rzecznik określa, w drodze zarządzenia, organizację wewnętrzną, szczegółowy zakres zadań i tryb pracy jednostek organizacyjnych Biura oraz inne sprawy związane z prawidłowym funkcjonowaniem Biura.

2. Pokrzywdzony w dokumentach międzynarodowych

Dorota Krzysztoń
Główny Koordynator
ds. Pomocy Ofiarom Przepęstw

A) ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Podstawowym dokumentem o zasięgu światowym, który miał przełomowe znaczenie dla upodmiotowienia ofiary w procesie i uznanie jej praw jest *Deklaracja Nr 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przęstw i nadużyć władzy z dnia 29 listopada 1985 r.*

Na samym wstępie Deklaracja potwierdza konieczność przyjęcia środków na szczeblu krajowym i międzynarodowym w celu zabezpieczenia powszechnego i efektywnego uznawania i uwzględniania praw ofiar przęstw i nadużyć władzy. Zaleca, by państwa członkowskie zagwarantowały ofiarom przęstw prawa do: swobodnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, formalnego i nieformalnego, jak np. mediacja; właściwego traktowania; uzyskania w procesie karnym odszkodowania (restytucji) od sprawcy przęstwa; kompensacji państwowej, gdy nie jest możliwa restytucja lub odszkodowanie z innych źródeł; wszelkiego rodzaju koniecznej w danym przypadku pomocy.

Deklaracja Nr 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przęstw i nadużyć władzy zawiera następujące definicje i stwierdzenia:

- ofiarami przęstw są: „osoby, które indywidualnie lub zbiorowo doznały szkody, w tym fizycznej lub psychicznej krzywdy lub cierpienia emocjonalnego, strat ekonomicznych bądź znacznego naruszenia ich fundamentalnych praw przez działanie lub zaniechanie, które stanowią przekroczenie obowiązujących przepisów karnych, w tym przepisów określających kryminalne nieprawidłowości działania władz”,
- przez ofiarę rozumie się także najbliższą rodzinę lub osoby pozostające na utrzymaniu bezpośredniej ofiary,
- dla uznania za ofiarę nie mają znaczenia m.in.: obywatelstwo, przekonania polityczne, majątek, status rodzinny, pochodzenie społeczne,
- ofiary powinny być traktowane z poszanowaniem ich godności,
- ofiary muszą mieć możliwość uzyskania sprawiedliwości i zadośćuczynienia za doznane krzywdy,
- należy ofiary informować o przebiegu i rozstrzygnięciach postępowania karnego oraz minimalizować uciążliwość tego postępowania,

- wskazane jest - jeśli prawo na to pozwala - wykorzystywać nieformalne mechanizmy rozwiązywania konfliktu, zwłaszcza takie jak: mediacja, rozjemstwo, zwyczajowy wymiar sprawiedliwości i miejscowe praktyki,

- należy zapewnić restytucję lub kompensację strat, w tym ze środków państwowych, przy czym powinno to dotyczyć ofiar doznających krzywd na zdrowiu oraz osób utrzymywanych przez ofiary, które poniosły śmierć lub zostały kalekami,

- ofiarom, które tego wymagają, należy zapewnić niezbędną pomoc materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną ze środków państwowych, samorządowych i społecznych,

- pracowników: policji, wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia i pomocy społecznej należy przeszkolić w celu wyczerpania ich na potrzeby ofiar i przygotowania do udzielania im stosownej pomocy

Termin „ofiara” obejmuje także w razie potrzeby członków najbliższej rodziny albo osoby będące na utrzymaniu „ofiary”, a także osoby, które poniosły krzywdę wskutek interwencji w celu udzielenia pomocy ofierze znajdującej się w ciężkim (rozpaczliwym) położeniu lub wskutek zapobieżenia wiktylizacji.

Ta definicja, jak widać, jest na tyle szeroka, że można w jej treści zmieścić wszystkie możliwe sytuacje i terminy używane w określaniu roli ofiary w różnych systemach karnych. Definicja ta określa również pojęcie ofiary przestępstwa, nawet poza postępowaniem karnym. Ofiara — według tej definicji — korzysta z praw i przywilejów przewidzianych dla niej w ramach postępowania karnego, jak i poza nim. Omawiana definicja rozwiązuje w szerokim zakresie także kwestię pośredniości lub bezpośredniości w doznaniu krzywdy, obejmując najbliższą rodzinę, a nawet osoby, które nie pozostają w żadnym stosunku z ofiarą, jeżeli doznały krzywdy z powodu swego działania w celu pomocy lub ochrony ofiary przestępstwa przed wiktylizacją.

Deklaracja Nr 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy zaleca przede wszystkim:

- podjęcie na szczeblu międzynarodowym i krajowym przedsięwzięć zmierzających do efektywnego zabezpieczenia praw ofiar,

- doszkalanie funkcjonariuszy odpowiednich organów państwowych tak, aby zapewnić pełne przestrzeganie praw ofiary oraz ograniczyć możliwość nadużyć

- sponsorowanie przedsięwzięć badawczych, zmierzających do doskonalenia metod ograniczania wiktylizacji i udzielania pomocy ofiarom przestępstw.

Zapisy zawarte w Deklaracjach są - z uwagi na charakter prawny tego dokumentu - dość ogólne. Zostały one jednak rozbudowane w celu umożliwienia w ich wdrożenia do ustawodawstwa i praktyki państw członkowskich.

W dniu 7 czerwca 1990 r., przy nocie Sekretarza Generalnego ONZ (A/CONF. 155/20), opublikowano, jako jej aneks, *Przewodnik dla praktyków w sprawie wdrażania Deklaracji podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy*. Przewodnik jest bardzo obszernym dokumentem i zgodnie ze swoją nazwą omawia on dokładnie co i jak powinno być wykonane na rzecz ofiar przestępstw. Punktem wyjścia jest wskazanie różnych skutków przestępstwa i zwrócenie uwagi na występowanie odmienności między typami ofiar. Był to również punkt wyjścia dla Rzecznika Praw Obywatelskich oraz zaproszonych przez niego w 2003 r. organizacji pozarządowych i przedstawicieli zainteresowanych problematyką resortów (MS, MSWiA, Policja, MEN, MF itd.) dla stworzenia Krajowego Programu na Rzecz Ofiar Przestępstw, o którym opowiem później.

Odstępuję też od referowania zalecanych w Przewodniku metod pomocy ofiarom, gdyż są to już zagadnienia bardzo szczegółowe. Ze względu na charakter tego raportu na podkreślenie zasługuje natomiast, że Przewodnik wskazuje na potrzebę istnienia stowarzyszeń społecznych o charakterze międzynarodowym, narodowym, regionalnym i lokalnym, mających na celu udzielenie pomocy ofiarom przestępstw.

Organizacja Narodów Zjednoczonych dokonuje rozeznania jak przedstawia się w państwach członkowskich sytuacja ofiar przestępstw i jaka pomoc jest im udzielana. Dokonywane ustalenia są publikowane w specjalnych raportach.

Wprowadzenie postanowień Deklaracji ma charakter tylko uznaniowy i co najwyżej jest zobowiązaniem moralnym państwa członkowskiego ONZ, które ją zaaprobowало.

B) STANDARDY RADY EUROPY

Rada Europy dąży do zunifikowania prawa i praktyki państw członkowskich w odniesieniu do niemal wszystkich aspektów życia społecznego czy ekonomicznego. Dotyczy to również problematyki ofiar przestępstw, które wszędzie powinny być traktowane w sposób przybliżony.

Rada Europy ma na uwadze, że niektóre państwa dysponują mniejszymi możliwościami finansowymi i nie mogą ponosić zbyt wysokich wydatków na rzecz ofiar. Określa zatem konkretne wymogi minimalne tak, by mogły być spełnione również w tych państwach. Problem dotyczy szczególnie kompensacji państwowej, czyli zapewnienia, aby we wszystkich państwach członkowskich Rady Europy, ofiary przestępstw mogły uzyskać wsparcie finansowe ze strony państwa, jeśli poniesionych w wyniku przestępstwa szkód i krzywd nie może zrekompensować im sam sprawca.

W 1977 r. Rada Europy przyjęła rezolucję zalecającą, aby te państwa, które jeszcze tego nie zrobiły, podjęły przedsięwzięcia zmierzające do zapewnienia

państwowej kompensacji osobom pokrzywdzonym przestępstwem. *Europejska konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy* powstała w dniu 24 listopada 1983 r. Konwencja obliguje państwa członkowskie do zapewnienia kompensacji państwowej ofiarom najczęściej pokrzywdzonym przestępstwami popełnionymi z użyciem przemocy lub osobom pozostającym na utrzymaniu ofiar, które w wyniku takich czynów poniosły śmierć. Konwencja wyznaczyła reguły minimalne, którym powinny uczynić zadość państwa członkowskie Rady Europy, aby zrównać w przedmiotowej sferze sytuację ofiar we wszystkich państwach. Polska do tej pory spełniła jedynie reguły minimalne (pokrycie utraconych zarobków, wydatki na leczenie i rehabilitację) i utrzymuje maksymalną kwotę kompensaty, mimo starań Rzecznika o jej zwiększenie, na poziomie 12 tys. zł (ok. 3 tys. EU).

Kolejny problem, którym zajęła się Rada Europy, dotyczył standardów wyznaczających miejsce ofierze w prawie i procesie karnym. Przyjęta w dniu 28 czerwca 1985 r. *Rekomendacja Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym* już w preambule mówi, że podstawowym celem wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych musi być zaspokojenie potrzeb i zabezpieczenie interesów ofiary. Zaleca rządów państw członkowskich, by dokonały przeglądu swojego ustawodawstwa i praktyki z punktu widzenia wytycznych dotyczących działania policji, przygotowania oskarżenia, przesłuchiwania ofiary, postępowania sądowego, stadium wykonania wyroku, ochrony prywatności i innej szczególnej ochrony ofiary. Zaleca zbadanie zalet systemów mediacyjnych i pojednawczych oraz popierania i wspierania badań nad skutecznością przepisów mających wpływ na sytuację ofiary.

Rekomendacja Rady Europy Nr R(85)11 z 1985 r. w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym dokładnie określa, jak należy chronić ofiarę i pomagać jej w poszczególnych fazach postępowania karnego. W szczególności wskazuje się, że:

- organy ścigania powinny być odpowiednio przeszkolone, udzielać ofierze wszechstronnych informacji o możliwości uzyskania pomocy materialnej, medycznej i psychologicznej oraz szczegółowo ustalać krzywdy i szkody poniesione przez ofiarę,

- należy dążyć do restytucji strat przez sprawcę oraz zaznajomić ofiarę z zasadami występowania o odszkodowanie,

- ofiarę należy informować o biegu postępowania,

- należności od sprawcy dla ofiary powinny być egzekwowane przed wszystkimi innymi zobowiązaniami,

- konieczna jest ochrona prywatności ofiary, a jej przesłuchanie powinno być dokonywane w sposób zapewniający ochronę jej praw i dobrego imienia,
- musi być zapewnione bezpieczeństwo ofiary tak, aby nie była ona narażona na zastraszenie lub zemstę ze strony sprawcy.

Z kolei w *Rekomendacji z 17 września 1987 r. Nr R(887)21 w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw*, Rada Europy podjęła kwestię pomocy dla ofiar i zapobiegania wiktyimizacji. W preambule wskazuje się, że w wielu przypadkach interwencja systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych nie jest wystarczająca, aby przeciwdziałać krzywdzie i kłopotom spowodowanym przez przestępstwo, że istnieje konieczność stworzenia innych form pomocy dla ofiar przestępstw kryminalnych w celu jak najlepszego zaspokojenia ich potrzeb oraz że należy połączyć i skoordynować wysiłki służb publicznych i prywatnych. Zaleca się, aby rządy państw członkowskich zbadały potrzeby ofiar, poziom wiktyimizacji, podnosiły świadomość społeczeństwa na temat potrzeb ofiar, zapewniały ofiarom i ich rodzinom natychmiastową pomoc w zaspokajaniu bezpośrednich potrzeb, w tym ochronę przed zemstą ze strony przestępcy, pomoc medyczną, psychologiczną, socjalną i materialną, informacje o prawach, pomoc w uzyskaniu efektywnego naprawienia szkody przez przestępcę, odszkodowania z wszelakich instytucji oraz - gdy to możliwe - kompensację od państwa.

W Rekomendacji Rady Europy Nr R(887)21 z 1987 r. w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw wskazano przede wszystkim na potrzebę:

- badań nad wiktyimizacją,
- informowania społeczeństwa o problemach ofiar przestępstw,
- udzielania ofiarom stosownej pomocy,
- rozwijania działań na rzecz ofiar przez różnorodne podmioty,
- opracowywania i udoskonalania metod pomocy ofiarom przestępstw,
- popierania różnych eksperymentów zmierzających do rozwiązywania w drodze mediacji konfliktu między ofiarą a sprawcą.

Wspomnieć też należy o licznych zaleceniach Rady Europy dotyczących szczególnych kategorii ofiar, jakimi są dzieci i kobiety (jako ofiary przemocy domowej) albo ofiary przestępczości zorganizowanej lub ofiary należące do mniejszości narodowych. Ich wykaz znajdziecie Państwo na końcu niniejszego materiału.

C) STANDARDY UNII EUROPEJSKIEJ

Podstawowym dokumentem uchwalonym w dniu 15 marca 2001 r. przez Radę Unii Europejskiej jest *Ramowa decyzja o pozycji ofiary w postępowaniu karnym*. Stanowi ona rozwinięcie i uściślenie wskazanych wcześniej zapisów Rekomendacji Rady Europy Nr R(85)11 z 1985 r. w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym. Decyzja obliguje państwa członkowskie, by w swoich ustawodawstwach zapewniły ofiarom przestępstw jednakowy poziom ochrony bez względu na to, w jakim państwie przebywają, oraz do uwzględniania interesów ofiar w sposób całościowy i skoordynowany w celu uniknięcia wtórnej wiktylizacji.

Ramowa Decyzja Rady Komisji Europejskiej z dnia 15 marca 2001

o statusie ofiar w postępowaniu karnym 2001/220/JI/1

1. Prawo do szacunku i uznania, w tym zapobiegnięcia powtórnej wiktylizacji.
2. Prawo do wypowiedzenia się i przedstawienia dowodów.
3. Prawo do uzyskiwania informacji, w tym informacji o zwolnieniu sprawcy z więzienia.
4. Prawo do pomocy w przypadku trudności z komunikowaniem się.
5. Prawo do bezpłatnych porad prawnych w sytuacji braku środków.
6. Prawo do zwrotu wydatków związanych z uczestnictwem w postępowaniu karnym.
7. Prawo do ochrony przed odwetem i bezpośrednim kontaktem ze sprawcą w siedzibach organów procesowych oraz prawo do ochrony przed upublicznieniem krzywdy,
8. Prawo do uzyskania kompensacji w trakcie postępowania karnego.
9. Państwo powinno promować mediację w postępowaniu karnym.
10. Pomoc i zadośćuczynienie ofiarom z innych państw członkowskich.

Decyzja:

1) Definiuje pojęcia:

a) „ofiary” - jako osoby fizycznej, która doznała uszczerbku - w szczególności fizycznego lub psychicznego - bądź poniosła szkodę materialną w bezpośrednim następstwie działania lub zaniechania stanowiącego naruszenie prawa karnego w państwie członkowskim;

- b) „organizacji pomocy ofiarom przestępstw” - jako powołanej zgodnie z prawem państwa członkowskiego organizacji pozarządowej, która wspiera nieodpłatnie i w odpowiednich warunkach ofiary przestępstw, uzupełniając działania państwa w tym zakresie;
 - c) „postępowania karnego” - jako postępowania karnego w rozumieniu obowiązujących przepisów prawa krajowego;
 - d) „postępowania” - jako postępowania w szerokim znaczeniu obejmującego poza postępowaniem karnym wszystkie kontakty, które ofiara nawiązuje z urzędami, służbami publicznymi i organizacjami wspierania ofiar przed postępowaniem karnym, w jego trakcie i po zakończeniu;
 - e) „mediacji w sprawach karnych” - jako podjęte przed wszczęciem postępowania karnego lub w jego trakcie starania o rozwiązanie konfliktu między ofiarą i sprawcą w drodze rokowań prowadzonych przez uprawnioną osobę (art. 1);
- 2) Decyzja ta zobowiązuje państwa członkowskie do podjęcia działań zapewniających ofierze traktowanie z należyтым szacunkiem i poszanowaniem godności osobistej oraz z uwzględnieniem jej uzasadnionych interesów (art. 2);
 - 3) Reguluje prawo do otrzymania wszechstronnych informacji (chyba że ofiara z nich rezygnuje) m.in. o organizacjach i służbach, do których można zwrócić się o pomoc, rodzaju pomocy, dostępu do porad prawnych i pomocy prawnej, złożenia wniosku o kompensatę (art. 4);
 - 4) Zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia dostępu do nieodpłatnego poradnictwa prawnego (art. 6); zwrotu wydatków poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu (art. 7); ochrony, w tym stworzenia warunków uniemożliwiających kontaktowanie się w sądzie z oskarżonym (art. 8); prawa do uzyskania rekompensaty w postępowaniu karnym (art. 9); możliwości mediacji (art. 10).

Decyzja wspiera udział w postępowaniu wyspecjalizowanych służb i organizacji pomocy ofiarom (art. 13), a także zaleca szkolenia osób włączonych do postępowania lub w inny sposób utrzymujących kontakt z ofiarami (art. 14). Mówi też o praktycznych aspektach kształtowania sytuacji ofiar w postępowaniu karnym (art. 15).

Drugim istotnym dokumentem jest *Dyrektywa odnosząca się do kompensaty dla ofiar przestępstw z 2004 r.* Dyrektywa reguluje dostęp do kompensaty w sytuacjach transgranicznych. W związku z tym zobowiązała państwa członkowskie do przesłania do 1 lipca 2005 r. wykazu organów ustanowionych lub wyznaczonych do przyznawania kompensaty (art. 12,13 i 18), a do 1 stycznia 2006 r. do wprowadzenia w życie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania dyrektywy.

Dyrektywa ustanawia dla ofiar przestępstw umyślnych popełnionych z użyciem przemocy przyznanie odpowiedniej kompensaty za doznane uszczerbki, niezależnie

od tego, w jakim miejscu we Wspólnocie Europejskiej zostało popełnione przestępstwo. Wprowadza system współpracy w celu ułatwienia ofiarom przestępstw dostępu do kompensaty w sytuacjach transgranicznych, który powinien działać na podstawie systemów państw członkowskich dotyczących kompensaty dla ofiar umyślnych przestępstw z użyciem przemocy, popełnionych na ich terytoriach.

Zgodnie z postanowieniami dyrektywy „w przypadku, gdy umyślne przestępstwo z użyciem przemocy zostało popełnione w Państwie Członkowskim innym niż Państwo Członkowskie, w którym wnioskujący o kompensatę ma stałe miejsce zamieszkania, wnioskujący ma prawo złożyć wniosek do organu lub jakiegokolwiek innej instytucji w tym ostatnim Państwie Członkowskim" (art. 1). „Kompensatę wypłaca właściwy organ Państwa Członkowskiego, na którego terytorium przestępstwo zostało popełnione" (art. 2). „Państwa Członkowskie ustanawiają lub wyznaczają jeden lub kilka organów (...), zwanych dalej »organami pomocniczymi», które mają być odpowiedzialne za wypłacanie kompensaty" (art. 3). „Organ pomocniczy zapewnia wnioskującemu informacje (...) oraz wymagane formularze wniosków" (art. 5). „Organ pomocniczy najszybciej jak to możliwe przekazuje wniosek i dokumentację uzupełniającą właściwemu organowi orzekającemu" (art. 6).

Ważne, że zarówno w Deklaracji ONZ, jak i w dokumentach europejskich podkreślane jest podstawowe prawo ofiary przestępstwa do dochodzenia odszkodowania za krzywdy i straty doznane w jego wyniku już w trakcie procesu karnego. Deklaracja - tak samo jak standardy europejskie - wskazuje, że w pierwszej kolejności przestępca ma sam zrekompensować szkody, a dopiero wtedy, gdy nie może on tego - z jakichkolwiek powodów - uczynić, funkcję tę ma przejąć państwo, wypłacając ofierze kompensację państwową.

D) REALIA RZECZYWISTOŚCI.

Kraje będące w Radzie Europy i w Unii Europejskiej powinny w swym ustawodawstwie i praktycznej działalności, dotyczącej ofiar przestępstw, uwzględniać rozwiązania wskazywane przez wymienione, międzynarodowe organizacje.

<p>Problemy pokrzywdzonych odnoszące się zobowiązań Państw-Stron w dokumentach międzynarodowych:</p>

1. Część zapisów ma jedynie charakter uznaniowy.2. Część zapisów budzi wątpliwości z perspektywy interesów osób pokrzywdzonych.3. Państwo-Strona zgłasza zastrzeżenia bijące w ofiary przestępstw .4. Państwo-Strona zwleka z ratyfikacją.

5. Państwo-Strona nie dokonuje implementacji lub dokonuje jej niewłaściwie.
6. Część zapisów jest interpretowana niezgodnie z duchem wiktymologii.

W Polsce praktyka bywa różna. Podstawową bolączką jest niezasadnie długotrwały proces ratyfikacji niektórych dokumentów międzynarodowych, w tym niezmiernie istotnych konwencji, mimo ich podpisania. Rzecznik Praw Obywatelskich w takich sytuacjach ma prawo żądać wyjaśnień i pytać o przewidziany termin ratyfikacji.

Kolejną sprawą jest rzekoma implementacja dokumentów międzynarodowych. Często nie ma określonych podmiotów kontrolujących faktyczne wdrożenie przepisów do prawa wewnętrznego, w przypadku, gdy dokument międzynarodowy tego wymaga. Bywa i tak, że sprawozdania rządowe zawierają stwierdzenia, iż Polska dokonała pełnej implementacji przepisów, a nie jest to prawdą. Niestety nie wiem, na ile tzw. raporty alternatywne czyli np. doniesienia pozarządowych podmiotów o faktycznej sytuacji, są wykorzystywane i czy są one wystarczająco wnikliwe. Przykładem może być tu ustawa o państwowej kompensacie dla ofiar przestępstw. Data wskazana w Dyrektywie Rady Unii Europejskiej odnoszącej się do państwowej kompensaty, nakazuje, aby wszyscy pokrzywdzeni po dniu 1 lipca 2005 r., mogli otrzymać zadośćuczynienie. Dopiero Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że Rząd a za nim Parlament, popełnili błąd w tekście polskiej ustawy, określając datę na wrzesień 2005 i wykluczając ofiary przestępstw wcześniej popełnionych z możliwości skorzystania z kompensaty.

Nie należy odczytując zalecenia międzynarodowe zapominać o duchu wiktymologii. Często literalne traktowanie zapisów konwencyjnych działa wręcz ze szkodą dla pokrzywdzonych. Nie należy zapominać, że rekomendacje i konwencje tworzą tylko ludzie, którzy również bywają omylni.

Przykładem jest używanie w dokumentach międzynarodowych takich sformułowań, jak „prostytucja dziecięca”. Nie ma czegoś takiego. Są tylko dzieci wykorzystywane do prostytucji.

Problemem, z którym obecnie boryka się Polska jest implementacja do Kodeksu karnego definicji handlu ludźmi. Dokumenty międzynarodowe, poza Konwencją Praw Dziecka, wskazują na to, że handel ludźmi to transakcja mająca cel, jakim jest wykorzystanie człowieka. Wykorzystania do tak niegodnych praktyk jak wykorzystanie seksualne, wykorzystanie narządów, wykorzystanie do pracy.

W Polsce mnożą się obecnie przypadki sprzedaży dzieci przez ich matki i tzw. surogatki (zgodnie z prawem polskim są to również matki) osobom, które wychowują je jako swoje (lub deklarują taką chęć), z pominięciem procedury adopcyjnej lub z naruszeniem jej zasad, poprzez opłacenie usług rodzącej dziecko kobiety. Powstają firmy pośredniczące, które również, oferując prace kobietom chcącym zostać

surogatkami, stanowią swoiste fabryki dzieci. Postępowania karne w tych sprawach są umarzane. Dlaczego? Bo zabrakło wynikającego z wiktymologii zrozumienia, że każda transakcja człowiekiem poniża jego godność i narusza jego prawo do kontaktu z biologiczną rodziną.

Szkodliwe dla pokrzywdzonych jest wykonywanie jedynie minimalnych zaleceń, pod pretekstem braku środków finansowych. W Polsce jeszcze nikt nie policzył, ile tak naprawdę nas-podatników kosztuje przywrócenie pokrzywdzonego do stanu sprzed dnia popełnienia przestępstwa, ale przy każdej omawianej sprawie odnoszącej się do pokrzywdzonych np. przy rozważaniach dotyczących powołania państwowego funduszu kompensacyjnego, stanowczo twierdzono, że Polski nie stać na jego uchwalenie. Nie liczono przy tym, ile zyskamy, dając pokrzywdzonemu szybko środki na leczenie i rehabilitację, a ile stracimy tych pieniędzy nie dając, skutkiem czego nie będzie on mógł pracować (i dalej – płacić podatków do budżetu), skutkiem czego będzie wymagał kosztownej pomocy społecznej i dalszej-medycznej, skutkiem czego jego najbliżsi angażując się nawet latami w opiekę nad niepełnosprawnym, będą również mniej wydolni.

Mówiąc o duchu wiktymologii należy też mieć na uwadze zatem to, że nie społeczność międzynarodowa czy dokumenty powinny być podstawową inspiracją do działań na rzecz ofiar przestępstw. Podstawową inspiracją jest tu moralne zobowiązanie Państwa do troski wobec swych obywateli.

Bibliografia:

Malec J. (2002) „Raport. sytuacja ofiar przestępstw w Polsce 2002 r.” w: Biuletyn RPO 45 materiały.

Bieńkowska E. (2002) „Prawo ofiary do ochrony godności i poszanowania - standardy europejskie i ich odzwierciedlenie w prawie polskim (wprowadzenie do problematyki)” w: Poszanowanie godności ofiar, Legionowo

Bieńkowska E., Mazowiecka L. (2009) - "Ofiara przestępstwa w dokumentach międzynarodowych" Wolters Kluwer Polska - OFICYNA, Warszawa

E) POKRZYWDZONY PRZESTĘPSTWEM W DOKUMENTACH MIĘDZYNARODOWYCH

1. Problematyka ofiar przestępstw w powszechnych dokumentach o uniwersalnych prawach człowieka

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

- 1) Powszechna deklaracja praw człowieka z 10 grudnia 1948 r. (rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III)).
- 2) Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 19 grudnia 1966 r.

Dokumenty Rady Europy

- 1) Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r.

Dokumenty Unii Europejskiej

- 1) Karta praw podstawowych.

2. Podstawowe uprawnienia ofiar przestępstw

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

- 1.) Deklaracja o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 29 listopada 1985 r.
- 2.) Przewodnik dla praktyków w sprawie wdrażania Deklaracji podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 7 czerwca 1990 r., przy nodzie Sekretarza Generalnego ONZ (A/CONF. 155/20)

Dokumenty Rady Europy

- 1.) Europejska konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 24 listopada 1983 r.
- 2.) Rekomendacja nr R (85) 11 [Komitetu Ministrów dla państw członkowskich] w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym z 28 czerwca 1985 r.
- 3.) Rekomendacja nr R (97) 13 [Komitetu Ministrów dla państw członkowskich] odnosząca się do zastraszania świadków i prawa do obrony z 10 września 1997 r.

4.) Rekomendacja nr R (99) 19 Komitetu Ministrów [Rady Europy] dla państw członkowskich o mediacji w sprawach karnych (przyjęta przez Komitet Ministrów 15 września 1999 r. na 679 posiedzeniu przedstawicieli Ministrów.

5.) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rec. (2006) 8 w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw z 14 czerwca 2006 r.

Dokumenty Unii Europejskiej

1.) Decyzja ramowa Rady w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym z 15 marca 2001 r. (2001/220/WSiSW).

2.) Dyrektywa Rady 2004/80/WE z 29 kwietnia 2004 r. odnosząca się do kompensaty dla ofiar przestępstw.

3. Szczególna ochrona kobiet i dzieci jako ofiar przestępstw w ogólnych dokumentach o ich prawach

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

1.) Konwencja o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r.

2.) Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 18 grudnia 1979 r.

Dokumenty Rady Europy

1.) Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci z 25 stycznia 1996 r.

2.) Rezolucja nr 2 Europejskich Ministrów Sprawiedliwości o sprawiedliwości przyjaznej dla dzieci z 26 października 2007 r., MJU - 28 (2007) Resol. 2E.

4. Niewolnictwo i praca przymusowa

Dokumenty Ligi Narodów

1.) Konwencja w sprawie niewolnictwa z 25 września 1926 r.

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

1.) Uzupełniająca Konwencja w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa z 7 września 1956 r.

Dokumenty Międzynarodowej Organizacji Pracy

1.) Konwencja nr 105 o zniesieniu pracy przymusowej z 25 czerwca 1957 r.

2.) Konwencja nr 182 dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci z 17 czerwca 1999 r.

5. Handel ludźmi

Dokumenty Ligii Narodów

- 1.) Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu handlu kobietami i dziećmi z 30 września 1921 r.
- 2.) Konwencja międzynarodowa dotycząca zwalczania handlu kobietami pełnoletnimi z 11 października 1933 r.

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

- 1.) Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji z 21 marca 1950 r.
- 2.) Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii z 25 maja 2000 r.
- 3.) Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 15 listopada 2000 r.
- 4.) Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 15 listopada 2000 r.
- 5.) Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 15 listopada 2000 r.

Dokumenty Rady Europy

- 1.) Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z 16 maja 2005 r.

Dokumenty Unii Europejskiej

- 1.) Decyzja ramowa Rady z 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi (2002/629/WSiSW).
- 2.) Dyrektywa Rady 2004/81/WE z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami.

6. Przemoc domowa i wykorzystanie seksualne

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

1.) Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 20 grudnia 1993 r. Rezolucja 48/104 Zgromadzenia Ogólnego.

Dokumenty Rady Europy

- 1.) Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości z 23 listopada 2001 r.
- 2.) Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych z 12 lipca 2007 r.
- 3.) Rekomendacja Komitetu Ministrów nr R (85) 4 w sprawie przemocy w rodzinie z 26 marca 1985 r.
- 4.) Rekomendacja Komitetu Ministrów nr R (90) 2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z 15 stycznia 1990 r.
- 5.) Rekomendacja Komitetu Ministrów nr (91) 11 w sprawie wykorzystania seksualnego dzieci i młodzieży, pornografii i prostytucji dziecięcej oraz handlu dziećmi z 9 września 1991 r.
- 6.) Rekomendacja Komitetu Ministrów nr R (93) 2 w sprawie medyczno-społecznych aspektów wykorzystywania dzieci z 22 marca 1993 r.
- 7.) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rec. (2001) 16 w sprawie ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym z 31 października 2001 r.
- 8.) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rec. (2002) 5 w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z 30 kwietnia 2002 r.
- 9.) Rekomendacja Zgromadzenia Parlamentarnego 1666 (2004) w sprawie ogólnoeuropejskiego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci z 23 czerwca 2004
- 10.) Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego 1624 (2008) - Zapobiegać pierwszej formie przemocy wobec dzieci: porzucenie noworodka z 27 czerwca 2008 r.

Dokumenty Unii Europejskiej

- 1.) Decyzja Rady z 29 maja 2000 r. w sprawie zwalczania pornografii dziecięcej w internecie (2000/375/WSiSW).
- 2.) Decyzja ramowa Rady 2004/68/WSiSW z 22 grudnia 2003 r. dotycząca zwalczania seksualnego wykorzystywania dzieci i pornografii dziecięcej.

7. Tortury

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

- 1.) Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 10 grudnia 1984 r.
- 2.) Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 18 grudnia 2002 r.

Dokumenty Rady Europy

- 1.) Europejska konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu z 26 listopada 1987 r.

8. Przepięstwa z nienawiści (rasizm i ksenofobia)

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

- 1.) Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 7 marca 1966 r.
- 2.) Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu z 30 listopada 1973 r.
- 3.) Międzynarodowa konwencja przeciw apartheidowi w sporcie z 10 grudnia 1985 r.

Dokumenty Unii Europejskiej.

- 1) Wspólne działanie z 15 lipca 1996 r. przyjęte przez Radę [Unii Europejskiej] na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej, dotyczące działania w celu zwalczania rasizmu i ksenofobii.

9. Terroryzm

Dokumenty Narodów Zjednoczonych

- 1.) Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników z 18 grudnia 1979 r.

Dokumenty Rady Europy

- 1.) Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi z 16 maja 2005 r.
- 2.) Wytyczne Komitetu Ministrów dotyczące ochrony ofiar aktów terrorystycznych z 2 marca 2005 r.

Dokumenty Unii Europejskiej

- 1.) Decyzja ramowa Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW).

F) POLSKA KARTA PRAW OFIARY

Wszystkie polskie organizacje, instytucje i osoby prywatne stykające się w swojej pracy z ofiarami przestępstw postanowiły dla poprawienia sytuacji ofiar w Polsce podpisać ten dokument.

Mając na względzie:

- zagwarantowaną w Konstytucji Rzeczypospolitej przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka i obywatela, będącą źródłem jego wolności i praw, które władze publiczne mają obowiązek szanować i chronić (art. 30 Konstytucji RP);
- fakt, iż Rzeczpospolita Polska jest państwem prawa, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, w którym każdy ma obowiązek przestrzegania prawa (art. 2 i art. 83 Konstytucji RP);
- zalecenia wypracowane przez międzynarodową społeczność kształtujące politykę postępowania z ofiarami przestępstw, a w szczególności:
 - Deklarację ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 r.
 - Europejską Konwencję o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r.
 - Zalecenia Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym
 - Zalecenia Rady Europy Nr R(87)21 w sprawie zapobiegania wiktylizacji i pomocy dla ofiar przestępstw;

oraz

- rozumiejąc, iż posiadanie prawa oznacza rzeczywistą możliwość korzystania z procedur gwarantujących ich realizację, zwłaszcza gdy są one naruszane lub nie wypełniane;
- rozumiejąc potrzebę podniesienia kultury prawnej poprzez realną egzekucję praw obowiązujących;
- kierując się dobrem ofiar przestępstw oraz chęcią pomocy i naprawienia doznanej przez nie krzywdy

postanawiamy spisać i upowszechnić Polską Kartę Praw Ofiary.

I. Definicja i zakres uprawnień

- Ofiarą w rozumieniu Karty jest osoba fizyczna, której dobro prawem chronione zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, a także jej najbliżsi.
(art.115§11 kodeksu karnego [kk], Rezolucja 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 29.XI.1985, Deklaracja Podstawowych Zasad Sprawiedliwości Dla Ofiar Przestępstw i Nadużyć władzy , pkt. A [ONZ85], art.47 Konstytucji RP, art.49 i art.51§2 kodeksu postępowania karnego [kpk]).
- Ofiara ma prawo do: (1) pomocy; (2) godności, szacunku i współczucia; (3) wolności od wtórnej wiktyimizacji; (4) dostępu do wymiaru sprawiedliwości; (5) mediacji i pojednania ze sprawcą; (6) do restytucji i kompensacji. (ONZ 85, Art.2 Konstytucji RP, Art.2§1 kpk)
- Ofiara niezależnie od tego, czy ujawniony został sprawca przestępstwa i czy ma miejsce postępowanie karne (kiedy ofiara uzyskuje status pokrzywdzonego), bądź cywilne (kiedy ofiara uzyskuje status poszkodowanego) oraz niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę winna uzyskać potrzebną jej pomoc prawną, materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną.
- (art.2, art.31 pkt.1,2; art.32 Konstytucji RP, art.2§1 pkt3 kodeksu postępowania karnego [kpk], art.49§1 kpk).

II. Prawo do godności, szacunku i współczucia.

- Ofiara ma prawo do traktowania jej z godnością, szacunkiem i współczuciem. Do szczególnego przestrzegania tego prawa zobowiązani są przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia i służb socjalnych. (art.47 Konstytucji RP, art.1 ust.2 oraz art.14.3 Ustawy o Policji z 1990 r., Deklaracja o Policji, przyjęta w 1979 r. przez Radę Europy oraz Kodeks ONZ postępowania funkcjonariuszy porządku prawnego (Rezolucja nr 34/169 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 17 XII 1979 r.), art.30 Ustawy o zawodzie lekarza w zw. z art.12 i art.13 Kodeksu etyki lekarskiej z 1993 r, art.8 kodeksu postępowania administracyjnego z 1960 r [kpa]).
- Nie można przerzucać odpowiedzialności za przestępstwo ze sprawcy na ofiarę. Nie można usprawiedliwiać przestępstwa tradycją, kulturą, stereotypami minimalizującymi winę sprawcy.

III. Prawo do bezpieczeństwa i zakaz ponownego dręczenia ofiary

- Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa i ochrony oraz poszanowania jej życia rodzinnego i prywatnego. Ofiary nie wolno ponownie dręczyć - należy dołożyć wszelkich starań, by uniknęła ona powtórnej wiktyimizacji. Oznacza to zakaz wkraczania w prywatność ofiary i jej rodziny ze strony wszystkich, którzy stykają się z nią w związku z popełnionym przestępstwem, w szczególności: przedstawiciele

organów państwowych, służb medycznych i socjalnych, mediów. (art.8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r [KE], art.191§3, 20 kpk).

- Ofiara ma prawo do traktowania ze szczególną troską i powagą przez organy wymiaru sprawiedliwości i organy ścigania. Postępowanie w sprawie powinno być prowadzone tak, by uwzględniać interesy i stan ofiary. Jej przesłuchania winny być: ograniczone do minimum, prowadzone w sposób kulturalny, wolne od opóźnień, odwołań i zmuszania ofiary do wielokrotnego przeżywania na nowo tragedii jakiej doświadczyła. (art.30 Konstytucji RP, art. 231 kk)
- Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa osobistego, a obowiązkiem Policji i prokuratury jest jej to bezpieczeństwo zapewnić. (art.14.3 i 15.1 pkt 3 Ustawy o Policji, art. 231§1 kk).
- Ofiara może zażądać utajnienia swoich danych osobowych. (art.184 kpk).
- Ofiara ma prawo domagać się zastrzeżenia danych dotyczących jej miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu. (art.191§3 kpk)
- Ofiara ma prawo do zachowania anonimowości w sprawozdaniach prasowych, telewizyjnych, w internecie i w innych mediach, dotyczących jej sprawy. (art.13 pkt.2 Ustawy Prawo prasowe)
- Właściwe organy państwowe są zobowiązane do przyjęcia każdego zawiadomienia o przestępstwie zgłoszonego przez ofiarę i podjęcia odpowiedniej interwencji. Dotyczy to również sytuacji gdy zagrożenie pochodzi od osoby dla ofiary bliskiej lub gdy ofiarą jest dziecko. (art.9, 10, 12 kpk. Art.15.1. pkt.3 Ustawy o Policji, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. (DZ.U. Nr 70 poz.409) w sprawie tryby legitymowania, zatrzymywania osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku przez policjantów).
- Właściwe organy państwowe są zobowiązane do przyjęcia każdego zawiadomienia zgłoszonego przez osobę trzecią i podjęcia odpowiedniej interwencji (art.304 kpk, 231 kk).
- Ofiara ma prawo do uzyskania fachowej pomocy: psychologicznej, medycznej, materialnej i prawnej od momentu zgłoszenia naruszenia lub groźby naruszenia dobra prawem chronionego. Oznacza to m.in. prawo do wsparcia psychicznego, prawo do fachowej pomocy psychologicznej i prawnej od momentu zawiadomienia o przestępstwie.
- Ofiary przestępstw o podłożu seksualnym powinny być przesłuchiwane przez funkcjonariuszy Policji samej płci, a gdy ofiarą jest dziecko przesłuchanie powinno odbywać się w obecności psychologa lub osoby, którą dziecko darzy zaufaniem.
- Ofiara nie powinna być narażona na dodatkowe dolegliwości wynikające z konieczności kontaktu ze sprawcą czynu niedozwolonego. W sądach powinny istnieć

odrębne pomieszczenia dla ofiar przestępstw, by nie były one narażone przed rozprawą na kontakt z oskarżonym, jego bliskimi i znajomymi.

IV. Prawo ofiary jako strony postępowania karnego do wymiaru sprawiedliwości

- Ofiara ma prawo do swobodnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Ofiara ma prawo w granicach przewidzianych w ustawie w sposób wolny od jakiegokolwiek przymusu lub oporu kształtować swoje interesy prawne. (art. 6 KE).
- Prawo ofiary do pomocy i reprezentacji prawnej powinno być przynajmniej zrównane z prawami przysługującymi oskarżonemu. Ofiara powinna mieć np. prawo do bezpłatnego pełnomocnika, w tych samych przypadkach, w których przyznaje się prawo sprawcy do obrońcy z urzędu.
- Ofiara w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Od wniesienia aktu oskarżenia aż do momentu jego odczytania w sądzie ofiara może złożyć oświadczenie, że chce działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego. W razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania pokrzywdzony może w terminie miesiąca wnieść swój akt oskarżenia do sądu. (art.53, 54, 55 kpk).
- Ofiara ma prawo do rzetelnej, zrozumiałej dla niej i wyczerpującej informacji o przysługujących jej prawach i procedurach ich dochodzenia. (art.16 kpk w zw. z art.2 i 83 Konstytucji RP).
- Ofiara ma prawo do rzetelnej, zrozumiałej dla niej i wyczerpującej informacji na temat toczącego się w sprawie postępowania.
- Ofiara ma prawo do wystąpienia z powództwem cywilnym w celu dochodzenia w postępowaniu karnym roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnienia przestępstwa. Ofiara może to uczynić aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej. (art.62 kpk, art.69 kpk).
- Ofiara powinna mieć prawo do zebrania potrzebnych w jej sprawie dowodów bez narażenia na dodatkowe koszty. Dotyczy to między innymi obdukcji lekarskiej i pomocy psychologicznej.
- Ofiara ma prawo brać udział w czynnościach śledztwa lub dochodzenia toczącego się w jej sprawie. (art.49§1 kpk, art.302§2 kpk, art.316-318 kpk)
- Ofiara ma prawo do składania wniosków o dokonanie czynności w toku postępowania przygotowawczego, a więc zanim sprawa trafi do sądu. (art. 315 kpk)
- Ofiara ma prawo wglądu do akt sprawy i sporządzania odpisów dokumentów występujących w sprawie. (art. 156-157kpk, art. 159 kpk)

V. Prawo ofiary jako strony postępowania karnego do mediacji i pojednania ze sprawcą

- Ofiara ma prawo do mediacji i pojednania ze sprawcą. Ofiara ma prawo wystąpić z taką inicjatywą do prokuratora lub do sądu. (art.53§3 kk, art.60§2 pkt1, 2 kk, art.46 kk, art.66§3 kk, art.320 kpk, art.339§4, 489§2 kpk).
- Ofiara ma prawo w sprawach z oskarżenia prywatnego do pojednania i ugody. (489, 499, 492-494 kpk).
- Ofiara ma prawo na swój i oskarżonego wnioski do porozumienia się ze sprawcą w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia. (art.341§3,4 kpk)

VI. Prawo Ofiary do restytucji poniesionych szkód

- Ofiara ma prawo do restytucji poniesionych przez nią szkód. (A.8-11 ONZ 1985, art. 46 kk, art.62 kpk).
- Sprawca czynu zabronionego powinien wyrównać ofierze poniesione szkody (czyli dokonać restytucji). Przestępcy albo osoby trzecie odpowiedzialne za ich zachowanie powinni dokonać sprawiedliwej restytucji na rzecz ofiar, ich rodzin lub osób pozostających na utrzymaniu. Restytucja powinna obejmować: zwrot własności, zapłatę za doznaną krzywdę lub poniesioną stratę, zwrot wydatków poniesionych w wyniku wiktyimizacji, zabezpieczenie usług oraz przywrócenie praw. (A.8 ONZ1985).
- Jeżeli sprawca lub inne uprawnione instytucje (np. ubezpieczenie) nie wyrówna szkód poniesionych przez ofiarę, powinno się dążyć do zapewnienia kompensacji materialnej ze strony Państwa:
 - ofiarom, które doznały ciężkiego uszkodzenia ciała lub uszczerbku na zdrowiu fizycznym lub psychicznym w wyniku poważnych przestępstw,
 - rodzinie, a w szczególności osobom pozostającym na utrzymaniu ofiar, które poniosły śmierć lub które dotknęło kalectwo fizyczne lub psychiczne w wyniku takiej wiktyimizacji. (A.12 ONZ1985).

3. Zasada równości i zakaz dyskryminacji

USTAWA
z dnia 26 czerwca 1974 r.
Kodeks pracy
(wyciąg)

Art. 9. § 4. Postanowienia układów zbiorowych pracy i innych opartych na ustawie porozumień zbiorowych, regulaminów oraz statutów określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy, naruszające zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, nie obowiązują.

Art. 11². Pracownicy mają równe prawa z tytułu jednakowego wypełniania takich samych obowiązków; dotyczy to w szczególności równego traktowania mężczyzn i kobiet w zatrudnieniu.

Art. 11³. Jakakolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, bezpośrednia lub pośrednia, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy - jest niedopuszczalna.

Art. 18. § 3. Postanowienia umów o pracę i innych aktów, na podstawie których powstaje stosunek pracy, naruszające zasadę równego traktowania w zatrudnieniu są nieważne. Zamiast takich postanowień stosuje się odpowiednie przepisy prawa pracy, a w razie braku takich przepisów - postanowienia te należy zastąpić odpowiednimi postanowieniami niemającymi charakteru dyskryminacyjnego.

Rozdział IIa

Równe traktowanie w zatrudnieniu

Art. 18^{3a}. § 1. Pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a

także bez względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy.

§ 2. Równe traktowanie w zatrudnieniu oznacza niedyskryminowanie w jakikolwiek sposób, bezpośrednio lub pośrednio, z przyczyn określonych w § 1.

§ 3. Dyskryminowanie bezpośrednio istnieje wtedy, gdy pracownik z jednej lub z kilku przyczyn określonych w § 1 był, jest lub mógłby być traktowany w porównywalnej sytuacji mniej korzystnie niż inni pracownicy.

§ 4. Dyskryminowanie pośrednie istnieje wtedy, gdy na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują lub mogłyby wystąpić niekorzystne dysproporcje albo szczególnie niekorzystna sytuacja w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych wobec wszystkich lub znacznej liczby pracowników należących do grupy wyróżnionej ze względu na jedną lub kilka przyczyn określonych w § 1, chyba że postanowienie, kryterium lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne.

§ 5. Przejawem dyskryminowania w rozumieniu § 2 jest także:

- 1) działanie polegające na zachęcaniu innej osoby do naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu lub nakazaniu jej naruszenia tej zasady,
- 2) niepożądane zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności pracownika i stworzenie wobec niego zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery (molestowanie).

§ 6. Dyskryminowaniem ze względu na płeć jest także każde niepożądane zachowanie o charakterze seksualnym lub odnoszące się do płci pracownika, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności pracownika, w szczególności stworzenie wobec niego zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery; na zachowanie to mogą się składać fizyczne, werbalne lub pozawerbalne elementy (molestowanie seksualne).

§ 7. Podporządkowanie się przez pracownika molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu, a także podjęcie przez niego działań przeciwstawiających się molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec pracownika.

Art. 18^{3b}. § 1. Za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu, z zastrzeżeniem § 2-4, uważa się różnicowanie przez pracodawcę sytuacji pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, którego skutkiem jest w szczególności:

- 1) odmowa nawiązania lub rozwiązanie stosunku pracy,

2) niekorzystne ukształtowanie wynagrodzenia za pracę lub innych warunków zatrudnienia albo pominięcie przy awansowaniu lub przyznawaniu innych świadczeń związanych z pracą,

3) pominięcie przy typowaniu do udziału w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe

- chyba że pracodawca udowodni, że kierował się obiektywnymi powodami.

§ 2. Zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie naruszają działania, proporcjonalne do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji pracownika, polegające na:

1) niezatrudnieniu pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, jeżeli rodzaj pracy lub warunki jej wykonywania powodują, że przyczyna lub przyczyny wymienione w tym przepisie są rzeczywistym i decydującym wymaganiam zawodowym stawianym pracownikowi,

2) wypowiedzeniu pracownikowi warunków zatrudnienia w zakresie wymiaru czasu pracy, jeżeli jest to uzasadnione przyczynami nie dotyczącymi pracowników bez powoływania się na inną przyczynę lub inne przyczyny wymienione w art. 18^{3a} § 1,

3) stosowaniu środków, które różnicują sytuację prawną pracownika, ze względu na ochronę rodzicielstwa lub niepełnosprawność,

4) stosowaniu kryterium stażu pracy przy ustalaniu warunków zatrudnienia i zwalniania pracowników, zasad wynagradzania i awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, co uzasadnia odmienne traktowanie pracowników ze względu na wiek.

§ 3. Nie stanowią naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu działania podejmowane przez określony czas, zmierzające do wyrównywania szans wszystkich lub znacznej liczby pracowników wyróżnionych z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, przez zmniejszenie na korzyść takich pracowników faktycznych nierówności, w zakresie określonym w tym przepisie.

§ 4. Różnicowanie pracowników ze względu na religię lub wyznanie nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, jeżeli w związku z rodzajem i charakterem działalności prowadzonej w ramach kościołów i innych związków wyznaniowych, a także organizacji, których cel działania pozostaje w bezpośrednim związku z religią lub wyznaniem, religia lub wyznanie pracownika stanowi istotne, uzasadnione i usprawiedliwione wymaganie zawodowe.

Art. 18^{3c}. § 1. Pracownicy mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę lub za pracę o jednakowej wartości.

§ 2. Wynagrodzenie, o którym mowa w § 1, obejmuje wszystkie składniki wynagrodzenia, bez względu na ich nazwę i charakter, a także inne świadczenia

związane z pracą, przyznawane pracownikom w formie pieniężnej lub w innej formie niż pieniężna.

§ 3. Pracami o jednakowej wartości są prace, których wykonywanie wymaga od pracowników porównywalnych kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych dokumentami przewidzianymi w odrębnych przepisach lub praktyką i doświadczeniem zawodowym, a także porównywalnej odpowiedzialności i wysiłku.

Art. 18^{3d}. Osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalone na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 18^{3e}. § 1. Skorzystanie przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie może być podstawą niekorzystnego traktowania pracownika, a także nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec pracownika, zwłaszcza nie może stanowić przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie przez pracodawcę stosunku pracy lub jego rozwiązanie bez wypowiedzenia.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do pracownika, który udzielił w jakiegokolwiek formie wsparcia pracownikowi korzystającemu z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu.

Art. 94¹. Pracodawca udostępnia pracownikom tekst przepisów dotyczących równego traktowania w zatrudnieniu w formie pisemnej informacji rozpowszechnionej na terenie zakładu pracy lub zapewnia pracownikom dostęp do tych przepisów w inny sposób przyjęty u danego pracodawcy.

Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia dyrektyw Wspólnot Europejskich (m. in.):

dyrektywy 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz. Urz. WE L 180 z 19.07.2000)

dyrektywy 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. WE L 303 z 02.12.2000)

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania został powołany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2008 r.

Głównym zadaniem jest przede wszystkim **koordynacja działań międzyresortowych** w zakresie równego traktowania, w tym przeciwdziałania dyskryminacji w szczególności ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, poglądy polityczne, wiek, orientację seksualną, stan cywilny oraz rodzinny.

Do zadań Pełnomocnika należy również:

1. realizowanie polityki rządu w zakresie równego traktowania, w tym przeciwdziałania dyskryminacji w szczególności ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, poglądy polityczne, wiek, orientację seksualną, stan cywilny oraz rodzinny;
2. opiniowanie projektów aktów prawnych i innych dokumentów rządowych w zakresie, o którym mowa w pkt 1;
3. przeprowadzanie analiz i ocen rozwiązań prawnych pod kątem respektowania równego traktowania, a także występowanie do właściwych organów z wnioskami o wydanie lub zmianę aktów prawnych w zakresie spraw należących do Pełnomocnika;
4. podejmowanie działań zmierzających do eliminacji lub ograniczenia skutków powstałych w wyniku naruszenia zasady równego traktowania;
5. dokonywanie analiz i ocen sytuacji prawnej i społecznej w zakresie, o którym mowa w pkt 1, oraz inicjowanie i koordynowanie działań zmierzających do zapewnienia równego traktowania, a także do ochrony przed dyskryminacją ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, poglądy polityczne, wiek, orientację seksualną, stan cywilny oraz rodzinny we wszystkich dziedzinach życia społecznego;
6. monitorowanie sytuacji w zakresie równego traktowania;
7. promowanie, upowszechnianie i propagowanie problematyki równego traktowania.

Wszystkie zadania wynikające z ochrony dyskryminowanych są prowadzone we współpracy z właściwymi organami administracji rządowej, instytucjami publicznymi, organami samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi.

Na poziomie międzynarodowym Biuro Pełnomocnika utrzymuje na bieżąco kontakty z organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się ustalaniem standardów i monitorowaniem sytuacji w zakresie równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji, w szczególności z Unią Europejską (Parlament Europejski, Komisja Europejska, Agencja Praw Podstawowych), Radą Europy (Komisarz Praw Człowieka, Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji, Komitet Doradczy Europejskiej Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych), OBWE (Biuro ds. Instytucji Demokratycznych i Ochrony Praw Człowieka), ONZ.

Jednocześnie prowadzona jest współpraca z analogicznymi urzędami ds. równego traktowania w innych państwach, szczególnie krajach członkowskich UE.

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania zostało powołane Zarządzeniem Nr 12 Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 lipca 2008 r.

Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym Kancelarii Prezesa Rady Ministrów do **zadań Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania należy:**

1. obsługa merytoryczna, organizacyjna i kancelaryjno-biurowa Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania;
2. przygotowywanie projektów opinii Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania dotyczących regulacji prawnych oraz innych dokumentów rządowych mających wpływ na przestrzeganie zasad równego traktowania, przy współpracy z Departamentem Prawnym;
3. opracowywanie materiałów i informacji niezbędnych do dokonywania analiz i ocen sytuacji prawnej i społecznej w zakresie równego traktowania, a także do inicjowania i koordynowania działań zmierzających do zapewnienia równego traktowania, a także do ochrony przed dyskryminacją ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, poglądy polityczne, wiek, orientację seksualną, stan cywilny oraz rodzinny we wszystkich dziedzinach życia społecznego;
4. przygotowywanie materiałów i informacji niezbędnych do monitorowania sytuacji w zakresie równego traktowania;
5. obsługa Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w zakresie promowania, upowszechniania i propagowania problematyki równego traktowania;

6. organizacja współpracy Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania z właściwymi organami administracji rządowej, organami samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi.

Biuro Pełnomocnika jest komórką organizacyjną Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

W ramach regulaminu Kancelarii Biuro Pełnomocnika posiada własny regulamin organizacyjny. Merytorycznie Biuro Pełnomocnika podlega wyłącznie Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Równego Traktowania.

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania składa się z Zespołu Analiz oraz stanowiska ds. informacji i promocji oraz stanowiska ds. UE.

Projekt z dnia 27.01.2010 r.

USTAWA

z dnia ...

o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania^{1,2}

¹ „Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

1) dyrektywy Rady 86/613/EWG z dnia 11 grudnia 1986 r. w sprawie stosowania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn pracujących na własny rachunek, w tym w rolnictwie, oraz w sprawie ochrony kobiet pracujących na własny rachunek w okresie ciąży i macierzyństwa (Dz. Urz. WE L 359 z 19.12.1986, str. 56; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 330);

2) dyrektywy Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz. Urz. WE L 180 z 19.07.2000, str. 22; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 20,1.1, str. 23);

3) dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. WE L 303 z 02.12.2000, str. 16; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5,14, str. 79);

4) dyrektywy Rady 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług (Dz. Urz. UE L 373 z 21.12.2004, str. 37);

5) dyrektywy 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja preredagowana) (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 23).

² „Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, ustawę z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, ustawę z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawę z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych.

Art. 1. 1. Ustawa określa formy przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek i orientację seksualną.

2. Ustawę stosuje się w zakresie:

- 1) możliwości podejmowania kształcenia zawodowego, w tym w zakresie doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych;
- 2) możliwości i warunków podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej lub zawodowej, a także pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej;
- 3) przystępowania i działania w związkach zawodowych, organizacjach pracodawców i samorządach zawodowych, a także korzystania z uprawnień przysługujących członkom tych organizacji;
- 4) dostępu i warunków korzystania z:
 - a) instrumentów i usług oferowanych przez instytucje rynku pracy oraz usług i instrumentów oferowanych przez inne podmioty działające na rzecz zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu,
 - b) zabezpieczenia społecznego,
 - c) opieki zdrowotnej,
 - d) oświaty i szkolnictwa wyższego,
 - e) usług, w tym mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw i energii, jeżeli są one oferowane publicznie.

Art. 2. 1. Zakazuje się odmiennego traktowania osób fizycznych ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie dostępu i warunków korzystania z zabezpieczenia społecznego, usług, w tym mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw lub energii, jeżeli są one oferowane publicznie, a także odmiennego traktowania ze względu na rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie opieki zdrowotnej oraz oświaty i szkolnictwa wyższego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do usług edukacyjnych w zakresie dotyczącym odmiennego traktowania ze względu na płeć, a także do sfery życia prywatnego i rodzinnego oraz czynności prawnych pozostających w związku z tymi sferami.

3. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do odmiennego traktowania ze względu na płeć, jeżeli zapewnienie dostępu i warunków korzystania z usług, rzeczy oraz nabywania praw lub energii wyłącznie lub głównie dla przedstawicieli jednej płci jest obiektywnie i racjonalnie uzasadnione celem zgodnym z prawem, a środki służące realizacji tego celu są właściwe i konieczne.

4. W zakresie określonym w ust. 1 zakaz odmiennego traktowania dotyczy również osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli naruszenie zasady równego traktowania następuje ze względu na rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość ich członków.

Art. 3. 1. Zakazuje się odmiennego traktowania osób fizycznych ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w zakresie:

- 1) możliwości podejmowania kształcenia zawodowego, w tym w zakresie studiów wyższych, doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych;
- 2) możliwości i warunków podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej lub zawodowej, a także pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej;
- 3) przystępowania i działania w związkach zawodowych, organizacjach pracodawców i samorządach zawodowych, a także korzystania z uprawnień przysługujących członkom tych organizacji;
- 4) dostępu i warunków korzystania z instrumentów i usług oferowanych przez instytucje rynku pracy oraz usług i instrumentów oferowanych przez inne podmioty działające na rzecz zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu.

2. Nie stanowi naruszenia zakazu odmiennego traktowania, o którym mowa w ust. 1, ze względu na wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podejmowanie środków koniecznych w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, zdrowia albo wolności i praw innych osób.

3. Nie stanowi naruszenia zakazu, o którym mowa w ust. 1:

- 1) odmiennie traktowanie co do możliwości i warunków podejmowania i wykonywania działalności zawodowej oraz podejmowania, odbywania i ukończenia nauki w zakresie kształcenia zawodowego, w tym w zakresie studiów wyższych, jeżeli rodzaj lub warunki wykonywania danej działalności zawodowej powodują, że przyczyna odmiennego traktowania jest rzeczywistym i decydującym wymaganiem zawodowym

stawianym danej osobie fizycznej, proporcjonalnym do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji tej osoby;

2) ograniczanie przez kościoły i inne związki wyznaniowe, a także organizacje, których etyka opiera się na określonym wyznaniu lub światopoglądzie, dostępu do działalności zawodowej oraz jej wykonywania ze względu na wyznanie lub światopogląd, jeżeli rodzaj lub warunki wykonywania takiej działalności powodują, że wyznanie lub światopogląd są rzeczywistym i decydującym wymaganiem zawodowym stawianym danej osobie fizycznej, proporcjonalnym do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji tej osoby; dotyczy to również wymagania od zatrudnionych osób fizycznych działania w dobrej wierze i lojalności wobec etyki kościoła, innego związku wyznaniowego oraz organizacji, których etyka opiera się na określonym wyznaniu lub światopoglądzie;

3) odmienne traktowanie osób fizycznych ze względu na wiek:

a) gdy jest to obiektywnie i racjonalnie uzasadnione celem zgodnym z prawem, w szczególności celami polityki zatrudnienia, rynku pracy i kształcenia zawodowego, pod warunkiem, że środki służące realizacji tego celu są właściwe i konieczne,

b) polegające na ustalaniu dla celów zabezpieczenia społecznego różnych zasad przyznawania lub nabycia prawa do świadczeń, w tym różnych kryteriów wieku do obliczania wysokości świadczeń; w przypadku pracowniczych programów emerytalnych takie odmienne traktowanie jest dopuszczalne pod warunkiem, że nie stanowi dyskryminacji ze względu na płeć.

4. W zakresie określonym w ust. 1 i 3 pkt 1 zakaz odmiennego traktowania dotyczy również osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli naruszenie zasady równego traktowania następuje ze względu na rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość ich członków.

Art. 4. Nie stanowi naruszenia zakazów, o których mowa w art. 2 i 3, podejmowanie działań służących zapobieganiu odmiennemu traktowaniu lub usuwaniu następstw odmiennego traktowania podmiotów przez zmniejszenie na korzyść tych podmiotów faktycznych nierówności.

Art. 5. Przepisy art. 2 i 3 nie dotyczą odmiennego traktowania ze względu na kryterium obywatelstwa, w szczególności w zakresie warunków wjazdu i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz związanego ze statusem prawnym, osób fizycznych będących obywatelami państw innych niż państwa członkowskie Unii Europejskiej, państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu

(EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacja Szwajcarska.

Art. 6. 1. W przypadku następujących naruszeń zasady równego traktowania:

1) sytuacji, w której, wbrew zakazowi określonymu w art. 2 ust. 1-3 lub art. 3 ust. 1-3, dana osoba fizyczna jest traktowana mniej korzystnie, niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji (dyskryminacja bezpośrednia),

2) sytuacji, w której, wbrew zakazowi określonymu w art. 2 ust. 1-3 lub art. 3 ust. 1-3, na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują lub mogłyby wystąpić niekorzystne dysproporcje lub szczególnie niekorzystna sytuacja osoby fizycznej, chyba że postanowienie, kryterium lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne (dyskryminacja pośrednia),

3) każdego niepożądanego zachowania, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności osoby fizycznej i stworzenie wobec niej zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery (molestowanie),

4) każdego niepożądanego zachowania o charakterze seksualnym wobec osoby fizycznej, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności tej osoby, w szczególności przez stworzenie wobec niej zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery (molestowanie seksualne),

5) mniej korzystnego traktowania osoby fizycznej wynikającego z odrzucenia molestowania lub molestowania seksualnego lub podporządkowania się molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu,

6) wszelkiego mniej korzystnego traktowania osoby fizycznej w związku z ciążą, urlopem macierzyńskim, dodatkowym urlopem macierzyńskim, urlopem na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowym urlopem na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopem ojcowskim lub urlopem wychowawczym,

7) nakłaniania innego podmiotu do zachowań określonych w pkt 1-6 lub nakazania innemu podmiotowi tych zachowań

- osobie fizycznej, wobec której dopuszczono się naruszenia, przysługują roszczenia określone w art. 7.

2. W przypadku naruszenia zakazu odmiennego traktowania, o którym mowa w art. 2 ust. 4 lub art. 3 ust. 4:

1) w sytuacjach określonych w ust. 1 pkt 1-3, jeżeli naruszenie nastąpiło wobec osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną

2) polegającego na nakłanianiu innego podmiotu do zachowania określonego w ust. 1 pkt 1-3 wobec osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną lub nakazaniu innemu podmiotowi tego zachowania

- roszczenia określone w art. 7 przysługują również osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym niebędącym osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.

Art. 7. 1. Podmiot, wobec którego dopuszczono się naruszenia określonego w art. 6, ma prawo żądać zaniechania działań naruszających zasadę równego traktowania oraz dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia skutków tego naruszenia.

2. Na żądanie poszkodowanego sąd może przyznać mu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

3. Jeżeli została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach określonych w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.³).

Art. 8. 1. Do postępowań o naruszenie zasady równego traktowania stosuje się przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.).

2. Podmiot, który zarzuca naruszenie zasady równego traktowania, uprawdopodobnia fakt jej naruszenia.

3. W przypadku uprawdopodobnienia naruszenia zasady równego traktowania, podmiot, któremu zarzucono naruszenie tej zasady, jest obowiązany wykazać, że nie dopuścił się jej naruszenia.

³ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1971 r. Nr 27, poz. 252, z 1976 r. Nr 19, poz. 122, z 1982 r. Nr 11, poz. 81, Nr 19, poz. 147 i Nr 30, poz. 210, z 1984 r. Nr 45, poz. 242, z 1985 r. Nr 22, poz. 99, z 1989 r. Nr 3, poz. 11, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, Nr 55, poz. 321 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 107, poz. 464 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 85, poz. 388 i Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, Nr 139, poz. 646 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 115, poz. 741, Nr 117, poz. 751 i Nr 157, poz. 1040, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 758, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 271, Nr 74, poz. 855 i 857, Nr 88, poz. 983 i Nr 114, poz. 1191, z 2001 r. Nr 11, poz. 91, Nr 71, poz. 733, Nr 130, poz. 1450 i Nr 145, poz. 1638, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 141, poz. 1176, z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 60, poz. 535, Nr 64, poz. 592 i Nr 124, poz. 1151, z 2004 r. Nr 91, poz. 870, Nr 96, poz. 959, Nr 162, poz. 1692, Nr 172, poz. 1804 i Nr 281, poz. 2783, z 2005 r. Nr 48, poz. 462, Nr 157, poz. 1316 i Nr 172, poz. 1438, z 2006 r. Nr 133, poz. 935 i Nr 164, poz. 1166, z 2007 r. Nr 80, poz. 538, Nr 82, poz. 557 i Nr 181, poz. 1287, z 2008 r. Nr 116, poz. 731

Art. 9. Termin przedawnienia roszczeń z tytułu naruszenia zasady równego traktowania przewidzianych w art. 7 wynosi 3 lata od dnia powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o naruszeniu zasady równego traktowania, nie dłużej jednak niż 5 lat od zaistnienia zdarzenia stanowiącego naruszenie tej zasady.

Art. 10. Dochodzenie roszczeń na podstawie niniejszej ustawy nie pozbawia poszkodowanego prawa do dochodzenia roszczeń na podstawie innych przepisów.

Art. 11. 1. Skorzystanie z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania nie może być podstawą niekorzystnego traktowania, a także nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec podmiotu, który z nich skorzystał.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również do podmiotu, który udzielił w jakiegokolwiek formie wsparcia podmiotowi korzystającemu z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania.

3. Naruszenie przepisów ust. 1 lub 2 stanowi czyn niedozwolony w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny.

Art. 12. Wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania powierza się Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnikowi do Spraw Równego Traktowania.

Art. 13. Rzecznik Praw Obywatelskich wykonuje zadania dotyczące realizacji zasady równego traktowania na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach.

Art. 14. 1. Pełnomocnika do Spraw Równego Traktowania, zwanego dalej „Pełnomocnikiem”, powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów. Pełnomocnik podlega Prezesowi Rady Ministrów.

3. Obsługę Pełnomocnika zapewnia Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

Art. 15. Do zadań Pełnomocnika należy:

- 1) opracowywanie i opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie równego traktowania;
- 2) inicjowanie i realizacja działań zmierzających do ograniczenia skutków naruszenia zasady równego traktowania;

- 3) monitorowanie sytuacji w zakresie równego traktowania;
- 4) współpraca z właściwymi organami administracji publicznej, partnerami społecznymi, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami w zakresie równego traktowania;
- 5) udzielanie, gromadzenie i upowszechnianie informacji w sprawach z zakresu równego traktowania;
- 6) organizowanie szkoleń i konferencji w zakresie równego traktowania;
- 7) współpraca z zagranicznymi i międzynarodowymi organizacjami i organami w zakresie równego traktowania. udzielanie, gromadzenie i upowszechnianie informacji w sprawach z zakresu równego traktowania;
- 8) organizowanie szkoleń i konferencji w zakresie równego traktowania;
- 9) współpraca z zagranicznymi i międzynarodowymi organizacjami i organami w zakresie równego traktowania.

Art. 16. Pełnomocnik opracowuje i przedkłada Radzie Ministrów Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania, określający cele i priorytety działań na rzecz równego traktowania, w szczególności w zakresie:

- 1) podnoszenia świadomości społecznej w zakresie równego traktowania, w tym na temat przyczyn i skutków naruszenia zasady równego traktowania;
- 2) przeciwdziałania naruszaniu zasady równego traktowania;
- 3) współpracy z partnerami społecznymi, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami w zakresie równego traktowania.

Art. 17. Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania, o którym mowa w art. 16, po jego przyjęciu przez Radę Ministrów, jest publikowany w Biuletynie Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Art. 18. 1. Pełnomocnik opracowuje i przedkłada Radzie Ministrów, w terminie do dnia 31 marca każdego roku, sprawozdanie za poprzedni rok kalendarzowy, zawierające:

- 1) informację o prowadzonej działalności w obszarze równego traktowania oraz jej wynikach;
- 2) wnioski oraz rekomendacje dotyczące działań, które należy podjąć w celu zapewnienia przestrzegania zasady równego traktowania;
- 3) raport z realizacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania, o którym mowa w art. 16.

2. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 1, jest publikowane w Biuletynie Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Art. 19. W ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.⁵⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 145a dodaje się art. 145b w brzmieniu:

„Art. 145b. § 1. Można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy zostało wydane orzeczenie sądu stwierdzające naruszenie zasady równego traktowania, o którym mowa w art. 6 ustawy z dnia o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr , poz.), jeżeli naruszenie tej zasady miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy zakończonej decyzją ostateczną.

§ 2. W sytuacji określonej w § 1 podanie o wznowienie wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia uprawomocnienia się orzeczenia sądu.”;

2) w art. 146 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Uchylenie decyzji z przyczyn określonych w art. 145 § 1 pkt 1 i 2 nie może nastąpić, jeżeli od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji upłynęło dziesięć lat, zaś z przyczyn określonych w art. 145 § 1 pkt 3-8 oraz w art. 145a i 145b, jeżeli od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji upłynęło pięć lat.”;

3) art. 147 otrzymuje brzmienie:

„Art. 147. Wznowienie postępowania następuje z urzędu lub na żądanie strony. Wznowienie postępowania z przyczyny określonej w art. 145 § 1 pkt 4 oraz w art. 145a i 145b następuje tylko na żądanie strony.”;

4) w art. 151 § 1 otrzymuje brzmienie

„§ 1. Organ administracji publicznej, o którym mowa w art. 150, po przeprowadzeniu postępowania określonego w art. 149 § 2 wydaje decyzję, w której:

1) odmawia uchylenia decyzji dotychczasowej, gdy stwierdzi brak podstaw do jej uchylenia na podstawie art. 145 § 1, art. 145a lub 145b, albo

2) uchyla decyzję dotychczasową, gdy stwierdzi istnienie podstaw do jej uchylenia na podstawie art. 145 § 1, art. 145a lub 145b, i wydaje nową decyzję rozstrzygającą o istocie sprawy”.

Art. 20. W ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 oraz z 2006 r. Nr 218, poz. 1592) wprowadza się następujące zmiany:

1) do tytułu dodaje się odnośnik nr 1 w brzmieniu:

„Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

1) dyrektywy Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz. Urz. WE L 180 z 19.07.2000, str. 22; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 20,1.1, str. 23);

2) dyrektywy Rady 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług (Dz. Urz. UE L 373 z 21.12.2004, str. 37);

3) dyrektywy 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja przeredagowana) (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 23).”;

2) w art. 1 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Rzecznik Praw Obywatelskich, zwany dalej „Rzecznikiem”, stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w szczególności na straży realizacji zasady równego traktowania.”;

3) art. 8 otrzymuje brzmienie:

„Art. 8. Rzecznik podejmuje czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą na naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela, w tym zasady równego traktowania.”;

4) art. 17a otrzymuje brzmienie:

„Art. 17a. Rzecznik współdziała ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami na rzecz ochrony wolności i praw człowieka i obywatela, a także z zagranicznymi i międzynarodowymi organami i organizacjami w zakresie równego traktowania.”;

5) po art. 17a dodaje się art. 17b w brzmieniu:

„Art. 17b. Do zakresu działania Rzecznika, dotyczącego realizacji zasady równego traktowania, należy również:

- 1) występowanie do właściwych podmiotów, w tym organów administracji publicznej, o zajęcie stanowiska w sprawach należących do zakresu ich działania, udzielenie informacji, przedstawienie dokumentów oraz podjęcie działań w zakresie równego traktowania,
- 2) podejmowanie stosownych działań, w przypadku powzięcia wiadomości wskazującej na naruszenie zasady równego traktowania,
- 3) prowadzenie badań w zakresie równego traktowania,
- 4) opracowywanie i wydawanie publikacji oraz programów edukacyjnych, promujących zasadę równego traktowania.";

6) art. 18 otrzymuje brzmienie:

Art. 18. Przepisy ustawy dotyczące ochrony wolności i praw obywatela stosuje się również odpowiednio do:

- 1) osób niebędących obywatelami polskimi, znajdujących się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej - w zakresie przysługujących im wolności i praw,
- 2) osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną - w zakresie określonym w przepisach ustawy z dnia o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania;

7) w art. 19 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Rzecznik corocznie informuje Sejm i Senat o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela, w tym przekazuje:

- 1) informację o prowadzonej działalności w obszarze równego traktowania oraz jej wynikach,
- 2) informację o przestrzeganiu zasady równego traktowania w Rzeczypospolitej Polskiej, przygotowaną w szczególności na podstawie badań, o których mowa w art. 17b pkt 3,
- 3) wniosła oraz rekomendacje dotyczące działań, które należy podjąć w celu zapewnienia przestrzegania zasady równego traktowania."

Art. 21. W ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 i Nr 218, poz. 1690) w art. 2a ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Ustawa stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych, w szczególności bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny”.

Art. 22. W ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507) art. 2 otrzymuje brzmienie:

Art. 2. „W zakresie ustalania wysokości emerytur kapitałowych ustawa stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych w szczególności bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan zdrowia, stan cywilny oraz stan rodzinny.”.

Art. 23. Ustawa wchodzi w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

4. Ruch przeciw Bezradności Społecznej - Program do spraw Walki z Ubóstwem

Dołącz do nas! Dużo robimy osobno, zróbmy jeszcze więcej wspólnie!

Przygotowanie

Strategii Walki z Ubóstwem na lata 2010 – 2015

pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich

z okazji 2010 Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem

X Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

oraz XXXIII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem 17 października 2010

Wprowadzenie

Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1098/2008/WE z dnia 22 października 2008 rok 2010 został ustanowiony Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Celem tego postanowienia było potwierdzenie i umocnienie pierwotnego zaangażowania Unii Europejskiej, zapoczątkowanego przy okazji rozpoczęcia w 2000 roku realizacji zadań Strategii Lizbońskiej, w podjęcie działań, które w zdecydowany sposób przyczyniłyby się do wyeliminowania problemu ubóstwa. Zgodnie z postanowieniem walka z ubóstwem została uznana za priorytet we wszystkich krajach Wspólnoty.

Idea ta zbiegła się z dążeniami dr Janusza Kochanowskiego, Rzecznika Praw Obywatelskich. Ubóstwo i wykluczenie społeczne stanowiły według niego jedną z najważniejszych przeszkód w realizacji przysługujących każdemu człowiekowi i obywatelowi praw, a także za jeden z nadal najpoważniejszych problemów społecznych w Polsce, do rozwiązania którego powinien czuć się zobowiązany każdy obywatel. *Jako Rzecznik Praw Obywatelskich – mówił – czuję się szczególnie zobowiązany występować w imieniu tych, których położenie społeczne i niedostatek materialny uniemożliwiają pełną realizację przysługujących każdemu człowiekowi praw.*

Ustawowe zadanie „ochrony godności ludzkiej” było wzmocnione głębokim wewnętrznym przekonaniem Janusza Kochanowskiego o konieczności podjęcia na szeroką

skalę aktywnych działań pomagających wykorzenić ubóstwo. Dlatego z wielką aprobatą i nadzieją jako Rzecznik Praw Obywatelskich udzielał poparcia wszelkim przedsięwzięciom organizacji pozarządowych, instytucji publicznych i indywidualnych osób, skierowanym na łagodzenie skutków biedy, przewycięzanie i przeciwdziałanie ubóstwu. Jedną z najważniejszych tego typu inicjatyw była propozycja Międzynarodowego Ruchu ATD „Czwarty Świat” objęcia patronatem honorowym przez Rzecznika polskich obchodów jubileuszowej dwudziestej edycji Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem 17 października 2007 roku, poparta Apelem Sekretarza ONZ. Janusz Kochanowski pisał w zaproszeniu do współpracy w organizowaniu polskich obchodów:

Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem jest wezwaniem społeczności światowej o solidarne wsparcie dla osób dotkniętych brakiem podstawowych środków do życia, co jest powodem utrudnienia dostępu do podstawowych usług w zakresie kształcenia czy ochrony zdrowia, a w konsekwencji marginalizacji, dyskryminacji i wykluczenia społecznego osób ubogich. Światowa społeczność, reprezentowana przez Organizację Narodów Zjednoczonych, widzi w ubóstwie naruszenie podstawowych praw człowieka. (www.przeciw-ubostwu.rpo.gov.pl)

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich Janusz Kochanowski starał się inspirować i jednoczyć działania wielu podmiotów: organizacji pozarządowych, naukowców, władz publicznych i podległych im instytucji, środowisk zawodowych oraz mediów, aby wspólnie z osobami dotkniętymi ubóstwem podejmowały różnorodne działania na rzecz trwałej poprawy sytuacji materialnej i społecznej. Uważał, że w 2010 roku przedsięwzięcia te powinny być wyjątkowo rzetelnie przygotowane, na jeszcze szerszą skalę i w ciągu całego roku. Podobnie jak w ubiegłych latach zwracał się do organizacji pozarządowych, instytucji i placówek w całym kraju o organizację przedsięwzięć, tym razem również z okazji Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem. Informacje na temat dotychczasowych polskich obchodów Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem są zawarte na stronie internetowej www.przeciw-ubostwu.rpo.gov.pl

Od 2007 w Międzynarodowym Dniu Walki z Ubóstwem organizowane są Konwencje Ruchu przeciw Bezradności Społecznej – jako wkład Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Ruchu przeciw Bezradności w polskie obchody Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem. Rok 2010 jest dla Ruchu rokiem szczególnym. Konwencja odbędzie się bowiem już po raz dziesiąty. Pragniemy nadać temu spotkaniu wyjątkową oprawę i uroczysty charakter. Chcielibyśmy, aby było to jedno z najważniejszych wydarzeń w 2010 Europejskim Roku Walki z Ubóstwem.

Naszym obecnym zamierzeniem jest opracowanie Narodowej Obywatelskiej Strategii Walki z Ubóstwem. Pragniemy podczas tej jubileuszowej Konwencji zainicjować powstanie strategii walki z ubóstwem w każdym kraju członkowskim Unii Europejskiej, zwłaszcza krajów – nowych członków UE, które przodują w europejskich statystykach pod względem obywateli żyjących w ubóstwie (zwłaszcza Polska i Litwa). Chcemy także zainicjować powstanie lokalnych i regionalnych strategii radzenia sobie z tym problemem, a także porównać polskie regiony ubóstwa z innymi regionami Europy. Ten etap będzie logicznym następstwem dotychczasowych działań Ruchu i, mamy nadzieję, inspiracją do opracowania Europejskiej Strategii Walki z Ubóstwem, która mogłaby zostać sfinalizowana podczas polskiej prezydencji w Parlamencie Europejskim w 2 połowie 2011 roku.

Nasze obchody objął patronatem honorowym prof. Jerzy Buzek, przewodniczący Parlamentu Europejskiego, który zadeklarował również, że otworzy jubileuszową X Konwencję Ruchu w dniu 17 października 2010 roku w Arkadach Kubickiego w Zamku Królewskim w Warszawie. Chcielibyśmy zaprosić do udziału w Konwencji przedstawicieli państw – uczestników programu Partnerstwa Wschodniego UE. Istnieje szansa, aby także na płaszczyźnie walki z biedą i marginalizacją społeczną nawiązać z nimi partnerską współpracę i wymianę doświadczeń – w imię idei solidarności społecznej.

Współpraca Rzecznika Praw Obywatelskich z organizacjami pozarządowymi - podstawy prawne

Działania przeciw ubóstwu są realizowane w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich na bazie Ruchu przeciw Bezradności Społecznej. Ruch rozwinął się w ciągu dziesięciu lat w znaczącą, ale tylko jedną z form realizacji ustawowego zadania Rzecznika w zakresie współdziałania ze stowarzyszeniami i fundacjami „na rzecz ochrony wolności i praw człowieka i obywatela”. Owo ‘współdziałanie’ ma swoje źródło w art. 17 a Ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich z dnia 15 lipca 1987 roku (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147), dodanym ustawą z dnia 12 maja 2000 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Natomiast ‘wolność tworzenia i działania’ organizacji pozarządowych została zadekretowana zapisem w Konstytucji RP z 1997 r. w art. 12.

Narodziny Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

Ruch przeciw Bezradności Społecznej został zainicjowany w 2001 roku przez prof. Andrzeja Zolla, Rzecznika Praw Obywatelskich. Jednym z powodów powołania Ruchu było przekonanie o potrzebie wzmocnienia i integracji organizacji obywatelskich, zrodzonych licznie po 1989 roku i stanowiących warunek niezbędny rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Celem Ruchu było dalsze ożywianie aktywności obywateli, przyuczanych

przez wiele lat do bierności, a także rozbudzanie wrażliwości społecznej, generowanie inicjatyw oraz współpracy organizacji w zakresie zmniejszania obszarów bezradności, rozwiązywania problemów społecznych i likwidacji przyczyn marginalizacji.

Profesor Andrzej Zoll, Rzecznik Praw Obywatelskich, profesor Jerzy Reguński – Prezes Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej oraz Antoni Jankowski – Prezes Związku Powiatów Polskich podpisali Deklarację Obywatelską, którą poparło około stu pięćdziesięciu osób solidaryzujących się z ideami Ruchu, w większości przedstawiciele organizacji pozarządowych. Ruch przeciw Bezradności Społecznej, którego zadaniem od początku było aktywizowanie i zachęcanie organizacji pozarządowych i samorządów do współpracy, pomoc w zawiązywaniu partnerstw, wspieranie działań w kreatywnym rozwiązywaniu problemów – miał być katalizatorem zmian. Na bazie braku zgody na bierność, bezradność, apatię, bezprawie, na absurdy rzeczywistości, ponadpartyjny i ponad podziałami – coraz pełniej realizuje to zadanie. Ruch kontynuuje też idee „edukacji dla rozwoju”, których inicjatorem był w 2000 roku prof. Jerzy Buzek. Dzięki założeniom ideowym rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, realizowanym podczas Konwencji i spotkań, w ciągu dziesięciu lat Ruch stał się podstawą rozległych i kompleksowych działań w zakresie walki z ubóstwem, w tym fundamentem przygotowania Obywatelskiej, Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem. Od momentu powołania Ruch starał się wzmacniać współpracę na rzecz grup i osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, na rzecz osób ubogich, których trudna sytuacja materialna jest spowodowana bezradnością i często powoduje bezradność.

Kluczowymi wydarzeniami Ruchu przeciw Bezradności Społecznej są coroczne Konwencje – spotkania przedstawicieli organizacji pozarządowych z całego kraju, najpierw w Krakowie, a od 2006 roku w Warszawie, podczas których w dyskusji z naukowcami i ekspertami krajowymi i zagranicznymi, władzami samorządowymi i państwowymi, beneficjentami, przedstawicielami mediów, dzielą się oni doświadczeniami, sygnalizują trudności oraz wypracowują kierunki dalszej wspólnej pracy. Konwencje są najważniejszą formą integracji sygnatariuszy Ruchu, płaszczyzną wymiany doświadczeń, a tym samym ważnym elementem rozwoju merytorycznego i samoświadomości organizacji pozarządowych.

Pierwsze Konwencje – problemy współpracy z samorządem lokalnym

Listopadową debatę 10 listopada 2001 roku w Krakowie, w przeddzień Święta Niepodległości, można uznać za Pierwszą Konwencję Ruchu przeciw Bezradności Społecznej. Ogłoszona wówczas Deklaracja Obywatelska określała cele i zadania Ruchu i przy poparciu organizacji obywatelskich powołała Ruch przeciw Bezradności Społecznej.

II, III i IV Konwencja podejmowały tematy szczególnie istotne w momencie rozpoczęcia kadencji nowych struktur władz samorządowych. Ich efektem było uświadomienie

konieczności wypracowania lepszych form współpracy organizacji obywatelskich i samorządu lokalnego, budzenie zaangażowania społecznego, które wymagało przewartościowań, wzmacnianie wolontariatu, który źle się kojarzył z nie tak dawnymi ideami pracy społecznej.

Szczególną opieką Ruch otaczał od początku młodzież, starając się określić jej problemy i wzmocnić aktywność obywatelską oraz wrażliwość na drugiego człowieka, jej zaangażowanie społeczne - wierząc, że w ten sposób najlepiej dba o przyszłość naszego kraju. Rozmowy toczyła się wokół problemów dzieci i młodzieży, wynikających z wykluczenia społecznego rodziców, ubóstwa, kryzysu wartości, systemu świadomości obywatelskiej młodego pokolenia, wychowania młodzieży dla demokracji oraz dla własnej przyszłości. Tuż przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej rozpatrywano zagadnienie, co Unia będzie miała do zaoferowania polskiej młodzieży. Druga sesja dotyczyła

Omawiano również problematykę polskich rodzin, szczególnie w świetle badań spisowych 2002 roku. Prezentowano inicjatywy, programy i możliwości wsparcia społecznego dla rodzin z syndromem bezradności, problemy integracji osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym. Za warunek niezbędny złagodzenia trudności uznano zmianę kształcenia przyszłych pracowników socjalnych i liderów organizacji pozarządowych.

Wstąpienie Polski do struktur Unii otworzyło przed trzecim sektorem nowe perspektywy – przede wszystkim zyskania nowych źródeł finansowania, ale także nawiązania międzynarodowej współpracy, spojrzenia na własną działalność w kontekście osiągnięć państw członkowskich oraz systemów funkcjonowania organizacji pozarządowych w tych krajach.

W Konwencjach brali udział przedstawiciele Międzynarodowego Ruchu ATD „Czwarty Świat”, których wystąpienia uświadomiły, że problem ubóstwa i marginalizacji społecznej jest problemem globalnym. ATD „Czwarty Świat” jest organizacją pozarządową, jednoczącą ponad 100 000 ludzi w stu krajach świata. Jego działacze wywodzą się ze środowisk najbiedniejszych i angażują się w poszukiwanie uboższych od siebie, aby pomagać im walczyć z trudną sytuacją bytową. Dzięki działalności Ruchu ATD przy Parlamencie Europejskim działa Komitet „Czwartego Świata”, a walka z wykluczeniem społecznym spowodowanym ubóstwem stała się jednym z głównych celów Unii Europejskiej. Z inicjatywy ATD jest również obchodzony Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem, ogłoszony w 1987 roku przez Zgromadzenie Ogólne ONZ – w tym roku obchody odbędą się po raz dwudziesty trzeci.

Ruch przeciw Bezradności Społecznej w walce o miejsca pracy

W reakcji na wzrastającą stopę bezrobocia w Polsce, wymagającą natychmiastowego intensywnego szukania metod zapobiegających wykluczeniu społecznemu osób pozbawionych pracy – działania Ruchu przeciw Bezradności skupiły się na zagadnieniu gospodarki społecznej. Temat ten został poddany analizie podczas trzech konwersatoriów przygotowawczych i uwieńczony obradami V Konwencji, co dało możliwość zastanowienia się, na ile ta forma integracji społecznej, oparta na inicjatywach społeczeństwa obywatelskiego, może zaoferować osobom społecznie wykluczonym, zmarginalizowanym czy "zbędnym" perspektywę aktywnego życia oraz szacunku i sprawiedliwego traktowania ze strony społeczeństwa.

Pierwsze konwersatorium: „Bariery aktywności obywatelskiej i sposoby ich przezwyciężenia – w kontekście ekonomii społecznej” objęło ogólnie temat blokad, utrudniających działania organizacji obywatelskich. Przyjazne prawo jest warunkiem koniecznym prawidłowo funkcjonujących organizacji, również w zakresie gospodarki społecznej. Jednak czynników blokujących aktywność obywatelską i przedsiębiorczą wymieniono znacznie więcej. Dyskusja w gronie przedstawicieli trzeciego sektora, administracji publicznej i naukowców udowodniła, że zarówno temat ekonomii społecznej, jak i problemy funkcjonowania organizacji obywatelskich to tematy emocjonujące i budzące wielkie nadzieje społeczne.

Drugie konwersatorium: „Gospodarka społeczna, jako nowa forma aktywności obywatelskiej w systemach prawno-finansowych w Europie” udało się zorganizować w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich dzięki współpracy z Programem Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL oraz z Instytutem Spraw Publicznych. Jego celem było przedstawienie systemów prawno-finansowych, organizujących funkcjonowanie sektora non-profit w siedmiu krajach, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji służących rozwojowi gospodarki społecznej. Zebrane w efekcie konwersatorium doświadczenia belgijskie, włoskie, holenderskie, szwedzkie, węgierskie, czeskie i amerykańskie stanowią nadal pionierski w Polsce materiał, który nadal stwarza bodziec do dalszych prac nad polskim systemem prawno-finansowym sektora pozarządowego i ekonomii społecznej oraz inspirację dla organizacji obywatelskich w domaganiu się swoich praw - zgodnie z wypracowanymi zagranicą standardami. Systemy prawne wymienionych krajów mogą stanowić dobre przykłady rozwiązania wielu polskich problemów, wyszczególnionych podczas tego spotkania.

Dzięki współpracy z Programem Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL możliwe było także zorganizowanie Regionalnej Konwencji we Wrocławiu, zatytułowanej „Rola ekonomii społecznej w aktywizacji społeczno-zawodowej niepełnosprawnych – na bazie doświadczeń międzynarodowych i krajowych”. Rozwijanie przedsiębiorstw socjalnych jest na pewno szansą dla tej grupy osób. Pojawiło się jednak pytanie, czy gospodarka społeczna jest w stanie oferować realną możliwość inkluzji społecznej, czy powinna ograniczać swoje ambicje

jedynie do zabezpieczenia minimalnego poziomu egzystencji. Eksperci zagraniczni z Finlandii i z Wielkiej Brytanii przedstawili rozwiązania legislacyjne oraz finansowe, pozwalające na funkcjonowanie przedsiębiorstw socjalnych w ich krajach. Zwrócono też uwagę na stygmatyzujące działanie pomocy społecznej, która – zamiast działać mobilizująco – w konsekwencji pogłębia proces marginalizacji niepełnosprawnych. Szansą na zmianę tego procesu może być właśnie rozwijanie przedsiębiorstw socjalnych.

Dzięki partnerskiej współpracy z Programem Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL oraz z Instytutem Spraw Publicznych została zrealizowana V Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej, której tematem była "Ekonomia społeczna a bezradność społeczna – perspektywy i bariery". Przedstawiono zagadnienia inkluzji społecznej grup zagrożonych marginalizacją poprzez stosowanie elastycznych form zatrudnienia w trzecim sektorze. Wystąpienia ekspertów dotyczyły problemów funkcjonowania m.in. osób niepełnosprawnych, matek po urloпах macierzyńskich i ludzi starszych w dwóch podstawowych rolach społecznych: w życiu rodzinnym i w układach zawodowych – w obecnej sytuacji długotrwałego, strukturalnego bezrobocia. Nie zabrakło też miejsca w debacie dla problemów osób niewidomych, osób z chorobami psychicznymi, osób długotrwale bezrobotnych, zwłaszcza na terenach popegeerowskich, a także dla młodzieży. Ekonomia społeczna, gdzie powszechnie stosuje się elastyczne formy zatrudnienia, jest właśnie jedną z możliwości rozwiązania tego problemu, a dobrym miejscem do organizowania takiego zatrudnienia jest trzeci sektor, którego działania nie są skrepowane przez zhierarchizowaną i sformalizowaną strukturę właściwą instytucjom publicznym.

Ogromne zainteresowanie wzbudziła prezentacja fińskiej ustawy o przedsiębiorczości społecznej. Uczestnicy Konwencji uznali ją za wzorcową dla polskich projektów prawnych w tej dziedzinie i polecieli przedstawić Ministerstwu Polityki Społecznej.

Uczestnicy Konwencji nazwali gospodarkę społeczną „trzecią drogą – ukierunkowaną na człowieka, przy zachowaniu rentowności przedsięwzięć”. Jako pierwszego adresata w programie budowania ekonomii społecznej wskazali organizacje non-profit, których celem nadrzędnym nie jest wypracowanie zysku, jak ma to miejsce w przedsiębiorstwach komercyjnych, lecz realizowanie misji społecznej – działanie na rzecz ludzi czy grup społecznie wykluczonych. Zastanawiali się też nad problemami organizacji pozarządowych w kontekście twardych praw rynku i rozwoju przedsiębiorczości.

Końcowym punktem Konwencji było przyjęcie apelu pod adresem sił politycznych i rządu o kierowanie się zasadami sprawiedliwości społecznej. Zawierał on też priorytetowe zadania dla Ruchu: tworzenie przyjaznego otoczenia dla rozwoju organizacji obywatelskich oraz ekonomii społecznej i przedsiębiorczości.

Ruch przeciw Bezradności Społecznej na rzecz rozwoju przedsiębiorczości

Tematyka ekonomii społecznej była kontynuowana podczas VI Konwencji w 2006 roku, w Sali Kolumnowej Sejmu RP. Sygnatariusze Ruchu przeciw Bezradności Społecznej, a także przedstawiciele władz państwowych i samorządowych po raz drugi wspólnie zastanawiali się nad problemami i możliwościami gospodarki w przeciwdziałaniu bezradności i ubóstwu.

Debata w Sali Kolumnowej została odczytana jako zbliżenie społeczeństwa obywatelskiego do centrów decyzyjnych i zainicjowanie w Sejmie niezwykle ważnej i wymagającej kontynuacji dyskusji o wychodzeniu z bezradności za pomocą metod zbliżonych do gospodarki rynkowej. W sytuacji, kiedy tysiące Polaków ryzykowały wyjazd zagranicę w poszukiwaniu źródeł utrzymania, Ruch chciał podjąć działania wspomagające całościową poprawę sytuacji na rynku pracy, choć do realizacji tego zadania powinny czuć się zobligowane przede wszystkim władze publiczne. Natomiast organizacje obywatelskie czują się za ten stan równie odpowiedzialne i zobowiązane do działania.

Na podstawie raportu z badań pilotażowych Stowarzyszenie Klon/Jawor przybliżyło obraz, jak społeczeństwo polskie jest przygotowane do ekonomii społecznej oraz jaki tkwi w nim potencjał świadomościowy w tej dziedzinie. Polacy deklarują wiarę w sens i wartość współpracy, posiadają poczucie sprawczości, jednak w rzeczywistości wykazują bardzo niewielką gotowość do podjęcia wspólnych działań, np. działalności gospodarczej, nie mają do siebie zaufania (jeden z najniższych wskaźników zaufania w Europie). Ich zdaniem podstawową rolę w rozwoju ekonomii społecznej powinno odgrywać państwo.

Powodem nadal ciężących nieporozumień było wprowadzenie do polskiego porządku prawnego instytucji spółdzielni socjalnych, których idea została przejęta z państw, w których organizacje pozarządowe nie mogą prowadzić działalności gospodarczej. Opowiedziano się za poszukiwaniem wariantów instytucji, które będąc z racji misji przedsiębiorstwami socjalnymi, muszą być jednocześnie podmiotami gospodarczymi z wpisanymi wszelkiego rodzaju konsekwencjami rynkowymi, np. ryzykiem gospodarczym i możliwością upadłości. Takie przedsiębiorstwa powinny być maksymalnie stabilne i mieć charakter wychowawczy – przystosowywać tych, którzy mają kłopoty ze znalezieniem się na rynku pracy, do życia w zwykłych warunkach. Zakładano konieczność oddzielenia przedsiębiorstwa socjalnego od sfery pomocy społecznej – jeśli dominować będzie cel społeczny, nie będzie przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo społeczne ma być instytucją polityki społecznej, ale nie pomocy społecznej. Ma być równocześnie instytucją polityki gospodarczej. Warunkiem rozwoju przedsiębiorczości socjalnej jest zniesienie utrudnień w zakresie przedsiębiorczości, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw – uregulowanie kwestii podatkowych, rachunkowych, formalnych, a także wprowadzenie przywilejów i ulg, podobnych jak w wielu krajach europejskich. Problemem generalnym jest sprawa zysku – zysk musi być przeznaczony na działalność gospodarczą i statutową. Powinny to być przedsiębiorstwa typu

'not for profit'. Ustawa o spółdzielniach socjalnych wymaga nadal wielu zmian, łącznie ze zmianą idei, na podstawie której powstała. Beneficjenci liczący na poprawę swojej sytuacji materialnej i życiowej dzięki przedsiębiorstwom socjalnym oraz osoby zaangażowane w działalność obecnych spółdzielni socjalnych oczekują możliwie najszybszego wprowadzenia nowego aktu prawnego, rozszerzenia i korekty obecnie obowiązujących ustaw lub stworzenia ich od nowa.

Druga część Konwencji zatytułowana „Drogi i pułapki rozwoju ekonomii społecznej” proponowała uczestnikom dyskusję nad trzema zagadnieniami do wyboru: „Problemy spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw socjalnych”, „Aktywizacja społeczności i władz lokalnych w zakresie rozwoju ekonomii społecznej” oraz „Edukacja dla ekonomii społecznej - potrzeby i perspektywy”, gdzie zgodnie podkreślano, że pedagodzy nie mają warsztatu do nauczania przedsiębiorczości. Uczestnicy dyskusji zastanawiali się nawet, czy w ogóle można jej nauczyć. Multiplikatorem nauki przedsiębiorczości jest młodzież – stąd bogaty wachlarz propozycji dla młodych realizowany nadal przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości, który wydaje się być wart upowszechnienia, nawet obowiązkowej realizacji w całym kraju. Edukacja dla ekonomii społecznej powinna być adresowana do całego społeczeństwa. Jednym z wniosków była konieczność odróżnienia pomocy socjalnej dla osób nie mogących samodzielnie funkcjonować, która jest tylko niezbędnym narzędziem, od polityki społecznej realizującej zadania państwa w zakresie wszechstronnej, kompleksowej i perspektywicznej pomocy osobom, grupom i środowiskom potrzebującym bezpośredniego i pośredniego wsparcia.

Zgodnie z art. 20 Konstytucji RP „Społeczna gospodarka rynkowa, oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”. Jednak Polakom brakuje zaufania, motywacji i kultury przedsiębiorczości, a także wiedzy na temat mechanizmów marketingowych i inwestycyjnych. Żeby temu przeciwdziałać, należy usamodzielniać ludzi i zainwestować we wspólnotę, w kapitał społeczny. Należy również dążyć do usamodzielnienia organizacji obywatelskich, uzależnionych od grantodawców, zmienić system rozliczania dotacji, pokazać korzyści rozwoju poprzez współdziałanie, szczególnie ze światem osób zaradnych. Za najważniejsze zadanie uznano zarażanie ludzi pasją, „*żeby im się chciało chcieć*”. Bardzo ważne było przypomnienie, że w ekonomii społecznej społeczny powinien być cel – podmiotem jest bowiem człowiek. Natomiast mechanizmy działania powinny być ekonomiczne, podstawą partnerstwo, a najlepszym miejscem działania – wspólnota lokalna. Za podstawę działań przeciw bezradności społecznej została uznana edukacja dotycząca przedsiębiorczości.

Przenikliwego i nadal aktualnego podsumowania VI Konwencji dokonał Michał Boni, obecny Szef Zespołu Doradców Premiera RP. Jego zdaniem szansą rozwiązania problemów ekonomii społecznej jest budowa łączności między tym, co solidarne, a tym, co liberalne: solidarne powinno być społeczeństwo, liberalna gospodarka, natomiast państwo po prostu sprawne. Konieczne jest wciągnięcie instytucji prywatnych, szczególnie małego biznesu, do partnerstwa na rzecz osób wykluczonych, najlepiej tych będących dopiero na granicy wykluczenia. Przede wszystkim należy stworzyć warunki rozwoju ekonomii społecznej. Trudno budować ją w atmosferze podejrzliwości, zawiści i donosicielstwa. Podstawą szacunku dla drugiego człowieka jest tolerancja, wiara i zaufanie, a więc konieczna jest budowa kapitału społecznego. Warunkiem niezbędnym jest również przygotowanie gruntu dla ekonomii społecznej na poziomie powszechnej edukacji. Z zastrzeżeniem, że edukacja dla ekonomii społecznej powinna być edukacją dla przedsiębiorczości w ogóle.

Ważne w budowaniu otoczenia na rzecz rozwoju przedsiębiorczości socjalnej jest również jasne określenie roli i charakteru współpracy samorządu – czasem zupełnie nie jest on zainteresowany tą dziedziną działania. Należy też doprowadzić do zniesienia najróżniejszych utrudnień dla przedsiębiorczości w ogóle – szczególnie w machinie administracyjnej. Bardzo ważny jest problem ulg i zachęt. Należy jednak myśleć przy ich wprowadzaniu, na ile mogą one zmienić zdrowe warunki rozwoju konkurencyjności, a na ile tę konkurencyjność ograniczają. Przypomniano też cel funkcjonowania ekonomii społecznej – jako narzędzia powrotu na rynek pracy bądź adaptacji do rynku pracy osób wykluczonych. Sens integracji społecznej polega na tym, żeby osoba wykluczona mogła wrócić do normalnego życia – nie do getta byłych więźniów, osób uzależnionych, ubogich czy bezradnych. Część osób nie ma jednak szans wejścia na normalny rynek pracy – to osoby niepełnosprawne. Polska musi zmienić filozofię spojrzenia na niepełnosprawność – patrzeć nie przez pryzmat ograniczeń tych osób, ale ich potencjału. Chodzi o to, jak obudzić w nich ten potencjał, jak pomóc im odzyskać wiarę we własne siły, utrzymać się na otwartym rynku pracy. Najważniejsze w ekonomii społecznej jest bowiem pogodzenie perspektywy społecznej i ekonomicznej, zachowanie równowagi między tym, co społeczne, a tym, co przedsiębiorcze. Ponad zysk ważniejsza jest tylko kreatywność – bez niej nie ma biznesu, nie ma przedsiębiorczości. Wnioskiem logicznym jest edukacja w kierunku kreatywnego myślenia.

Obok głównego nurtu zagadnień z kręgu ekonomii społecznej przewijała się żywa dyskusja nad celami i zadaniami społeczeństwa obywatelskiego, którego ważną część stanowi Ruch, a także refleksja nad modelem naszego państwa.

Aktywność, kreatywność, przedsiębiorczość, zaradność – edukacja od przedszkola

Liczne wnioski, rekomendacje i doświadczenia kazały penetrować źródła bezradności i sposoby zapobiegania w możliwie najwcześniejszym okresie życia człowieka – w wieku przedszkolnym, a nawet jeszcze wcześniej. Większość wrodzonych umiejętności dziecka

rozwija się intensywnie właśnie w wieku przedszkolnym. Dotyczy to także zdolności uczenia się. Działania edukacyjne polegające na pobudzaniu rozwoju intelektualnego i społecznego dziecka przynoszą najlepsze rezultaty właśnie w tym czasie. Jest to także najlepszy czas na zapobieganie ewentualnym późniejszym trudnościom w nauce - na niwelowanie dysfunkcji i zaburzeń rozwojowych, wyrównywanie zaniedbań środowiskowych. Wiek 3-5 lat to ogromna podatność na zmiany, na stymulację, na bodźce. W wieku przedszkolnym dziecko nie chodzi jeszcze do szkoły, nie ma jeszcze ocen, więc można niezauważalnie wykonywać pracę wyrównawczą. Bez przyklejania dziecku etykiety, że jesteś kimś gorszym, co bardzo dobrze spostrzegają już dzieci w szkole.

Chcielibyśmy więc zacząć systemową eradykację ubóstwa od edukacji dzieci, zwłaszcza dzieci ze środowisk zagrożonych wykluczeniem. Jest to – uważamy niezbędny etap perspektywicznej „pracy u podstaw”. Efekty będą widoczne za kilkanaście, kilkadziesiąt lat, ale będą. Gwarancją jest dla nas tzw. eksperyment amerykański. Dotyczy on amerykańskich studiów z zakresu wpływu przedszkola na życie jego wychowanków po 40 latach, przeprowadzonych w Stanie Michigan w latach 1962-2004. Studia dotyczyły dzieci wywodzących się z nizin społecznych o dużym wskaźniku przestępczości. Początkowe efekty eksperymentu były zniechęcające. Dzieci poddane opiece przedszkolnej nie osiągnęły dużo wyższych wyników w teście czytania i arytmetyki niż pozostałe dzieci. W następnych latach różnice pomiędzy obiema grupami znikły prawie całkowicie. Docieklivość naukowców spowodowała jednak, że nie przestali oni interesować się tym problemem. Przeprowadzili kolejny etap badań, gdy „przedszkolaki” osiągnęły wiek 40 lat. Wyniki badań były bezdyskusyjne!

- grupa przedszkolnych „szczęśliwców” zarabiała o 5 tysięcy dolarów rocznie więcej i w 65% ukończyła szkołę średnią (w grupie porównywanej w 45%)
- osoby uczęszczające do przedszkola rzadziej dokonywały przestępstw. Różnice te zawsze wynoszą kilkanaście procent
- również mniej spośród nich zostało skazanych na karę pozbawienia wolności (26% w stosunku do 52% z grupy kontrolnej)
- więcej mężczyzn z grupy przedszkolnej wychowało swoje dzieci (57% vs 30%).
- częściej byli zadowoleni z życia rodzinnego (75% vs 64%).
- rzadziej sięgali również po środki uspakajające i narkotyki.

Dane te wskazują jednoznacznie na potrzebę edukacji małych dzieci. Dobre wykształcenie i odpowiednie kwalifikacje zawodowe dają w miarę wysoką gwarancję zabezpieczenia przed społeczną degradacją i materialną deprywacją, dlatego też stanowią one strategiczne cele w walce przeciw ubóstwu. Chociaż dotyczy to wszystkich dzieci, edukacja przedszkolna właśnie dzieci ze środowisk wymagających szczególnego wsparcia jest - jak dowodzą tego doświadczenia wielu krajów, w szczególności skandynawskich - *conditio sine*

qua non ich pozytywnej szkolnej kariery. Dlatego też tak poważnym problemem jest kwestia, na ile dzieci z tych środowisk mają realny dostęp do edukacji przedszkolnej i jaka jest pedagogiczna jakość tej edukacji.

Problem odpowiedniej edukacji przedszkolnej stawał się podstawowym wnioskiem niemal każdego spotkania w każdym zakresie w różnorodnych działaniach przeciw ubóstwu i bezradności. Dlatego ma on swoją kontynuację w dalszych działaniach Ruchu.

Działania systemowe Ruchu przeciw Bezradności Społecznej – opracowanie Obywatelskiej Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem

W 2008 pojawiła się inicjatywa przygotowania Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem, która jest kontynuowana i która powinna doprowadzić do rzeczywistego wykorzenia ubóstwa, jeśli uznamy je za priorytetowe zadanie dla naszego pokolenia.

VIII Konwencja Ruchu Przeciw Bezradności Społecznej pod hasłem: „Strategia walki z ubóstwem w Polsce. Diagnoza i zadania na lata 2009 – 2010“ z zapytaniem w tytule: „Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?“ była tradycyjnie doniosłym wydarzeniem XXI Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich, ale stała się też punktem wyjścia w naszym dążeniu do opracowania Strategii. Pozytywnie na postawione w tytule pytanie odpowiedziały organizacje obywatelskie, które w różny sposób na co dzień pomagają osobom biednym, a także samorzady z odległych zakątków Polski – napłynęło ponad 300 zgłoszeń. W Konwencji wzięli również udział goście z Irlandii, którzy przedstawili doświadczenia swojego kraju w zwalczaniu biedy i wykluczenia społecznego. Zgodnie z koncepcją prof. Juliana Auleytnera, Rektora Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP i Prezesa Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, Doradcy Rzecznika Praw Obywatelskich ds. Walki z Ubóstwem oraz moderatora Konwencji; właśnie Irlandia powinna stanowić dla Polski wzór. Irlandia z powodzeniem zrealizowała, bowiem narodowy program likwidacji problemu ubóstwa i posiada najwięcej doświadczeń spośród krajów UE w zwalczaniu biedy. Podczas kolejnej, dziewiątej Konwencji korzystaliśmy z doświadczeń Francji w tym zakresie.

Udało nam się podczas VIII Konwencji skupić wiele organizacji, wielu naukowców oraz przedstawicieli lokalnych samorządów, posiadających cenną wiedzę praktyczną i merytoryczną, mających wiele własnych pomysłów, co można w danym zakresie zmienić na lepsze. Ukonstytuowały się zespoły tematyczne, które mają otwarty charakter - każda organizacja i osoba prywatna, zainteresowana danym obszarem tematycznym, może w każdej chwili do takiego zespołu dołączyć, jak również włączyć się do działań Ruchu.

Chcielibyśmy, aby wnioski wyciągane podczas sesji tematycznych i spotkań konsultacyjnych przełożyły się na konkretne działania. Idea przygotowania Strategii zainicjowała – podobnie jak w Irlandii - konstruktywną debatę wielu partnerów społecznych, którzy pracując w podobnym obszarze spotkali się podczas naszych spotkań niejednokrotnie po

raz pierwszy, poznali, przewartościli i zmienili dotychczasowe podejście do wielu problemów, co daje nadzieję przeprowadzenia istotnych, rzetelnych i odpowiedzialnych zmian, korzystnych dla zagrożonych wykluczeniem grup społecznych. Spotkania dały przegląd inicjatyw wynikających z bezpośredniej znajomości zagadnienia, ale przede wszystkim udowodniły, że problem walki z ubóstwem wymaga różnorodnych, zintegrowanych, kompleksowych działań i zależy w ogromnym stopniu od nas wszystkich – od naszej dobrej woli, życzliwości, odpowiedzialności za drugiego człowieka, nie tylko od działań ściśle formalnych.

W maju i czerwcu 2009 odbyły się spotkania konsultacyjne pięciu grup tematycznych: w zakresie ubóstwa dzieci, osób w wieku aktywności zawodowej, osób niepełnosprawnych, osób starszych oraz uchodźców i migrantów, które kontynuują nadal pracę w nieco zmodyfikowanym układzie tematycznym - z zadaniem opracowania strategii i jednocześnie przygotowania IX Konwencji w zakresie przedsiębiorczości.

Sesja pierwsza: „Status materialny rodziny i środowiska a szanse rozwojowe dzieci i rodziny” była okazją poruszenia bolesnych problemów małych dzieci i młodzieży, w tym zdrowia, sytuacji dzieci w ośrodkach dla samotnych matek, problemy rodzin wielodzietnych, rodzin zastępczych, budzącej wielkie emocje kwestii odbierania dzieci osobom wykluczonym. W zakresie edukacji punktem ciężkości było przedstawienie polskich programów kreatywnej edukacji przedszkolnej, szczególnie dla dzieci ze środowisk wykluczonych – na tle osiągnięć światowych, a przy tym aktywnej profilaktyki uzależnień, edukacji dla kreatywności, dla przedsiębiorczości, kształcenia adekwatnego do potrzeb rynku pracy.

Sesja druga: „Zakłęte koło niemocy – między indolencją jednostki a nadmiernym interwencjonizmem socjalnym państwa. Problemy osób w wieku aktywności zawodowej” umożliwiła wskazanie szeregu inicjatyw pomocowych pomocą dla osób dotkniętych ubóstwem: bezrobotnych, bezdomnych, poszkodowanych przez bezprawie i czynniki losowe – w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i ekonomii społecznej, dostępu do mieszkań, zdrowia, edukacji, porad psychologicznych i prawnych.

Sesja trzecia: Perspektywy i szanse na lepsze życie i funkcjonowanie w środowisku społecznym i zawodowym, jako efekt rehabilitacji osób niepełnosprawnych pokazała niepokój spowodowany koncepcją opracowania kryteriów zatrudnienia dla osób z różnymi dysfunkcjami organizmu, co miałyby umożliwić tym osobom podjęcie zatrudnienia i pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Sesja czwarta: Przyjazne środowisko, jako zabezpieczenie przed ubóstwem i wykluczeniem osób starszych rekomendowała przygotowanie programów „Ku starości”, postulujących konieczność odpowiedzialności za siebie samego od najmłodszych lat - za swoje zdrowie, za edukację, za pracę, wreszcie za jakość starości. Rekomendowano

zwiększenie aktywności i wzmacnianie wolontariatu osób starszych, wykorzystanie potencjału intelektualnego i doświadczenia zawodowego seniorów.

Sesja piąta: Uchodźcy i migranci w polskiej rzeczywistości uświadomiła, jak trudna jest wciąż tematyka dotycząca uchodźców i imigrantów - przede wszystkim z powodu ich różnych praw w Polsce. Duża część cudzoziemców jest w naszym kraju nielegalnie, nie posiadając dostępu ani do służby zdrowia, ani do pomocy socjalnej. Podstawowym wnioskiem sesji było w związku z tym jasne określenie polityki naszego państwa wobec imigrantów.

Wystąpienia z VIII Konwencji oraz ze spotkań konsultacyjnych weszły w skład „Księgi Ubogich A.D. 2009”, wydanej na IX Konwencję w wersji drukowanej dzięki życzliwości i współpracy Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz na płycie CD (staraniem RPO). Znajdują się one również na stronie internetowej www.przeciw-ubostwu.rpo.gov.pl. Kompleksowy i wieloaspektowy materiał zgromadzony w „Księdze” jest punktem wyjścia do przygotowania Narodowej Strategii Walki z Ubóstwem na lata 2010 – 2015, która zostanie opracowana do jubileuszowej, X Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej – z okazji 2010 Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Autorami materiałów w „Księdze” są przedstawiciele organizacji pozarządowych, zajmujących się na co dzień pomocą osobom ubogim, przedstawiciele władz państwowych i samorządowych oraz podległych placówek i instytucji działających w danym obszarze, naukowcy i same osoby ubogie. Wskazują oni wszyscy bariery powodujące ubóstwo, zwracają uwagę na problemy, które należy rozwiązać i niejednokrotnie propozycje rozwiązań.

IX Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej, zatytułowana „*Strategia walki z ubóstwem w Polsce. Diagnoza i zadania na lata 2010 – 2015 „Przedsiębiorczość polska”*” w ramach obchodów XXII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem 17 października 2009 roku w Pałacu Belwederskim w Warszawie była okazją kolejnego spotkania wszystkich partnerów społecznych: przedstawicieli organizacji obywatelskich działających w Ruchu, naukowców, przedstawicieli władz i instytucji samorządowych i państwowych, a także osób, którym udało się przezwyciężyć ubóstwo. Właśnie kwestia przedsiębiorczości, rozumianej, jako pomyślny rozwój działalności gospodarczej przynoszącej zyski, umożliwiającej przezwyciężenie biedy materialnej i „spowolnienia gospodarczego”, ale też jako aktywność życiowa, brak zgody na bezradność i podstawa wydostania się z biedy została uznana za logiczne następstwo dotychczasowych działań Ruchu przeciw Bezradności oraz myśl przewodnią kolejnej Konwencji.

Podczas debaty zastanawiano się, jak uwolnić przedsiębiorczość w Polsce. Poruszano niezwykle istotny dla osób bez kapitału finansowego problem mikrofinansów, które można uznać za jedno z podstawowych narzędzi walki z wykluczeniem oraz promocji

przedsiębiorczości. Wspomniano też o działalności Muhammada Yunusa, „bankiera ubogich” z Bangladeszu, zapraszanego na naszą Konwencję, który właśnie za system mikropożyczek otrzymał w 2006 r. Pokojową Nagrodę Nobla. Uczestnicy wymieniali konstruktywne doświadczenia, wskazali potrzeby i bariery w zakresie rozwoju mikroprzedsiębiorstw i prowadzenia działalności gospodarczej.

W sześciu odrębnych salach Belwederu odbywały się sesje tematyczne.

Sesja: *„Dzieciństwo jako czas uczenia skuteczności i zaradności życiowej”* nie pozostawiła wątpliwości, że najlepszą metodą uczenia przedsiębiorczości jest odpowiednia edukacja przedszkolna. Dlatego tak ważne jest właśnie wtedy uczenie kreatywnego myślenia, twórczego rozwiązywania małych i dużych problemów, pokonywania trudności i myślenia kryzysowego, ratownictwa, negocjacji i zawierania umów, praw człowieka. Dlatego powzięty został zamiar opracowania, w oparciu o wspomniany wcześniej tzw. eksperyment amerykański, podstaw specjalnego programu edukacji przedszkolnej dla najmłodszych dzieci, zwłaszcza ze środowisk wymagających szczególnego wsparcia, pomagający przezwyciężyć dziedziczone ubóstwo i wydostać się z jego zaklętego kręgu. W procesie zmniejszania nierówności społecznych i kulturowych edukacja przedszkolna ma bowiem znaczenie fundamentalne.

Sesja *„Jak uczyć być zaradnym i przedsiębiorczym?”*, przy okazji problemu edukacji w sferze przedsiębiorczości, miała za zadanie przybliżenie mechanizmów uwrażliwienia młodzieży na otaczający świat i uczenie odpowiedzialności za drugiego człowieka. Biorąc pod uwagę wyznaczniki problemów życiowych młodzieży, zwłaszcza życiowej zaradności, młodzież uznawana jest za kategorię społecznie zagrożoną. Zastanawiano się też nad rozwiązaniem problemów młodzieży z rodzin marginalizowanych, nad reintegracją zawodową młodzieży uzależnionej od substancji psychoaktywnych, nad rolą i zadaniami doradztwa zawodowego i hufców pracy we wspieraniu rozwoju i kariery życiowej młodzieży o trudnym starcie i utrzymaniu się młodych ludzi na rynku pracy.

Podstawowa dyskusja sesji drugiej nad tematem *„Jak uwolnić przedsiębiorczość w Polsce?”* unaoczniała, że warunkiem koniecznym rozwoju przedsiębiorczości jest kreatywność. Pokazała też, co zabija innowacyjność. Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości zaprezentowały szereg ułatwień dla młodych ludzi w zakładaniu firmy, w tym możliwość pozyskiwania środków unijnych na start dla Urzędów Pracy. Wystąpienia zawierały też wskazówki dla wszystkich chętnych do działania, również dla osób starszych i uchodźców, w zakresie zakładania i rozwoju działalności gospodarczej. Cenne informacje na temat skomplikowanej sytuacji, barier i możliwości uwolnienia przedsiębiorczości w sektorze organizacji charytatywnych przedstawił jeden z bohaterów reportaży nagrodzonych w konkursie Rzecznika Praw Obywatelskich dla mediów pod hasłem *„Jak wyjść z biedy?”*

Sesja „*Czy i komu potrzebni są pracownicy socjalni?*” podjęła palący problem potrzeby stworzenia w kontekście przewyższania ubóstwa nowego oblicza pracowników socjalnych. Za niezbędną uznano potrzebę wzmocnienia, stworzenia nowych możliwości i kompetencji pracowników socjalnych, jako osób pierwszego kontaktu z osobami ze środowisk wymagających szczególnego wsparcia, które miałyby siły, narzędzia i możliwości wyprowadzenia tych osób na prostą - nie tylko „okienek” wypłacających zasiłki. Postulowano konieczność opracowania nowej ustawy o pomocy społecznej. Zamiarem grupy jest właśnie opracowanie jej projektu.

Sesja „*Znaczenie społecznego zaangażowania biznesu w walce z ubóstwem*” skupiła się przede wszystkim na diagnozie sytuacji, w jakiej znalazły się średnie i małe przedsiębiorstwa w kontekście pomocy najuboższym, na dylematach bezpośredniego wsparcia oraz na wolontariacie pracowniczym - jako najważniejszych narzędziach społecznej odpowiedzialności biznesu. Wnioskiem z dyskusji było przekonanie, że każdy posiada przestrzeń, w której może pomagać innym. Do wykorzystania w Strategii należy również wskazanie, że warto wspierać wszelkiego rodzaju inkubatory przedsiębiorczości, zmienić ustawę zezwalając zrzekać się przedsiębiorcom, a także zwiększać zaufanie między społecznościami a przedsiębiorcami, na wszelkie możliwe sposoby burząc dotychczasowe mury podejrzliwości i nieufności.

Sesja „*Potrzeby i bariery zatrudniania osób niepełnosprawnych – propozycje zmian*” skoncentrowała się na wzmocnieniu możliwości utrzymania się z własnej pracy osób niepełnosprawnych oraz na poprawie ich sytuacji bytowej i społecznej w naszym kraju – obecnie jest ona szczególnie trudna i wymaga troski ze strony całego społeczeństwa. Właśnie brak pracy uznano za nie wykorzystaną szansę integracji społecznej osób niepełnosprawnych. Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych przedstawiła opinie pracodawców z otwartego rynku pracy na temat zatrudniania osób niepełnosprawnych, bariery w zakresie prowadzenia przez nie działalności gospodarczej oraz działania w zakresie aktywizacji zawodowej. Przypomniano też bolesny problem rodzin obciążonych dzieckiem niepełnosprawnym.

Przedstawione przez moderatorów rekomendacje, wnioski, doświadczenia i propozycje rozwiązania problemów dają możliwość wspólnego opracowania całościowego systemu zmian, który będziemy mogli wykorzystać jako propozycję dla rządu i władz samorządowych dokonania przeobrażeń, mających na celu poprawę sytuacji materialnej i społecznej osób ubogich i podniesienia poziomu życia całego społeczeństwa - co stanie się dopiero w efekcie naprawy całej naszej rzeczywistości. Musimy wierzyć, że przewyższenie polskiego ubóstwa zależy w ogromnym stopniu od nas wszystkich – od naszej dobrej woli,

solidarności i odpowiedzialności za drugiego człowieka. Czynnikiem mobilizującym i przyspieszającym prace jest świadomość, że wszyscy pragniemy odczuć zmiany na lepsze osobiście, w życiu każdego z nas. Determinantą jest również przekonanie wszystkich współuczestników, że musimy zrobić coś konkretnego, co musi wreszcie zadziałać.

Liczymy, że opracowanie Strategii pomoże nam nagłośnić podczas zbliżających się wyborów konieczność przyjęcia i realizacji wniosków Strategii. Dlatego zapraszamy do współpracy i szukania najcelniejszych sposobów łagodzenia skutków i przeciwdziałania ubóstwu. Do naszych sąsiadów, administracji rządowej, przedstawicieli regionów, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, mediów oraz do wszystkich wrażliwych na krzywdę drugiego człowieka apelujemy tradycyjnie o włączenie się w obchody XXIII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem 17 października 2010 roku oraz o jak najszerszą pomoc w przygotowaniu Strategii Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym na lata 2010 – 2015.

Naszym zamierzeniem jest zainicjowanie podczas X Konwencji przygotowania lokalnych i regionalnych strategii radzenia sobie z problemem ubóstwa. Praca ta, przy szerokim ponadpolitycznym i ponadpodziałowym partnerstwie obywatelskim, jest szansą rzetelnego wskazania obszarów newralgicznych oraz wprowadzenia niezbędnych zmian, aktywizujących wszystkie grupy społeczne w zakresie przeciwdziałania ubóstwu, w perspektywie doraźnej i długoterminowej. Punktem wyjścia jest wspomniany materiał diagnostyczny z dotychczasowych spotkań, zebrany w „Księdze Ubogich A.D. 2009” oraz przygotowywanej „Księdze Ubogich A.D.2010” oraz doświadczenia zespołów merytorycznych Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Zdaniem prof. Juliana Auleytnera spotkania konsultacyjne z przedstawicielami organizacji pozarządowych wykazały, że problem ubóstwa najskuteczniej rozwiązuje się w środowiskach lokalnych przy współpracy sieci organizacji i placówek uwrażliwionych na biedę i umiejących ją diagnozować. Z organizacyjnego punktu widzenia potrzebny jest moderator ze strony władzy wykonawczej, który stymulowałby wysiłki środowisk lokalnych i koordynował inicjatywy ponadregionalne.

Idea przygotowania Strategii jako jednego z najważniejszych elementów długofalowej polityki społecznej, wyrażana również *explicite* podczas spotkań organizacji obywatelskich z władzami publicznymi, wymaga kontynuacji ponadresortowych spotkań konsultacyjnych kilkunastu grup tematycznych, które odbyły się w Biurze RPO między VIII i IX Konwencją Ruchu. Konieczne są dalsze spotkania: Zespołu ds. przeciwdziałania biedzie małych dzieci i rodzin, opracowującego też Program Edukacji Przedszkolnej dla Dzieci ze Środowisk Wymagających Szczególnego Wsparcia, Zespołu ds. przeciwdziałania marginalizacji społecznej młodzieży, opracowującego Program Edukacji Kreatywnej i Przedsiębiorczości Młodzieży, Zespołu ds. rozwoju przedsiębiorczości, w tym etyki biznesu, ekonomii

społecznej, mikropożyczek, Zespołu ds. nowej pracy socjalnej, w tym zespołu ds. osób bezdomnych, Zespołu ds. przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu osób niepełnosprawnych, osób starszych, Zespołu ds. problematyki uchodźców i azylantów. Planowane są też spotkania Zespołu ds. społeczeństwa obywatelskiego, państwa, prawa, kultury, edukacji itd. Zespoły przygotowują Strategię i przedstawiają ją podczas X Konwencji.

Ewa Wrońska

kwiecień 2010